

ปรัชญาการเมืองในสามกวีด้วยเรื่องความยุติธรรม

ประเด็นปัญหาทางปรัชญาการเมืองที่ว่า “ความยุติธรรมคืออะไร?” เป็นคำถามอมตะที่เริ่มตั้งข้อสงสัยขึ้นตั้งแต่สองพันห้าร้อยกว่าปีที่แล้วในกรีกโบราณซึ่งเป็นเสาหลักทางความรู้และวัฒนธรรมของอารยธรรมตะวันตก โดยผู้ที่เปิดศักราชในการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบว่าจะอะไรคือความยุติธรรมอย่างแท้จริงคือเพลโต¹ ด้วยเหตุนี้เองในการศึกษาประเด็นเรื่องความยุติธรรมเท่าที่ผ่านมาจึงมักให้ความสำคัญกับแนวคิดของนักคิดกรีกโบราณในฐานะของผู้ริเริ่มตั้งข้อสงสัยและค้นหาความยุติธรรมอย่างแท้จริง ดังที่จะเห็นตัวอย่างการค้นหาความหมายความยุติธรรมได้จากงานเขียนของนักปรัชญากรีกโบราณอย่างเพลโตโดยเฉพาะในงานเขียนที่รู้จักกันดีอย่าง *Republic* และ *Apology of Socrates*² ในงาน *Apology of Socrates* เป็นเรื่องราวของการดำรงชีวิตและการพิสูจน์ความเป็นผู้บริสุทธิ์ของโสกราตีสต่อเอเธนส์โดยปากคำของโสกราตีสเองหรือที่รู้จักกันดีว่า “โสกราตีสแก่คืด” เพลโตได้เสนอเรื่องราวตอนนั้นปลายชีวิตโสกราตีส และได้แสดงให้เห็นภาพเปรียบเทียบของความยุติธรรมในรัฐกับความยุติธรรมในบุคคลซึ่งในที่สุดแล้วโสกราตีสก็ต้องจบชีวิตไปเพื่อพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ชีวิตอย่างยุติธรรม แม้ก่อนตายโสกราตีสไม่ได้แสดงออกว่ากลัวตายทั้งยังได้กล่าวอ้างอิงถึงความยุติธรรมอย่างแท้จริงจากคณะตุลาการในปรโลกอันได้แก่ ไมนอส ราดาแมนทัส และ เออีอากัส บุตรของซุส ตลอดจนเทวนบุตรอื่นๆผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมรวมทั้งจะได้พูดคุยกับกวีเอกต่างๆ เช่น โฮเมอร์ และยังได้พบและพูดคุยกับอีกหลายต่อหลายท่านที่ต้องตายเพราะความยุติธรรมโสกราตีสดูราวจะชื่นชมกับความยุติธรรมหลังความตายนั้น³

ส่วนงาน *Republic* เป็นบทสนทนาว่าด้วยการเสาะแสวงหาธรรมชาติของความยุติธรรม และถือได้ว่าเป็นงานเขียนเกี่ยวกับการค้นคว้าทางปัญญาในประเด็นความยุติธรรมคืออะไร? ที่ชัดเจนและ

¹คูไชยันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1”, รัฐศาสตร์สาร 20 : 57 .

²รายละเอียด โปรดดู สมบัติ จันทร์วงศ์, ความนำว่าด้วย Republic of plato อัครรัฐของเพลโต (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527) , หน้า1-5 .

³รายละเอียด โปรดดู เพลโต, โสกราตีส. แปลโดย ส. ศิวรักษ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2514) , หน้า 82-83 .

ตรงไปตรงมามากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในอดีต และแม้ในปัจจุบันการศึกษาแนวคิดเรื่องความยุติธรรมก็ยังคงอ้างอิงแนวคิดในงานของเพลโตเล่มนี้ คงจะไม่เป็นการเกินจริงไปนักถ้าจะกล่าวว่าแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในบรรดาสองพันกว่าปีที่ผ่านมามีความแตกต่างไปไม่ได้ไกลกว่านิยามความยุติธรรมในหนังสือ *Republic* เล่มนี้ คำว่า *Republic* นั้นสามารถแปลตรงตามตัวได้ว่า “ระบอบการปกครอง” *Republica* ในภาษาละตินที่ซีเซโรแปลมาจากคำว่า *Politeia* ในภาษากรีกแท้จริงคือ *Polis* ที่มักถูกแปลกันว่า “รัฐ” หรือ “นครรัฐ” แต่แท้จริงแล้ว *Polis* แปลว่า “ชุมชนทางการเมือง” ดังนั้น *Politeia* คือ “ระบอบการปกครอง” ที่กำหนดคุณลักษณะและวิถีชีวิตของมนุษย์ในนคร แต่มักจะเข้าใจกันส่วนใหญ่ว่า *Republic* คืองานเขียนที่มุ่งเสนอ “นครหรือรัฐในอุดมคติของเพลโต” แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาส่วนใหญ่ของ *Republic* กลับเป็นการสนทนาถึงเรื่อง “ความยุติธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกชุมชนทางการเมืองจะขาดเสียมิได้เพราะหัวใจของระบอบการปกครองทุกแบบอยู่ที่ความคิดเรื่องความยุติธรรม

และในทางกลับกันความคิดเรื่องความยุติธรรมที่แตกต่างกันทำให้เกิดระบอบการเมืองที่แตกต่างกัน เช่นผู้ที่เชื่อว่ามนุษย์เท่าเทียมกันก็ย่อมเชื่อในความยุติธรรมตามระบอบประชาธิปไตย ส่วนพวกที่ไม่เชื่อว่ายุติธรรมถ้าคนจนจะมีสิทธิเท่ากับคนรวยย่อมสนับสนุนคณาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องปรกติที่ผู้สนับสนุนระบอบการเมืองต่างๆ จะยกเอาความยุติธรรมมาเป็นข้ออ้างสำหรับระบอบการเมืองที่ตนสนับสนุนเพื่ออ้างให้ตนมีอำนาจในระบอบนั้นๆ อยู่เสมอๆ⁴ ในแง่นี้ความยุติธรรมกับอำนาจทางการเมืองจึงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แม้ว่าเพลโตจะให้ชื่องานเขียนนี้ว่า *Republic* แต่เนื้อหาส่วนใหญ่กลับเป็นเรื่องของ *On the Just* (ว่าด้วยความยุติธรรม) ที่มุ่งตอบคำถามเรื่องความยุติธรรมคืออะไร? ผ่านบทสนทนาประเภทบรรยาย (narrated dialogues) ที่มีโสกราตีสเป็นผู้เล่าเรื่อง บทสนทนาประเภทนี้เต็มไปด้วย “สัญลักษณ์” ที่บอกให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความในใจหรือความรู้สึกของโสกราตีสที่มีต่อผู้ร่วมสนทนาได้ ความลึกลับในงานอุดมรัฐของเพลโตคือ แนวคิดเรื่องความยุติธรรมทั้งสามที่ได้ให้ไว้กับผู้อ่านนั้นครอบคลุมแนวคิดเรื่องความยุติธรรมตลอดสองพันกว่าปีที่ผ่านมาอย่างที่ยังไม่เคยมีหนังสือเล่มไหนและนักคิดคนไหนทำได้มาก่อนและทำได้อีกเลย เพลโตจึงมีสถานะเป็นยักษ์อย่างแท้จริงในขณะที่พวกเราควรจะยอมรับสถานะของการเป็นคนแคระที่รักในความรู้

จุดเริ่มต้นของการสนทนาเรื่องความยุติธรรมนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการเต็มใจหากแต่เพลโตวางต้นเรื่องไว้ตรงที่โสกราตีสถูกคนจำนวนมากกว่าบีบบังคับให้สนทนาเรื่องความยุติธรรม นี่เป็นตัวอย่าง

⁴ สมบัติ จันทรวงศ์, *ความน่าหวาดด้วย Republic of Plato* อุดมรัฐของเพลโต, หน้า 4-5.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

ของการเผชิญหน้าระหว่างกำลัง(Force) และ เหตุผล(Reason)ราวกับว่าเพลโตกำลังจะบอกเราว่า อำนาจนั้นอยู่เหนือกว่าเหตุผลเพราะ โสเครติสเองไม่อาจใช้เหตุผลในการขัดขืนกำลังได้ และในที่สุดโสเครติสก็ต้องยอมไปเข้าร่วมวงสนทนาจึง ได้เกิดเป็นนิยามของความยุติธรรมทั้งสามข้อ

โดยนิยามข้อแรกเป็นของเซฟาตุส เศรษฐีผู้ชราภาพผู้ซึ่งในวัยหนุ่มไม่เคยสนใจว่าตนได้กระทำการใดๆอันเป็นความยุติธรรมไว้หรือไม่ จนกระทั่งเมื่อถึงยามชราจึงกลัวที่จะต้องชดใช้กรรมที่เคยเป็นหนี้เป็นสินที่ต้องชดใช้มนุษย์หรือเทพเจ้าหรือไม่? จึงได้เกิดเป็นคำนิยามที่ว่า “ความยุติธรรมคือการพูดความจริงและให้คืนสิ่งที่บุคคลเอามาจากผู้อื่น” อันที่จริงนิยามความยุติธรรมของเซฟาตุสนี้เป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัวคนโดยแท้ เนื่องจากการปฏิบัติตนโดยยุติธรรมต่อผู้อื่นก็เนื่องจากมีเทพเจ้าที่คอยพิทักษ์ความยุติธรรมคอยลงโทษผู้ไม่ยุติธรรมอยู่ ความยุติธรรมจึงมิได้มีคุณค่าในตัวมันเอง⁶ ในแง่นี้ความยุติธรรมของเซฟาตุสต้องการสิ่งที่เรียกว่า “ความยุติธรรมในฐานะของการมีความตรงไปตรงมา หรือการรักษาความเที่ยงตรง(justice as fidelity) และความยุติธรรมในฐานะของการรับและการให้กันและกันอย่างไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน (justice as reciprocity and justice as fairness) และถ้าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากความดีไม่ได้ก็หมายความว่า ความเที่ยงตรง(fidelity) และการรับและการให้กันและกันอย่างไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน(reciprocity and fairness) ย่อมหมายถึงสิ่งที่นำไปสู่ความดี (the good)”⁷ แต่ถ้าความยุติธรรมอยู่ที่การรับและคืนอย่างเที่ยงตรงแล้วเมื่อโสเครติสได้แย้งนิยามความยุติธรรมของเซฟาตุสโดยตั้งโจทย์ศุก์คำว่า “หากบุคคลหนึ่งยืมอาวุธเพื่อนคนหนึ่งไปตอนที่เพื่อนยังเป็นปรกติอยู่ ครั้นต่อมาเพื่อนคนนั้นเป็นบ้าและทวงอาวุธคืน อย่างนี้ไม่ควรคืนให้ และการคืนให้จะถือว่าเที่ยงธรรมไม่ได้ หรือการพูดความจริงกับคนบ้าก็ไม่ถือว่าเที่ยงธรรมเช่นกัน”⁸ ดังนั้นนิยามของเซฟาตุสทั้งการพูดความจริง, การใช้หนี้ที่หยิบยืมมา, การรับและให้อย่างเที่ยงตรงและไม่เอาเปรียบกัน จึงไม่ใช่คำตอบของความยุติธรรมคืออะไรในสายตาของโสเครติส แต่อย่างไรก็ตามเซฟาตุสก็ไม่ได้สนทนาโต้ตอบกับโสเครติสอีกต่อไปโดยทิ้งมรดกในการสนทนาให้แก่โพลีมาร์คบุตรชายผู้ซึ่งโสเครติสเรียกว่า

⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 30-31 .

⁷ คุชยันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1”, รัฐศาสตร์สาร 20 : 57-61 .

⁸ เพลโต, อุดมรัฐ. แปลโดย ปรีชา ช่างขวัญยืน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523) , หน้า

“ทนายทในทุกเรื่อง” ส่วนตัวเซฟาลุสเองก็ได้ออกไปบูชาเทพเจ้า⁹ ซึ่งโพลีมาร์คัสได้นิยามความหมาย ความยุติธรรมข้อที่สองไว้ว่า “ความยุติธรรม คือ การช่วยมิตรและทำร้ายศัตรู” โพลีมาร์คัสได้เพิ่มความ ยึดหยุ่นให้กับนิยามของบิดาโดยเพิ่มเนื้อหาการเลือกปฏิบัติ(discrimination)ไปในนิยามความยุติธรรม กล่าวคือ “เราจะพูดความจริงกับคนที่เป็นมิตรของเรา และเราจะคืนอาวุธให้กับคนที่เป็นมิตรกับเราเท่านั้น และเราจะไม่พูดความจริงกับศัตรูของเรา และเราจะไม่คืนอาวุธให้กับศัตรูของเรา แม้ว่าครั้งหนึ่งคน คนนั้นอาจจะเป็นมิตรกับเรา แต่ถ้าในปัจจุบันเขาไม่ใช่มิตรของเราแล้วเพราะเขาวิกลจริตและความวิกล จริตของเขานั้นอาจจะทำให้เขาทำร้ายตัวเราหรือคนอื่นๆ หรือตัวของเขาเองได้ ซึ่งการที่เขาสามารถที่จะ ทำร้ายเราได้ นั่น สถานะของเขานั้นก็ไม่ต่างจากการเป็ศัตรูของเรานั้นเอง”¹⁰

แต่แม้ว่าโพลีมาร์คัสจะพัฒนานิยามของบิดาให้ยืดหยุ่นขึ้นโดยให้เลือกปฏิบัติกับเพื่อนและศัตรู ต่างกันแต่ปัญหาที่สำคัญก็คือ ใครคือผู้เป็มิตรและศัตรู? อะไรกำหนดว่าใครเป็มิตรหรือศัตรู? และ อะไรเป็หลักประกันได้ว่ามิตรจะช่วยเหลือเราและศัตรูจะทำร้ายเรา? และถ้าความยุติธรรมเกิดจากการ ทำร้ายศัตรู ความหมายของความยุติธรรมก็ย่อมไม่เท่ากับความคิดเนื่องจากความคิดไม่สามารถทำร้ายใคร ได้ ดังนั้นการมองความยุติธรรมตามแง่มุมของ โพลีมาร์คัสนี้จึงไม่ได้มีประ โยชน์มากไปกว่าการหาหลัก ประกันให้แก่ชีวิตและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่ได้มีเป้าหมายอยู่ที่ชีวิตที่ยุติธรรมหรือชีวิตที่ดีงาม โดย ตัวของมันเอง “เพราะผู้ที่ยึดมั่นในเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในทรัพย์สินทุกคนล้วนแต่เป็นผู้ถือความเห็น ของโพลีมาร์คัสทั้งสิ้น เพราะทุกชุมชนต้องแข่งขันกันแย่งชิงทรัพยากรที่มีจำกัดในเมื่อเป็เช่นนี้ก็จะ ไม มีนครใดที่จะคงอยู่ได้โดยไม่มีศัตรู พลเมืองที่ศิขงนครนอกจากจะช่วยพลเมืองของนครเดียวกันแล้ว ยังต้องการสิ่งเลวร้ายให้เกิดแก่ศัตรูของนครของตนอีกด้วย”¹¹

⁹ความยุติธรรมในแบบเซฟาลุสคล้ายคลึงกับแนวคิดจีนที่ว่า“ฟาไลซิด”แต่โสเครติสพยายามทำให้ความยุติ ธรรมของเซฟาลุสลดระดับมาอยู่แค่ระดับของมนุษย์ธรรมดาโดยตัดความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแล้วทำให้กลายเป็นเรื่องของ การใช้หนี้แถมยังขงโทษตุ๊กตาที่ตัวละครคือคนบ้าเข้าไปอีก ทำให้สถานะของความยุติธรรมลดลงมาก อย่างไรก็ตามไม่ว่าเซฟาลุสจะรู้ว่าตัวถูก “เกมส์ทางภาษา”ของโสเครติสหรือรู้ว่าโคโนโสเครติสเล่นคำก็ตามเซฟาลุสก็ตั้งใจ ที่จะขมกรคทั้งหมดไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินที่มีอยู่มากมายหรือแม้กระทั่งมรดกในทางปัญญาคือการขบคิดปัญหาทาง ปรัชญาให้แก่บุตรชายจะได้ไม่เหมือนเขาที่วิหหนุ่มผ่านไปโดยไม่ได้สัมพัชีวิตในทางปรัชญา ถ้ามองจากแง่นี้เซฟา ลุสต่างหากที่ประสบผลสำเร็จในการสนทนาเพราะคนไม่ได้เสียความเชื่อเรื่องความยุติธรรมไปในตอนขรา รวมทั้งลูก ชายยังได้เข้าไปสู่วงสนทนาทางปรัชญาอีกด้วย

¹⁰ดูไชยันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1”, รัฐศาสตร์สาร 20 : 62-63 .

¹¹สมบัติ จันทรวงศ์, *ความนำว่าด้วย Republic of plato* อุดมรัฐของเพลโต , หน้า144-45

แต่อย่างไรก็ตามความเห็นเรื่องความยุติธรรมของโพลีมาร์คัสก็ยังคงมีอยู่ในทุกนครเรื่อยมา เพราะทุกคนย่อมปลูกฝังให้คนในนครเป็นมิตรต่อกัน โดยเฉพาะหลังการเกิดแนวคิดเรื่อง“รัฐ”และ “รัฐชาติ” ถ้าจะว่าไปแล้วแนวคิดเรื่องรัฐศาสตร์ที่สอนว่า รัฐ ประกอบด้วย ดินแดน, ประชากร, รัฐบาล และ อำนาจอธิปไตยในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวคิดที่สอนให้เราแยกระหว่างรัฐเรา กับ รัฐอื่น หรือแยกระหว่างมิตรหรือศัตรูกันแน่ ยกตัวอย่างเช่น แนวคิดชาตินิยมก็ทำให้ฮิตเลอร์เชื่อว่ายิวเป็นศัตรูและ ยุติธรรมที่จะทำร้ายฆ่าทิ้ง แม้ว่าความหมายของความยุติธรรมแบบช่วยมิตรและทำร้ายศัตรูอาจใช้ไม่ได้กับ หลายสังคมการเมือง โดยเฉพาะการเมืองไทยที่ “ไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวร” การช่วยและการทำร้ายกัน จึงเป็นไปอย่างวุ่นวายสับสน แนวคิดเรื่องความยุติธรรมของโพลีมาร์คัสจึงมีอาจอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยได้

และความหมายของความยุติธรรมที่สามารถนำมาตอบคำถามอมตะที่ว่า ความยุติธรรมคืออะไร? ได้ดีกว่าสองนิยามแรกและเป็นที่ยุ้จักแพร่หลายมากกว่าสองนิยามที่ผ่านมา คือนิยามความยุติธรรมของทราซิมาคัส ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า”¹² ซึ่งนิยามความยุติธรรมแบบที่สามของทราซิมาคัสนี้เป็นคำตอบของงานศึกษา “ปรัชญาการเมืองในสามก๊กกว่าด้วยเรื่องความยุติธรรม” ฉบับนี้ ได้เป็นอย่างดี

ความแพร่หลายของความหมายของความยุติธรรมแบบที่สามนี้นอกจากจะปรากฏในบทสนทนาเรื่อง the Republic ของเพลโตแล้วยังปรากฏในงานเขียนของบุคคลอย่างทูซิดิดีส(Thucydides) ซึ่งเป็นบุคคลร่วมสมัยกับเพลโต ดังที่กองทัพกรีกได้กล่าวกับตัวแทนของชาวนครมีลอสที่ว่า “ความยุติธรรมนั้นขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอำนาจและการที่เป็นผู้ที่อ่อนแอกว่ายอมจำนนต่อผู้ที่แข็งแรงกว่าหรือการที่ผู้แข็งแรงกว่ายอมอยู่เหนือผู้ที่อ่อนแอกว่านั้นยอมถือว่าเป็นสิ่งที่ยุติธรรมถูกต้องตามธรรมชาติอยู่แล้ว”¹³ นอกจากทูซิดิดีสซึ่งถือว่าเป็นคนร่วมสมัยกับเพลโตจะมองความยุติธรรมเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่าเหมือนกันแล้ว คนต่างสมัยอย่างคาร์วินก็คิดคล้ายกันเกี่ยวกับความอยู่รอดของชีวิตและเผ่าพันธุ์อันเนื่องมาจากความแข็งแรงกว่าในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดย“การทำอวัยวะให้หลายหลาก(Variation of Organs) เป็นสมมติฐานที่คาร์วินใช้อธิบายการถือกำเนิดของสปีชีส์ใหม่ โดยอธิบายว่าเมื่อถูกกดดันให้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด สัตว์และพืชจะพยายามเปลี่ยนรูปร่างของตนอยู่ตลอดเวลา เมื่อเปลี่ยนรูปไปที่ละน้อย ก็จะมาถึงจุดหนึ่งที่รุ่นต่อไปจะกลายเป็นสปีชีส์ใหม่ที่มีอวัยวะและ

¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 52 .

¹³ดูไชยันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1”, รัฐศาสตร์สาร 20 : 66 .

วิถีการดำรงอยู่บางด้านต่างไปจากเดิม อวัยวะที่เป็นประโยชน์จะพัฒนาไปจนซับซ้อนยิ่งขึ้น ในขณะที่ส่วนที่ไร้ประโยชน์จะถูกปล่อยปละละเลยจนสูญหรือหยุดเติบโตในที่สุด”¹⁴ แน่นอนว่าทฤษฎีนี้เป็นลัทธิประโยชน์นิยมที่เน้นเพียงความอยู่รอดเป็นเป้าหมาย กระบวนการคัดสรรทางธรรมชาติคือเครื่องมือสำรวจความแข็งแรงกว่าและคบบางวัตให้กับผู้แข็งแรงกว่าด้วยความอยู่รอด และนี่คือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ผู้ที่นิยมพูดถึงคาร์วินและทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตของคาร์วินมีอยู่มากมายรวมทั้ง คาร์ล มาร์กซ์ด้วย งานของคาร์วินที่ชื่อว่า บ่อเกิดแห่งสปีชีส์(The Origin of Species)เป็นงานที่ถูกอ้างอิงมากมาย แนวคิดคาร์วินที่อธิบายว่าผู้ที่แข็งแรงกว่าเป็นผู้รอดตามธรรมชาติในขณะที่ผู้อ่อนแอกว่าทำไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติ แม้คาร์วินไม่ได้ใช้คำว่า “ความยุติธรรม” แต่คาร์วินก็ยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยุติธรรมคืออยู่แล้วที่สปีชีส์อ่อนแอต้องสูญไป เหลือแต่ผู้แข็งแรงกว่ากับอวัยวะที่แข็งแรงกว่าเท่านั้น

แม้ว่าแนวคิดคาร์วินจะเกิดจากการอธิบายธรรมชาติทางชีววิทยาแต่ก็ได้มีคนจำนวนหนึ่งนำแนวคิดคาร์วินไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ทำให้เกิดศัพท์ใหม่ขึ้นมาว่า “ลัทธิคาร์วินทางสังคม (Social Darwinism)”¹⁵ เมื่อนำแนวคิดนี้ไปอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองก็จะพบว่า ผู้ที่แข็งแรงกว่าในทางการเมืองก็ย่อมอยู่รอดได้ดีกว่าและได้รับผลประโยชน์มากกว่า รวมทั้งได้เป็นผู้กำหนดสิ่งที่เรียกว่า “ความยุติธรรม” อีกด้วย จึงถือได้ว่าแนวคิดของคาร์วิน และ ทูชิติดิส แม้จะต่างยุคสมัยกันแต่ทั้งสองแนวคิดก็สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของทราซิมาคุสในเรื่องอูคมรัฐ

ความหมายของความยุติธรรมของทราซิมาคุสตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งที่เรียกว่าอำนาจและผลประโยชน์ และบริบท(context)ของความยุติธรรมในที่นี้ คือ การเมือง คำนิยามของทราซิมาคุสนี้จึงเป็นคำนิยามในแง่ของนครหรือชุมชนทางการเมือง เนื่องจากนครทุกนครหรือทุกๆการเมืองต่างก็ต้องมีผู้ปกครอง ผู้ปกครองคือผู้ที่มีอำนาจ หรือ ผู้ที่แข็งแรงกว่า กำลังของผู้ปกครองคือกำลังทางการเมือง และผลประโยชน์ของผู้ปกครองก็เกิดจากการยอมรับ “ความยุติธรรม” เพราะผู้ปกครองยอมบังคับให้คนนั้นเคารพกฎหมาย ไม่เว้นแม้กระทั่งนักปรัชญาเมธีชื่อดังอย่างโสเครตีสที่ได้ชื่อว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสนทนาเรื่องความยุติธรรมใน *Republic* ยังต้องยอมรับโทษที่กฎหมายพิพากษาไว้แม้โสเครตีสจะไม่เชื่อ

¹⁴โปรดดู วีระ สมบูรณ์, ความรู้ไร้พรมแดน บางบทสำรวจในดินแดนความคิดทางสังคม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541), หน้า149 .

¹⁵เรื่องเดียวกัน , หน้า 147 .

ว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นผิดหรือยุติธรรมแต่อย่างใด รายละเอียดอยู่ในหนังสือ *Apology of Socrates* การที่ทุกคนต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจนี้เองจึงเป็นผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าตามความหมายความยุติธรรมของทราซิมาคุส¹⁶ ดังบทสนทนาของทราซิมาคุสที่กล่าวไว้ในอุดมรัฐดังนี้ “บางเมืองมีทรราชเป็นผู้ปกครอง บางเมืองเป็นประชาธิปไตย บางเมืองเป็นอภิชนาธิปไตย ซึ่งผู้แข็งแรงและมีอำนาจในแต่ละเมืองก็จะทำการปกครองและรัฐบาลแต่ละแบบก็สร้างกฎหมายโดยถือเอาประโยชน์ของตนเป็นหลักประชาธิปไตยก็สร้างกฎหมายแบบประชาธิปไตย ทรราชก็สร้างกฎหมายแบบอัคราธิปไตย รัฐบาลแบบอื่นก็เป็นเช่นนี้เหมือนกันและโดยการออกกฎหมายดังกล่าว รัฐบาลก็อ้างความเที่ยงธรรมตามความคิดของเขาว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของฝ่ายปกครอง ผู้ใดทำผิดกฎหมายก็ลงโทษฐานละเมิดกฎหมายและการกระทำผิดนี้แหละที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นหลักความเที่ยงธรรมที่หาได้เหมือนกันทุกรัฐ และเป็นผลประโยชน์ของรัฐบาล ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านคงจะยอมรับว่าการครองอำนาจทำให้มีความแข็งแรงและใครก็ตามที่ใช้เหตุผลอย่างถูกต้องแล้วก็จะเห็นว่าความเที่ยงธรรมเป็นสิ่งเดียวกันทุกแห่งคือเป็นผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรง”¹⁷ ความคอนนี้ชัดเจนอยู่แล้วว่า ประเด็นเรื่องความยุติธรรมคืออะไรที่ขบคิดกันกว่าสองพันปีอาจแตกต่างกันได้ในแต่ละบริบทดังที่หลายนักคิดเรื่องความยุติธรรมได้นำเสนอตลอดมา แต่ถ้าจะพูดถึงความยุติธรรมที่เหมือนกันทุกบริบท หรือ ความยุติธรรมอย่างแท้จริงตามการใช้เหตุผลที่ถูกต้องแล้วเห็นจะมีแต่ “ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรง กว่านี้เอง”

ถ้าความยุติธรรมแบบที่หนึ่งใช้เกณฑ์ความซื่อสัตย์โดยไม่เลือกปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานในการบอกว่าอะไรเป็นความยุติธรรม และ ความยุติธรรมในแบบที่สอง ใช้เกณฑ์ความเป็นมิตรและศัตรูเป็นตัวตัดสิน แต่เกณฑ์การตัดสินของความยุติธรรมแบบที่หนึ่งและสองต่างเกิดปัญหาดังที่ได้เคยกล่าวไว้ก่อนหน้านี้อันที่จริงแล้วความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความหมายใด ถ้าปราศจากอำนาจที่เหนือกว่าเป็นฐานรองรับการบังคับใช้เกณฑ์แล้ว ความยุติธรรมใดๆย่อมไม่เกิดขึ้นจริงได้ ดังนั้นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดคือ “เกณฑ์แห่งอำนาจที่เหนือกว่า”¹⁸ เมื่อพินิจพิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนก็จะพบว่าเกณฑ์ความยุติธรรมใดๆก็ย่อมตอบสนองผลประโยชน์ของผู้กำหนดเกณฑ์นั้นอย่างเลียงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในระดับหนึ่งความหมายของความยุติธรรมทุกรูปแบบต้องมีศักยภาพที่จะนำผลประโยชน์มาสู่ผู้กำหนดความหมายหรือผู้ที่ยึดถือความหมายว่ายุติธรรม เพราะอย่างน้อยคงไม่มีใครยึดความหมายของความยุติธรรมที่ทำร้ายตนเองอย่างยุติธรรม หรือ ไม่เอื้อประโยชน์ใดใดแก่ตนว่าเป็นความยุติธรรม อย่างเช่นนิยามของเซฟาลุส

¹⁶ สมบัติ จันทรวงศ์, *ความนำว่าด้วย Republic of plato อุดมรัฐของเพลโต*, หน้า 54 .

¹⁷ เพลโต, *อุดมรัฐ*, แปลโดย ปรีชา ช่างขวัญอิน, หน้า 45-46.

¹⁸ ดู ไชยันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1”, *รัฐศาสตร์สาร* 20 : 66-71 .

ที่ว่า ความยุติธรรมคือการพูดความจริงและคืนในสิ่งที่เขาควรจะได้ ย่อมเอื้อประโยชน์แก่เขาตรงที่ถ้าเขาซื้อสัตย์ต่อคนอื่นและหวังว่าคนอื่นจะซื้อสัตย์กลับคืนให้ ตรงดังที่เซฟาตุซึ่งเป็นพ่อค้าหวังว่าจะไม่ได้โกงใครและไม่มีใครโกงเขา ส่วนอีกนิยามของโพลีมาร์คัสดูจะคล้ายคลึงกับนิยามแรกแต่พัฒนากว่าตรงที่เพิ่มเงื่อนไขการเลือกปฏิบัติเข้าไปคือทำความดีเฉพาะกับคนดีที่เป็นมิตรและทำร้ายศัตรู ประโยชน์ของผู้กำหนดนิยามนี้ และ ผู้ที่ยึดถือนิยามนี้ก็คือการช่วยเหลือกันระหว่างพวกเดียวกัน เช่น พวกช่างกลเป็นมิตรกันร่วมกันยกพวกตีกันทำร้ายศัตรู ทั้งสองนิยามต่างอิงอยู่บนพื้นฐานของการคาดหวังในปฏิสัมพันธ์ตอบแทนจากคนประเภทเดียวกัน แท้จริงแล้วผู้ที่กำหนดหรือผู้ที่เชื่อถือในความยุติธรรมใดๆต่างก็ต้องการและคาดหวังผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้นหากแต่มิได้พูดมาตรงๆ เห็นจะมีแต่ทราซิมาคุสเท่านั้นที่กล่าวไว้อย่างถึงรากถึงโคนและแม่นยำว่า “ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า” และเมื่อพิจารณาปัญหาของนิยามที่หนึ่งและสองจะพบว่าปัญหาหลายๆอย่างเกิดจากการที่เราต้องการคู่ตรงข้ามที่เป็นพวกเดียวกัน กล่าวคือสำหรับนิยามแรกเราต้องการคู่กรณีที่มีชื่อเสียงเช่นเดียวกัน และในแบบที่สองเราต้องการคู่กรณีที่เป็นมิตรและตอบแทนสิ่งดีๆกลับคืนมาเช่นกัน แต่เราจะรู้ได้ไม่ว่าใครเป็นมิตรแท้ศัตรูถาวร, และแน่ใจได้อย่างไรว่ามิตรจะเป็นมิตรได้นานแค่ไหน ในขณะที่ปัญหาดังกล่าวได้ถูกแก้ไขด้วยนิยามที่สามเพราะคู่กรณีที่ผู้แข็งแกร่งกว่าต้องการคือผู้ที่อ่อนแอกว่าโดยไม่แคร์ว่าจะจะเป็นมิตรหรือศัตรูซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ศัตรูหาได้ง่ายกว่ามิตร ผู้คัดโกงหาได้ง่ายกว่าผู้ที่ซื้อสัตย์และผู้อ่อนแอกว่าหาได้ง่ายกว่าผู้แข็งแกร่งกว่า และการถกเถียงในความหมายของความยุติธรรมนี้ มายุติที่ความยุติธรรมนิยามที่สามนี้เอง¹⁹ เนื่องจากความยุติธรรมในแบบที่สามนี้ครอบคลุมกว้างขวางและเหมาะสมกับทุกๆบริบทที่เป็นชุมชนการเมืองที่เต็มไปด้วย อำนาจ, ผลประโยชน์, ผู้แข็งแกร่งกว่าและผู้อ่อนแอ ดังความหมายของผลงานเรื่อง *The Republic* ของเพลโต อันเป็นงานที่มุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องความยุติธรรมเนื่องจากความยุติธรรมเป็นเครื่องมือที่กำหนดขอบเขตการเมืองให้แก่ชุมชนการเมือง ในแง่นี้ความหมายที่ตรงที่สุดที่นำไปสู่การกำหนดให้เกิดขอบเขตการเมืองคือ ความยุติธรรมในชุมชนการเมือง หรือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า

ในปวงปรัชญาตะวันตกนั้น ปรัชญาจีนมีอิทธิพลอย่างมหาศาลกับชีวิต ความเป็นอยู่ของเราในปัจจุบัน อาจเป็นไปได้ด้วยเหตุที่ว่าคนจีนมีอยู่มาก และคนจีนที่มีอยู่มากนั้น ไม่ค่อยได้เปลี่ยนแปลงความคิด ตลอดจนคำสอน วัฒนธรรม ระบบสายเลือด(แซ่) ไม่เปิดโอกาสให้ความคิดอื่นเข้ามาได้ง่าย ดังนั้นความคิดหรือคุณธรรมจีนจึงสืบทอดกันมาอย่างไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจนกระทั่งถึงปัจจุบัน คุณธรรมที่

¹⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 66-78 .

ดูเหมือนจะสำคัญที่สุดและกลายเป็นสัญลักษณ์ของประเทศก็คือ การซื่อสัตย์และกตัญญู²⁰ ผู้ใดปฏิบัติตามนี้มักได้ชื่อว่าผู้ดีธรรม บุรุษซื่อสัตย์เมื่อตายไปก็จะได้รับการเคารพกราบไหว้ เช่น กวนอู และสตรี ถ้าหากอยากจะมีเกียรติเยี่ยงบุรุษต้องพึงปฏิบัติคุณธรรมที่เรียกว่า “ความกตัญญู” ดังเช่น Mulan เด็กสาวคนหนึ่งที่กลายเป็นวีรสตรีจีน โดยการออกรบแทนบิดาด้วยความกตัญญูจนโด่งดังไปทั่วโลกและได้ถูกสร้างเป็นการ์ตูน วอลท์ ดิสนีย์ รวมทั้งกลายเป็นของสะสมต่างๆ มากมาย เช่น บัตรโทรศัพท์, การ์ด, ใบบัตร, ของเล่นเด็ก เป็นต้น หรือในสามก๊กก็มีสตรีที่ได้รับความยอมรับว่าเป็นยอดหญิงในประวัติศาสตร์จีนที่ชื่อ เตียวเสี้ยน ใช้ความสาวสวย หลอกล่อให้พ่อ-ลูก (ลูกเลี้ยง) ตีกัน ลูกเลี้ยงหรือลิโป้ ต้องฆ่าตั้งโต๊ะเพราะแย่งสตรีที่กตัญญูและเสียสละนี้ หรือแม้กระทั่ง ลกเจ็กเมื่อวัยเด็กขโมยส้มไปให้มารดา และในทางตรงกันข้ามแนวคิดจีนจะเลือกปฏิบัติที่จะซื่อสัตย์และกตัญญูกับคนที่ดีและเป็นมิตร โดยเฉพาะคนในตระกูลหรือสายเลือดเดียวกันดังจะเห็นได้จากนวนิยายกำลังภายในเกือบทุกเรื่องที่ต้องผูกเรื่องโยงให้พระเอก ตามแก้แค้นให้ญาติหรืออาจารย์เจ้าสำนัก ถ้าการฆ่ากันนั้นเป็นไปเพื่อคุณธรรมเรื่องความกตัญญูนั้นเป็นสิ่งที่ชาวจีนโบราณยอมรับได้²¹ และ ถือว่าผู้ดีธรรม ในที่สุดดูเหมือนว่าความกตัญญูซื่อสัตย์นี้ได้กลายเป็นคุณธรรมที่ถูกพูดถึงมากที่สุดในปวงปรัชาวจีน

คุณธรรมความซื่อสัตย์และกตัญญูนี้ไม่แตกต่างจากแนวคิดความยุติธรรมของเซฟาอุสและโพลีมาร์คัสในสมัยกรีกโบราณที่กล่าวว่า ความยุติธรรมคือการพูดความจริงและใช้หนี้อย่างซื่อสัตย์ โดยความหวังที่ว่าเขาจะกระทำตอบแทนอย่างเดียวกันกลับมา และความยุติธรรมคือการช่วยมิตรทำร้ายศัตรู โดยเลือกปฏิบัติเฉพาะคนที่ดีกับเราด้วยหวังไว้เป็นหลักประกันอีกชั้นหนึ่งว่าคนคนนั้นจะดีกับเรา และตอบแทนเราด้วยดีเพราะเราดีกับเขาและเขาก็เป็นมิตรเรา ดังจะเห็นได้จากธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ดีงามสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของจีนต่างก็เป็นการตอบสนองคุณธรรมดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการเช่นไหว้บรรพบุรุษด้วยความกตัญญู, การบูชากวนอูว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์ ดังนั้นความยุติธรรมในกระแสปรัชญาจีนที่มีมาตั้งแต่อดีตก็มีส่วนคล้ายกับนิยามความยุติธรรมในกรีกทั้งๆ ที่จีนเป็นประเทศที่ปิดวัฒนธรรมและจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จีนบอกให้เราเห็นว่าจีนโบราณไม่มีทางรับเอาวัฒนธรรมกรีกหรือวัฒนธรรมใดๆ มาได้เลย

²⁰แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบที่หนึ่งของเซฟาอุสที่ว่า “ความยุติธรรมคือการพูดความจริงและใช้หนี้” เนื่องจากแนวคิดนี้ต้องการการซื่อสัตย์ต่างตอบแทนกัน

²¹การตามฆ่าศัตรูและช่วยมิตรเป็นค่านิยมที่อยู่ในนวนิยายกำลังภายในจีนทุกเรื่อง และดูเหมือนว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยุติธรรม นวนิยายกำลังภายในหลายๆ เรื่องได้วางโครงเรื่องให้ความยุติธรรมเป็นเช่นนี้ “บุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ” ซึ่งเหมือนหรือคล้ายกับ “ช่วยมิตรและทำร้ายศัตรู” ในอุคมรัฐ

ชาวจีนเชื่อในการกระทำที่ไม่ขัดต่อฟ้า เนื่องจากฟ้าเป็นผู้ที่ลิขิตสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ในแง่นี้ฟ้าคือผู้ที่แข็งแกร่งกว่า ชาวจีนเชื่อว่า“ฟ้าลิขิต” สิ่งที่ฟ้าลิขิตนั้นยุติธรรม เช่น ในสามก๊กมีหลายต่อหลายช่วงที่มนุษย์ยอมรับในอำนาจของฟ้าแม้ว่าจะเป็นวาระสุดท้ายของชีวิต ดังเช่นคำกล่าวตอนใกล้ตายของจิวยี่ที่กล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าตั้งหน้าตั้งตาทะนุบำรุงรักษาบ้านเกิดเมืองนอนอย่างเต็มสติกำลังความสามารถ แต่ฟ้าไม่โปรด ข้าพเจ้ากำลังจะตายจากท่านไปแล้ว” และคำพูดคมตะที่ว่า “ฟ้าให้ยี่(จิวยี่) เกิดมาแล้ว ไฉนจึงให้เหลียง(จูกัดเหลียง หรือ ขงเบ้ง)เกิดมาด้วยเล่า”²² ดังนั้นเราน่าจะกล่าวได้แล้วว่าอย่างไรก็ตามความหมายของความยุติธรรมในบริบทจีน โบราณ โดยเฉพาะยุคสามก๊กก็นำมาศึกษาหมายถึงผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า ซึ่งตามความหมายนี้เป็นความหมายที่ชัดเจนในทุกบริบท

ความยุติธรรมในสามก๊ก

คำว่า“สามก๊ก”เป็นเรื่องราวที่บอกเล่าเหตุการณ์ทางการเมืองจีนสมัยตอนปลายราชวงศ์ฮั่นซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จีนแผ่นดินใหญ่ถูกแบ่งแยกเป็นสามส่วน โดยคนสามกลุ่มด้วยระยะเวลาานกว่าสองทศวรรษ(ค.ศ. 220-265)จนกระทั่งมาสิ้นสุดโดยการรวบรวมของกษัตริย์รัฐจีน(ค.ศ. 265-290)²³ ซึ่งในขณะนั้นอารยธรรมกรีกได้เปิดคำถามเรื่องความยุติธรรมคืออะไร? ไว้ตั้งแต่ปี 421 ก่อนเกิด ค.ศ.²⁴ ก่อนเกิดเหตุการณ์ที่จีนแตกแยกเป็นสามก๊กถึงประมาณ641ปี ในขณะที่กรีกโบราณมีตัวบทที่ว่าด้วยการค้นหาความหมายของความยุติธรรมอย่างชัดเจนที่ชื่อว่า *The Republic* แต่แนวคิดตะวันออกกลับไม่พบตัวบทที่กล่าวถึงบทสนทนาว่าด้วยความยุติธรรมอย่างจริงจังอย่างที่เกิดขึ้นในอารยธรรมกรีกโบราณ ดังนั้นการค้นหาความหมายของความยุติธรรมในกระแสตะวันออกจึงต้องศึกษาผ่านตัวบทอื่น เช่น ศึกษาความยุติธรรมผ่านคัมภีร์เต๋า หรือ ผ่านตัวบทสามก๊ก เป็นต้น แต่การที่จีนไม่มีตัวบทที่เขียนถึงความยุติธรรมโดยตรงก็ไม่ได้หมายความว่าจีนจะไม่ได้มีแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเลย บางครั้งการสรุปเอาเองจากการที่ไม่พบคำว่า “น้ำพริก” ในภาษาของชาวรัสเซีย ก็ไม่ได้แปลว่าชาวรัสเซียจะไม่มีแนวคิดเรื่อง “น้ำพริก” หากแต่เขาอาจเข้าใจมันได้ในคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ดังนั้นการที่เราไม่สามารถหาคำที่ตรงกับบริบทเราได้ในบริบทอื่นแล้วกลับมาสรุปว่าบริบทอื่นนั้นไม่มีแนวคิดเดียวกับที่เรานั้นไม่

²²วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ธรรมชาติ,2541), หน้า844

²³เคิร์ก เจ. เรย์โนลด์ส, “เจ้าสัวและขุนศึก: บริบททางวัฒนธรรมและการเมืองของสังคมไทยสมัยใหม่และสามก๊กนิยายพงสาวดารจีน”, วารสารธรรมศาสตร์ 19 ,(2536) : 7 .

²⁴แอล. ซี. แม็ค โคนเนลด์. ทฤษฎีการเมืองตะวันตกเล่มหนึ่ง สมัยโบราณและยุคกลาง แปลโดย สมบัติ จันทร์วงศ์ (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,2530), หน้า 21.

ถูกต้องนัก และแม้ว่าเราจะไม่พบคำราชินีที่เขียนเกี่ยวกับคนสามสี่คนมาดกเถียงกันในประเด็นความยุติธรรมอย่างตัวบทกรีกโบราณก็ไม่ได้หมายความว่าคนทั้งประเทศจะสิ้นไร้แนวคิดความยุติธรรมไปเสียหมด และเมื่อพิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์ด้วยแล้วจะเห็นว่าในสมัยโจวซึ่งเป็นยุคทองของปรัชญาจีนนั้นมีสำนักปรัชญามากกว่าร้อยสำนักจึงเป็นไปได้ที่จะไม่มีใครสงสัยสิ่งๆ ที่เรียกว่าความยุติธรรมเลย แม้ว่าเราจะไม่อาจพบตัวบทเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความยุติธรรมอย่างออกหน้าออกตาในอารยธรรมตะวันออก แต่เราก็สามารถค้นหาประเด็นความหมายของความยุติธรรมจากตัวบททางการเมืองที่มีอยู่โดยเฉพาะตัวบทสามก๊กโดยใช้ “วิธีการตีความตัวบท”(Textual Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการทางปรัชญาที่เชื่อว่า นักปรัชญาในอดีตและงานหลักของเขา(Great Books)มีสถานะที่ยิ่งใหญ่ และ ผู้ที่เชื่อในวิธีการศึกษาตัวบทที่ยิ่งใหญ่นี้ก็ย่อมยอมรับว่ามีโอกาสที่งานเขียนสำคัญๆ ที่นักปราชญ์ทิ้งไว้ให้เรา นั้น อาจจะซ่อนความจริงหรือสัจจะที่ว่าด้วยคำถามพื้นฐานของมนุษย์ หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นการยอมรับว่านักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่เหล่านี้รู้มากกว่าคุณ และเราสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ได้ผ่านงานเขียนเหล่านี้ได้²⁵ ดังนั้นการนำวิธีการตีความตัวบทมาใช้เพื่อตีความสัญลักษณ์(sign)ต่างๆ ในตัวบทสามก๊กก็จะสามารถนำเราไปสู่การเข้าใจประเด็นเรื่องความยุติธรรมอย่างแท้จริงได้

การเข้าใจความยุติธรรมในสามก๊กนั้นย่อมต้องกลับไปเริ่มต้นทำความเข้าใจตรงจุดเริ่มต้น หรือรากฐานของการเกิดขึ้นเป็นสามก๊ก การเกิดขึ้นของสามก๊กคือการยอมรับในอำนาจของมนุษย์โดยผ่านทางอณัติสวรรค์ มนุษย์จะมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อกระทำการอันไม่ขัดต่อฟ้าในทางกลับกันมนุษย์ที่อ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองจากสวรรค์ หรือ ฟ้า ก็กลายเป็นผู้ที่กำหนดความยุติธรรมได้ ดังนั้น เรื่องราวในสามก๊กจึงเป็นเรื่องราวของมนุษย์ที่ผลัดกันมีอำนาจและผลัดกันกำหนดความยุติธรรม โดยอ้างอิงอำนาจสูงสุดคือสวรรค์

ดังนั้นความหมายความยุติธรรมในสามก๊ก จึงสอดคล้องกับความหมายความยุติธรรมของตราซึมาคัสที่กล่าวว่า ความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ซึ่งผู้แข็งแรงกว่าในสามก๊กหมายถึงผู้ที่สวรรค์ลิขิตเอาไว้ให้แข็งแรงกว่า และสามารถแยกผู้ที่แข็งแรงกว่าได้เป็นสองพวก

²⁵ดู สมบัติ จันทรวงศ์, เอกสารทางวิชาการหมายเลข 14 “ตัวบท (The text) กับการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง, ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 25.

1. พวกที่สวรรค์ได้ลิขิตให้มีอำนาจตามสายเลือด ผู้แข็งแรงกว่าทางสายเลือด หรือผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูงส่ง หรือ ราชวงศ์กษัตริย์ เช่น พระเจ้าเล่าปี่มีศักดิ์เป็นอาพระเจ้าเหี้ยนเต้ และสืบเชื้อสายราชวงศ์ฮั่น พวกนี้ถือได้ว่าสืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์องค์ก่อนๆซึ่งได้เคยถูกเลือกให้รับใช้สวรรค์มาก่อน ก็จะได้สิทธิในการครอบครองอำนาจและกำหนดความยุติธรรมได้ก่อนพวกที่สอง

2. เมื่อพวกแรกได้ปกครองผิต่อเจตจำนงแห่งฟ้า(ตามข้ออ้างในการเปลี่ยนราชวงศ์) สวรรค์ก็จะกำหนดให้มีผู้แข็งแรงกว่ามาการปกครองแทน ซึ่งผู้แข็งแรงกว่าคนใหม่นี้ย่อมไม่ได้เกิดในชาติตระกูลเดียวกับพวกแรก(เนื่องจากพวกแรกได้สูญเสียอำนาจและความชอบธรรมในการปกครองไปแล้วเนื่องจากละเมิดกฎแห่งฟ้า ดังนั้นผู้ปกครองใหม่นี้จึงไม่ได้อยู่ในวงศ์วานฮ่องเต้เดิม หรือเป็นผู้ที่ไม่ได้เกิดมาก็ได้รับความแข็งแรงกว่าในสายเลือดแต่แรก หากต้องไปหาความแข็งแรงกว่าเอาเองหลังจากเกิด) และย่อมต้องเป็นคนที่ฟ้าเลือกให้เป็นผู้แข็งแรงกว่า ในที่สุดแล้วแนวคิดเรื่องความแข็งแรงกว่าตาม “อาณัติสวรรค์” หรือ “ฟ้าลิขิต” ก็มักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม กล่าวคือใครที่แข็งแรงกว่าผู้อื่นก็จะอ้างความชอบธรรมในการปกครองโดยอ้างว่าฟ้ายอมรับให้ตนปกครอง หรือ ผู้แข็งแรงกว่านั่นเองที่เป็นผู้กำหนดว่าฟ้ากำหนดให้ตนแข็งแรงกว่า ดังที่เราสังเกตเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์นั้นเป็นไปได้ยากมากเนื่องจากคนจีนโดยทั่วไปจะจงรักภักดีกับ “ราชวงศ์” เดิมอย่างเหนียวแน่นเนื่องจากราชวงศ์มีรากฐานมาจากการยอมรับของสวรรค์ แนวคิดเรื่องของการรักษาราชวงศ์จึงเป็นเรื่องใหญ่ของชาวจีนเนื่องจากเป็นการทะนุบำรุงรักษาข้อกำหนดของสวรรค์ให้คงอยู่ ดังเช่นข้ออ้างที่สำคัญที่สุดของพวกเล่าปี่และซุนกวนในการต่อสู้กับ โจโฉก็คือ โจโฉได้กระทำการอันหยาบช้าต่อกษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นเป็นอันมาก ข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงมากจนทำให้ได้คนจีนในราชวงศ์ฮั่นไว้เป็นพวกจำนวนมาก การที่บุคคลคนใดคนหนึ่งจะเปลี่ยนราชวงศ์หรือสถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากมาก โดยอาจต้องอาศัยเวลาที่แผ่นดินเลวร้ายแตกเป็นเสี่ยงๆถึงขนาดที่รวบรวมผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์เดิมไว้ไม่ได้ หรือในอีกแง่หนึ่งคือผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นต้องมีอำนาจมากมายจริงๆจนคนอื่นไม่มีทางขัดขวางได้ และในทุกครั้งข้ออ้างของผู้มีอำนาจเหล่านั้นก็คือฟ้าลิขิตให้ตนมีความชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเมื่อถึงเวลานั้นผู้คนก็จะยอมรับว่า “ฟ้าลิขิต” ให้เปลี่ยนราชวงศ์ และ ยุติธรรมดีแล้ว ในแง่นี้ผู้แข็งแรงกว่าจึงใช้แนวคิดเรื่อง “ฟ้า” เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมโดยกำหนดว่าฟ้ายอมรับให้ตนปกครองดังที่ปรากฏอยู่บ่อยๆในคัมภีร์สามก๊ก

ความยุติธรรมในสามก๊กคือการยอมรับในอำนาจของผู้แข็งแรงกว่าที่ผลักดันขึ้นครองอำนาจ และผลักดันกำหนดความยุติธรรม ไม่ว่าผู้แข็งแรงกว่านั้นจะเป็นผู้แข็งแรงกว่าทางชาติตระกูล หรือเป็น

ผู้แข็งแกร่งกว่าทางความสามารถซึ่งอ้างอิงอาณัติสวรรค์เป็นเครื่องมือ สำหรับกรณีของตัวบทสามก๊กนั้น ฟ้าได้ลิขิตให้ผู้แข็งแกร่งกว่าอยู่สามก๊กแบ่งแยกได้ฟ้า(จีนแผ่นดินใหญ่)ออกเป็นสามส่วนและ ในที่สุด ฟ้าก็จะลิขิตให้แผ่นดินจีนกลับมารวมเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้งในสมัยราชวงศ์จิ้น

การตีความแนวคิดหลักในตัวบทสามก๊ก

เราจะเริ่มต้นศึกษาปรัชญาการเมืองในสามก๊กว่าด้วยเรื่องความยุติธรรมตั้งแต่บรรทัดแรกของ ตัวบทสามก๊ก สามก๊กเริ่มต้นและจบท้ายด้วยข้อความเดียวกันว่า

“ธรรมศาสตร์ฟ้างในได้ฟ้า เมื่อแยกกันนานาก็กลับเข้ารวมกัน เมื่อรวมกันนานาก็กลับแยก กันอีก”²⁶ หรือ “Empires wax and wane; states cleave asunder and coalesce” และ “And here we may say as in the beginning: “States fall asunder and re-unite; empires wax and wane”²⁷

จากข้อความในตอนนี้ของสามก๊กฉบับภาษาอังกฤษนั้นยังแปลไม่ได้ตรงกับสามก๊กฉบับภาษา จีนของหลอกว้านจงและสามก๊ก ฉบับแปลใหม่ ของ วรณไว พัทธโนทัย เนื่องจากคำว่า “Empires” หรือ “states” มีความหมายแค่ “อาณาจักร” หรือ “รัฐ” เท่านั้น แต่ในสามก๊ก ฉบับแปลใหม่ของ วรณไว พัทธ- โนทัย ที่ใช้คำว่า “สรรพสิ่งในได้ฟ้า” ซึ่งกว้างขวาง, ครอบคลุมอย่างกลมกลืนและตรงกับแนวคิดของ

²⁶ข้อความดังกล่าวถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญมาก เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงแนวคิดปราชญ์จีนซึ่งได้อิทธิพล มาจากเต๋า, เม่งจื้อ และขงจื้อ ทำให้นักปราชญ์จีนมักจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองเพราะถือกันว่าไม่เที่ยงแท้ รัฐ ข้อมมีรุ่งเรืองและเสื่อมโทรม เช่น ขงเบ้ง ก็ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลยแต่ก็ทนความอ่อนน้อมของเล่าปี่มิได้ กรณีการยินยอมเข้ามาขู่กับการเมืองของขงเบ้งนี้น่าจะอธิบายได้ว่าฟ้าลิขิต เพราะขงเบ้งรู้อยู่ตลอดว่าเนื่องจากคูโชค ชะตาฟ้าดินเป็นจึงได้รู้แต่แรกแล้วว่าเขาคงเข้าไปยุ่งกับความวุ่นวายแต่ก็หลีกเลี่ยงมิได้ ดังนั้นการเข้าใจประโยคดังกล่าวจึงสำคัญมากต่อการเข้าใจแนวคิดจีนและเข้าใจความยุติธรรมในสามก๊ก ประโยคดังกล่าวอยู่ในหน้า 1 และ 1767 ซึ่งเป็นประโยคที่เปิดเรื่องและปิดเรื่องของ “สามก๊ก” รายละเอียดดู วรณไว พัทธโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 และเล่มที่ 2, หน้า 1, 1767.

²⁷ ข้อความทั้งสองปรากฏอยู่ในบรรทัดแรกของคำนำ, คำขึ้นต้นในบทที่ 1 และ คำปิดเรื่องของสามก๊กเช่นกัน โปรดดู Lo Kuan-Chung. Romance of the Three Kingdoms volumn1-2. Translated by C.H.Brewitt-Taylor. (Japan: Charles E.Tuttle Company,1975), p.1,622.

ชาวจีนมากกว่าคำว่า“อาณาจักร”²⁸ เนื่องจากคำว่า “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า” ในที่นี้หมายถึง มนุษย์ รวมทั้ง อมนุษย์ด้วย เพราะแนวคิดจีนเชื่อว่าสภาพแวดล้อมตัวเขาแบ่งออกเป็น ฟ้า-คน-ดิน เรียกว่า “ไตรภาคี” ซึ่งไตรภาคีนี้เป็นนิรันดร์ มนุษย์จะต้องเข้าร่วมกับไตรภาคีนี้ให้ได้โดยการมีภาระหน้าที่และพันธะในการศึกษาและเข้าใจกฎของฟ้า-คน-ดิน (รักในความรู้เรื่อง “กฎของฟ้า” (T'ien) หรือ Heaven) ฉินจื่อ ปราชญ์ราชวงศ์ฮั่น ได้เขียนไว้ว่า “ฟ้าก็มีฤดูกาลของตน ดินก็มีแหล่งทรัพยากรของตน และมนุษย์ก็มีรัฐบาลของตน นี่คือนิติวิธีที่มนุษย์ได้ทำตัวเป็นไตรภาคีกับฟ้าและดินได้” แต่กระนั้นหน้าที่หลักๆในการเข้าถึงฟ้าและดินนั้นก็มิได้มอบไว้แก่มนุษย์ทุกคนหมายความว่าไม่ใช่ทุกคนที่มีสิทธิในการเข้าถึงฟ้า, คนและดินได้ ซึ่งถ้าดูจากหลักภาษาศาสตร์และประเพณีนิยมแต่โบราณมาจะพบว่าอำนาจหน้าที่นี้เป็นของที่ สงวนไว้เฉพาะกับกษัตริย์โดยตรงเท่านั้น

เมื่อตีความสัญลักษณ์ของตัวอักษรจีนทางภาษาศาสตร์จะพบว่าผู้ประดิษฐ์ตัวตัวหนังสือคำว่า “กษัตริย์” นั้นเกิดจากเส้นที่มีความหมายถึง ฟ้า-คน-ดิน จากนั้นลากเส้นกลางเชื่อมเส้นทั้งสามเข้าด้วยกัน ทำให้มีความหมายว่า “กษัตริย์” เส้นที่ผ่ากลางทำให้สามเส้นหรือฟ้าดินคนเชื่อมกันได้เปรียบเสมือน อัจฉริยมนุษย์หรือมังกรในแดนดินในที่นี้ก็คือ“กษัตริย์”นั่นเอง เนื่องจากผู้ที่เข้าใจหลักการของฟ้า และสามารถครอบครองศูนย์กลางของฟ้า ดิน และมนุษย์ได้ก็เห็นจะมีแต่กษัตริย์ที่ฟ้าได้ลิขิตมาให้ปกครองคนและดินเท่านั้น²⁹ และในทางกลับกันผู้ที่ทำการปกครองหรือผู้ที่กำหนดสิ่งที่เรียกว่าความยุติธรรมในโลกมนุษย์ได้ก็ต้องอ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองที่ได้รับมาจาก“มติแห่งฟ้า”(T'ian Ming หรือ to receiving of Heaven's Appointment³⁰)

²⁸ เนื่องจากคำว่า Empire ในความหมายของพจนานุกรมมีความหมายว่า group of countries or states under a single ruler or ruling power. The Roman Empire หรือ อาณาจักร ,จักรวรรดิ: ซึ่งผู้ปกครองเรียกว่า Emperor จักรพรรดิ โปรดดู A. S. Homby , *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (England: Oxford University Press,1991), p.394. ในขณะที่ฉบับภาษาจีนแปลตรงกับภาษาไทยว่า “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า” เมื่อตรวจสอบดูกับพจนานุกรมพบว่าตรงกับความหมายว่า “โลกทั้งโลก”หรือ “ใต้ท้องฟ้า” นั่นเอง ดู เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ, *พจนานุกรมจีน-ไทย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงธน, 2521), หน้า 203 . ดังนั้น “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า”จึงมีความหมายครอบคลุมกว่า “อาณาจักร”ใดอาณาจักรหนึ่ง

²⁹รายละเอียดโปรดดู Wm. Theodore de Barry, *บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน* ภาค2, แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ , (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510) , หน้า 9,43.

³⁰ Fung YU-Lan, *A History of Chinese Philosophy* Volumn1: The Period of The Philosophers (From The Beginnings to circa 100 bc.), Translated by Derk Bodde. (Princeton: Princeton University Press, 1973) , P.30 .

ดังนั้นจากคำกล่าวที่ว่า “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า” ตามแนวคิดจีนแล้วมีความหมายที่กว้างกว่า “รัฐ” หรือ “อาณาจักร” หากแต่กินความหมายรวมถึง คน และ ดิน(สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย) ซึ่งหากแม้จะกินความหมายให้ใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง “รัฐ” ให้มากที่สุด ก็จะหมายความถึงคำว่า “กษัตริย์” หรือ “ราชวงศ์” ประโยคดังกล่าวเป็นแก่นหรือรากฐานของแนวคิดต่างๆในสามก๊กซึ่งหมายถึงสรรพสิ่งในใต้ฟ้า(ในโลก)นั้นมีเจริญและก็มีเสื่อมสลับกันไป เรื่องราวในสามก๊กก็เช่นกันที่มีความเจริญและมีความเสื่อมจากแผ่นดินจีนแผ่นดินเดียวก็แตกแยกเป็นสามส่วนและในตอนท้ายก็กลับมารวมกันอีก

ที่จริงแล้วเรื่องราวในสามก๊กก็คือเรื่องของ การสละกันครองอำนาจและสละกันกำหนดความยุติธรรมระหว่างผู้มีอำนาจสามกลุ่มซึ่งต่างก็อ้างอิงความชอบธรรมทางการเมืองเดียวกัน คือ “เทวบัญชา” หรือ “ฟ้าลิขิต”(t'ien-ming) ซึ่งเป็นแนวคิดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว(ประมาณ 650 ปีก่อนพุทธศักราช) กล่าวคือหลังจากที่กษัตริย์ราชวงศ์โจวได้ปราบดาภิเษกผู้นำในราชวงศ์ซางแล้วก็ได้อ้างสิทธิโดยชอบธรรมโดยอ้างว่าเป็นไปตาม “ฟ้าลิขิต” เพื่ออธิบายให้ประชาชนในราชวงศ์ซางที่พ่ายแพ้ไปให้ทราบถึงเหตุผลที่ควรจะอ่อนน้อมต่อผู้พิชิตเสียโดยดี แนวคิดเรื่อง “ฟ้าลิขิต” หมายถึงการที่ฟ้าได้ทรงเลือกและมีบัญชาให้คนบางหมู่เป็นผู้ปกครองชนเผ่าต่างๆของโลก และทายาทของเขาก็สามารถใช้อำนาจนี้ต่อไปได้ตราบเท่าที่ยังปฏิบัติตนไม่ขัดต่อกฎของฟ้า หรือยังทรงปกครองใต้ฟ้าด้วยความเมตตา กรุณา ปัญญา และความยุติธรรมอยู่ แต่ถ้าคุณธรรมของผู้ปกครองเสื่อมลง ไม่สนใจเทพยาฟ้าดิน ละทิ้งวิถีทางอันชอบธรรม ฟ้าจะเพิกเฉยและเลือกสกุลใหม่ขึ้นมาปกครองทดแทน เช่น กษัตริย์ราชวงศ์ซางแต่ก่อนนี้ก็ตั้งอยู่ในเมตตากรุณาอยู่แต่ต่อมาลูกหลานกลับกลายเป็นผู้ทารุณ โหดร้าย ฟ้าจึงสั่งให้ราชวงศ์โจวลงโทษราชวงศ์ซางและตั้งราชวงศ์ใหม่ ดังคำกล่าวในคัมภีร์กาทย์โบราณว่า “โจวเป็นประชาชนที่เก่าแก่ แต่ภาระของโจวนั้นใหม่” ภาระใหม่ที่รับมาจากฟ้าคือต้องปกครองคนและดินให้ดี ดังนั้น ไม่มีประโยชน์เลยที่ประชาชนในราชวงศ์ซางจะต่อต้านมติแห่งฟ้านี้³¹ ซึ่งกษัตริย์ราชวงศ์โจวพระองค์นี้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ที่แข็งแกร่งกว่าที่อ้างความชอบธรรมจากแนวคิดฟ้าลิขิตโดยใช้อำนาจทางการเมือง

³¹ คำกล่าวที่ว่า “ธรรมดาสรรพสิ่งในใต้ฟ้า เมื่อแยกกันนานๆ ก็กลับเข้ารวมกัน เมื่อรวมกันนานๆก็กลับแยกกันอีก” สอดคล้องกับคำอธิบายที่ผู้นำตระกูลโจวมีต่อประชาชนซางที่ให้ย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ ตอนที่กษัตริย์ตั้งสถาปนาราชวงศ์ซางขึ้นก็ทรงได้รับเทวบัญชาจากสวรรค์ให้โค่นกษัตริย์ราชวงศ์เสี่ยเช่นกัน โปรดดู Wm. Theodore de Barry, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510), หน้า 14-16.

เมืองของคนกำหนดให้ฟ้าดินยอมรับในความชอบธรรมอันนี้ซึ่งยุติธรรมและไม่มีประโยชน์เลยที่ประชาชนราชวงศ์ซางจะต่อต้าน

ดังนั้นการที่แผ่นดินจีนแตกแยกเป็นสามก๊กโดยน้ำมือคนสามกลุ่มตามลิขิตของฟ้า และในที่สุดก็จะกลับมารวมกันอีกครั้งตามบัญชาแห่งฟ้าผู้ดีเป็นสิ่งที่ยุติธรรม ผู้ปกครองมีสถานะเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามโองการของสวรรค์ ผู้ปกครองที่เอนไปตามมดีสวรรค์จะนำพาแผ่นดินจะแตกแยกกระส่ำระสายให้กลับมารวมกันได้อีกครั้ง ติพิทและหน้าที่อันสูงส่ง รวมทั้งความชอบธรรมขององค์จักรพรรดิในการปกครองได้ฟ้าทำให้พระองค์เป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่าในการกำหนดความยุติธรรมของสรรพสิ่งในใต้ฟ้าตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อฟ้า และผู้ปกครองที่ไม่เอนไปตามมดีสวรรค์ หรือ ไม่ตั้งอยู่ในเมตตาธรรม ก็จะถูกฟ้าลงโทษ และฟ้าก็จะประทานผู้ปกครองคนใหม่ให้

เนื่องจากแนวคิดเรื่อง “ฟ้า” หรือ “สวรรค์” ได้กลายเป็นแนวคิดหลักของคนจีน หน้าที่ขององค์จักรพรรดิหรือพระมหากษัตริย์จีนจึงเป็นการลอกแบบมาจาก “ฟ้า” ดังนั้นหลักธรรมในการปกครองของผู้ปกครองจีนก็คือกระทำตนตามแบบอย่างของฟ้ามีต่อมนุษย์ กล่าวคือ “ฟ้า” นั้นเปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณา คุณธรรมของผู้ปกครองจึงมาจากการดำเนินกิจกรรมตามที่ฟ้าได้กระทำ คือต้องเมตตากรุณาต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์

เนื่องจากกระแสปรัชญาจีนมองว่าการกระทำของฟ้าเป็นไปในทางบวกเสมอ ซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดเรื่องเทพเจ้าของกรีกที่เทพเจ้าอาจเล่นงานมนุษย์ได้อยู่บ่อยครั้ง เช่น เซร่า(ภรรยาหลวง)ของมหาเทพซีอุสยังมารังควานภรรยาน้อยของมหาเทพซีอุสซึ่งเป็นมนุษย์โลก, เทพโปเซดอนรังเกอโอดิสซียุสไม่ให้กลับบ้านเกิดเมืองนอน หรือ แนวคิดเรื่องวันสิ้นโลกที่พระเจ้าใช้ลงโทษมนุษย์ เป็นต้น แต่แนวคิดเรื่องเทพเจ้าไม่เมตตาคนมนุษย์นั้นไม่ปรากฏเด่นชัดในแนวคิดจีนเลย ชาวจีนมองว่าการกระทำของฟ้านั้นถูกต้องเสมอ เช่น จิวอี้เมื่อก่อนตายยังตั้งคำถามที่มีได้ต้องการคำตอบจากฟ้า หากแต่แสดงออกถึงความน้อยใจ แต่ก็มิได้คิดว่าสิ่งที่ฟ้ากระทำต่อตนนั้นผิด ดังที่จิวอี้ได้กล่าวว่า

“ข้าพเจ้าตั้งหน้าทนะบูชารักษายบ้านเกิดเมืองนอนอย่างเต็มสติกำลังความสามารถ แต่ฟ้าไม่โปรด ข้าพเจ้ากำลังจะตายจากท่านไปแล้ว ท่านทั้งหลายอยู่หลังจงสามัคคีกันทะนุบำรุงนายของเราต่อ

ไป เพื่อความสำเร็จยิ่งใหญ่เกิด” พอหยุดพูดจิวอี้ก็รอกเลือด พอฟื้นสติขึ้นมาอีก ก็หงงหน้ามองฟ้าถอนใจใหญ่รำพันว่า “ฟ้าให้ยี่มาเกิดแล้ว ไยให้เหลียงมาเกิดด้วยเล่า”³²

จากข้อความในตอนนี้จะเห็นได้ว่าจิวอี้ก็แตกตายเพราะคิดว่าตนได้กระทำเพื่อบ้านเมือง(ขุนกวน)อย่างเต็มที่ แต่ฟ้าก็ยังไมโปรดจิวอี้ แม้กระนั้นก็ยังสั่งให้พวกที่เหลืออยู่ก็งทะเลาะงุ่นงายบ้านเมืองต่อไป(ตราบเท่าที่ฟ้าโปรด) จากนั้นจิวอี้ก็สลบไป พอตื่นขึ้นมาก็คิดเรื่องเดิมซ้ำๆ จากนั้นแสดงกิริยาสี่ประการตามลำดับดังนี้ 1.หงงหน้า 2.มองฟ้า 3.ถอนใจ 4.กล่าวว่า“ทำไมฟ้าจึงได้ส่งงเบ้งมาเกิด” ประเด็นก็คือกิริยาทั้ง4ประการของจิวอี้แสดงความท้อแท้เจ็บปวดอย่างถึงที่สุด เขาได้เพ่งมองสิ่งที่ตนเชื่อว่าเคยโปรดตนตลอดเวลาด้วยความผิดหวัง แต่ผู้เขียนสามก๊กไม่ได้เขียนให้จิวอี้ตะโกนด่าฟ้า เนื่องจากฟ้ามิได้มีสถานะที่สามารถกระทำผิดได้เลย จิวอี้จึงได้แต่บ่นอยู่ในชะตาชีวิตของตน

เมื่อการกระทำของฟ้านั้นถูกต้องเสมอ ผู้ที่ฟ้าลิขิตให้เป็นผู้ปกครองก็ย่อมมีเสมอ สิ่งใดที่เขาปฏิบัติก็ย่อมยุติธรรม เนื่องจากชีวิตมนุษย์ก็มาจากฟ้า ดังนั้นก็ย่อมนำสิ่งดีๆจากฟ้าคิดมาด้วย ดังนั้นแนวคิดจึงเป็นแนวคิดที่มองธรรมชาติของมนุษย์ในแง่ดีด้วย เมื่อเจตจำนงของฟ้าเป็นสิ่งที่ดีเป็นความรักและเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ การที่มนุษย์ซึ่งเป็นหนึ่งในสรรพสิ่งที่อยู่ใต้ฟ้าย่อมรู้จักการที่จะรวมและแยกตามแต่ความเหมาะสม กล่าวคือ “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า เมื่อรวมกันนานๆก็แยกกัน เมื่อแยกกันนานๆก็กลับมารวมกันอีกครั้ง” สิ่งนี้หมายถึงให้มนุษย์รู้จักโอนอ่อนตามสถานการณ์ ดังนั้นเมื่อถึงคราวที่แตกแยกเป็นสามก๊กก็ต้องปล่อยให้เป็นอย่างนี้ และเมื่อถึงคราวที่จะรวมแผ่นดินเป็นหนึ่งก็หลีกเลี่ยงมิได้ และทุกครั้งที่ตั้งต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นมาก็ยุติธรรมคืออยู่แล้วเพราะว่าเป็นไปตาม “ลิขิตแห่งฟ้า หรือ บัญชาแห่งสวรรค์”

ความยุติธรรมในสามก๊กก่อนแผ่นดินจีนจะถูกแบ่งออกเป็นสามก๊ก : ความยุติธรรมก่อนเกิดสามก๊กในต้วบทสามก๊ก

ต้วบทสามก๊กเริ่มต้นเล่าเรื่องด้วยการอธิบายถึงความเจริญและความเสื่อมของ “สรรพสิ่งในใต้ฟ้า” สลับกันจนกระทั่งเกิดเป็น “สามก๊ก” ไว้ดังนี้

³² วรรณ ไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า844

“ตอนปลายราชวงศ์จิ่ว หัวเมืองต่างๆแยกออกเป็น 7 แคว้น รบราฆ่าฟันกันเป็นเวลาช้านาน ในที่สุดพระเจ้ากรุงจีนสามารถรวมแคว้นทั้ง 7 เข้าไว้ในราชอาณาจักรของพระองค์ได้หมด

เมื่ออำนาจของพระเจ้ากรุงจีนเสื่อมสิ้นไป แคว้นหันกับแคว้นฉ้อเกิดรบพุ่งกัน แคว้นหันรบชนะ จึงได้ครองความเป็นใหญ่

จำเดิมแต่พระเจ้าหันโกโจทรงฆ่างูขาว แล้วลุกขึ้นก่อกบฏเป็นต้นมา ได้ฟ้านี้ก็กลับรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ราชวงศ์หัน จำเรืรุงเรื่องเรื่อยๆมา ไพร่ฟ้าประชาชนอยู่เป็นสุข จนถึงรัชกาลพระเจ้าหันกงบู ซึ่งเป็นตอนกลางของราชวงศ์อันฮินยวนี้ ความเสื่อมก็เข้ามาสู่ พอถึงรัชกาลพระเจ้าเหียนเต้ แผ่นดินจึงแยกออกเป็น สามก๊ก”³³

“ตัวบทสามก๊ก” เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความเสื่อมของราชวงศ์จิ่ว จากนั้นราชวงศ์จินก็รุ่งเรืองขึ้นแล้วจึงเสื่อมลง จากนั้นพระเจ้าหันโกโจก็สถาปนาแคว้นหันใหญ่ได้อีกครั้ง แต่เมื่อรุ่งเรืองแล้วก็เสื่อมก็แตก แยกออกมาเป็นก๊กใหญ่ๆสามก๊ก เรื่องราวในสามก๊กจึงเกิดขึ้น ได้ด้วยเหตุดังนี้

ความยุติธรรมในสามก๊กก็อยู่ภายใต้บริบทของสามก๊ก บริบทของสามก๊กก็อยู่ในบริบทของสรรพสิ่งในได้ฟ้า ที่มีแตก มีดับ มีเจริญ และ มีเสื่อม ราชวงศ์เสื่อมลงก็ผู้นำราชวงศ์ไม่ตั้งอยู่ในความเมตตา ไม่กระทำตามกฎของฟ้า ฯลฯ จึงเป็นการไม่เที่ยงธรรมที่ผู้นำเช่นนี้จะมีสิทธิในการปกครองบ้านเมือง เพราะ ฟ้าได้กำหนดไว้แล้วว่าใครควรปกครองบ้านเมือง และดังคำกล่าวในสามก๊กที่ว่า

“คอยเวลาเถิดหนาย่ากั๋งวล
เกิดเป็นคนดียากบากหน้าสู้
ฟ้ากำหนดกฎกรรมเที่ยงธรรมอยู่
เมืองเหมยอยู่แข็งขลังยังพียงยัง”³⁴

จากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าฟ้าได้กำหนดกฎที่ยุติธรรมไว้อยู่แล้ว ขอให้คนดีผู้สุดต่ำห่อคทน ไม่ช้าก็เร็วฟ้าจะตอบแทนการกระทำของสรรพสิ่งในได้ฟ้าด้วยความยุติธรรม แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่สร้างกำลังใจให้คนจีนไม่ท้อถอยในการทำความคิดได้ด้วย เช่น สัจจะของพวก “เสือผืนหมอนใบ” เมื่อ

³³ เรื่องเดียวกัน , หน้า1-2 .

³⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า136 .

ตีความแล้วหมายถึง คน(โดยเฉพาะคนจีน)ที่ยันอคทนเริ่มสร้างฐานะได้อย่างมั่งมีโดยเริ่มต้นจากศูนย์ สาเหตุส่วนหนึ่งก็น่าจะมาจากคุณธรรม“อคทน” เพราะคิดได้ว่าสักวันหนึ่งฟ้าก็จะตอบแทนความดีของพวกเขา

ในคิ้วทสามก๊ก เมื่อผู้มีอำนาจในสามก๊กได้กระทำผิดต่อฟ้า ฟ้าก็จะมีสัญลักษณ์ต่าง ๆ นานาเพื่อตักเตือนมายังมนุษย์ซึ่งในสามก๊กก็ให้รวบรวมกำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองเดิมได้ทำให้แผ่นดินเข้าถึงความเสื่อมจึงสมควรที่จะเปลี่ยนราชวงศ์ และก็มีมนุษย์บางคนที่เข้าใจความสัมพันธและถอดรหัสจากฟ้าได้ หรือสามารถตีความสัญลักษณ์ต่างๆที่ปรากฏอยู่ได้ฟ้าได้ เช่น การดูดาว คังนั้นปราชญ์ผู้รักในความรู้เรื่องกฎของฟ้าก็จะสามารถทำนายและใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้ ดังที่ครั้งหนึ่ง ขงเบ้ง เคยแสดงปาฏิหาริย์เรียกฝนให้ตกได้ ทำให้ศัตรูเกรงกลัว แต่จริงๆขงเบ้งไม่ได้ใช้เวทย์มนต์ใดๆ หากแต่ใช้ความรักในความรู้เรื่องฟ้าทำการดูดาวต่างหาก

ข้อความในคิ้วทสามก๊กตอนหนึ่งกล่าวว่า “ซึ่งบ้านเมืองแปรปรวนนั้น สืบเนื่องมาจากความเหลวแหลกในการปกครองของฮ่องเต้สองพระองค์คือ พระเจ้าฮวนเต้ 1 และพระเจ้าเลนเต้ 1”³⁵ จากข้อความตอนนี้ได้กล่าวถึงความเสื่อมของราชวงศ์ซึ่งเป็นความเสื่อมเดียวกับความเสื่อมของฮ่องเต้ กล่าวคือเมื่อฮ่องเต้เสื่อมลง รัฐบาลหรือราชวงศ์ทั้งราชวงศ์ก็เสื่อมตามด้วย เนื่องจากในคิ้วทสามก๊ก ได้อธิบายสาเหตุความแปรปรวนของบ้านเมืองว่า “สืบเนื่องมาจากความเหลวแหลกของฮ่องเต้สองพระองค์” สามก๊กได้ระบุความผิดของฮ่องเต้สองพระองค์นี้ว่า “มิได้ทรงแสวงหาคนดีมีวิชาเข้ามาเป็นขุนนางปกครองบ้านเมืองแต่อย่างใด กั้นแต่เชื่อถือรักใคร่ไว้วางพระทัยพวกขันทีผู้ใหญ่”³⁶ ทำให้พวกขันที³⁷ในราช

³⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 2

³⁶ เรื่องเดียวกัน

³⁷ ผู้เขียนเคยชมภาพยนตร์เรื่อง “จักรพรรดิโลกไม่ลืม”(ถ้าจำชื่อเรื่องไม่ผิด)แล้วจำข้อความได้ประโยคหนึ่งซึ่งเป็นคำพูดที่ฮ่องเต้พระองค์หนึ่ง(น่าจะเป็นซุสีไทเฮา)ได้กล่าวไว้ว่า“ประเทศจีนนี้ล่มจมด้วยสองอย่างคือ 1. ขันที 2. ผู้หญิง ให้ระวังสองสิ่งนี้” ในวรรณกรรมจีนหรือเรื่องราวจีนเท่าที่ผู้เขียนเคยได้อ่านมานั้นยังไม่เคยปรากฏเรื่องราวที่ขันทีจะเป็นพระเอกหรือเป็นฝ่ายดีแต่อย่างใด อาจจะเป็นเพราะความเป็นพระเอกถูกตัดทิ้งไปแต่แรก หรือเป็นด้วยความวิปริตทางเพศก็มีทราบได้ ถ้าสังเกตให้ดีจะพบว่าขันทีพวกนี้จะเป็นพวกโลกมาก ตมหากลับ ซึ่งน่ากลัวมาก ลองหาอ่านนิยายกำลังภายในจีนได้ในหลายเรื่องก็จะพบกับความน่าเกลียดน่ากลัวของขันทีนี้ เช่น อู๋เสี่ยวป้อ หรือในสามก๊กตอนต้นเรื่องก็จะเขียนไว้เกี่ยวกับความน่าเกลียดน่ากลัวและ เลวร้ายของขันที

สำนึกยังกำเริบเสิบสานและเป็นภัยสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งฟ้าต้องแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ ให้รู้ว่าราชวงศ์ถึงคราวเสื่อมลงๆทุกที³⁸ ตามก๊กได้เขียนถึงสัญญาณของฟ้าดังนี้

“ล่องมา ณ วันเพ็ญเดือนสี่ปี ที่สอง ศักราชเจียนหนิง(ค.ศ.168 พ.ศ.711) พระเจ้าเลนเค้เสด็จออกว่าราชการ ณ พระตำหนักอุนตักเตียน ขณะประทับ ณ พระที่นั่งบัลลังก์อาสน์ เกิดลมวงพัดกระหน่ำหนักที่มุมพระตำหนัก พลันงูเขียวใหญ่ตัวหนึ่งพลัดตกจากช่อลงมาพันอยู่ที่ขาพระเก้าอี้ พระเจ้าเลนเค้ตกพระทัยสุดขีด ล้มพาดลง ทหารรักษาพระองค์เข้ามาประคองพระองค์ไว้ ฝ่ายขุนนางทั้งปวงวิ่งหนีกันอูดลุด

ครู่หนึ่ง งูนั้นก็หายตัวไป มีเสียงฟ้าลั่นครืน ฝนตกหาใหญ่ ช้ำมีลูกเห็บตกลงมาอีก ตกอยู่ครึ่งคืน จึงหยุด บ้านเรือนพังพินาศนับมิถ้วน

ครั้นล่องมาในเดือนยี่ ปีที่สี่ ศักราชเจียนหนิง เกิดแผ่นดินไหวที่กรุงลกเอียง น้ำทะเลท่วมทันราษฎรที่อยู่ชายฝั่ง ถูกคลื่นพัดลงทะเลไป

ณ ศักราชกวางเหอ (ค.ศ.178 พ.ศ.721) เกิดอาเพศ ไก่ตัวเมียกลับเพศเป็นตัวผู้

ครั้นถึงวันขึ้นค่ำหนึ่ง เดือนหก ปราบภูควันคำพุ่งขึ้นฟ้าสูงกว่าสิบจั้ง(ประมาณ 18 วา)ควันนั้นลอยเข้าไปกลางพระตำหนักอุนตักเตียน

ในฤดูใบไม้ร่วง เดือนเจ็ด ปราบภูรุ่งจับที่ปราสาทหยก และภูเขารันซัว พังทลายลงมา

อวมงคลที่เกิดขึ้นในแผ่นดินแต่ละอย่างนี้ หามิที่สิ้นสุดไม³⁹

ในขณะที่แนวคิดสำนักภาษาศาสตร์เชื่อว่าการตีความจะได้เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นภาษาเท่านั้น แต่นักคิดแนวสัญญาณวิทยาเชื่อว่าสิ่งใดๆก็ตามที่สื่อความหมายได้ย่อมนำมาตีความได้ ไม่ว่าจะเป็น วัตถุ สิ่งของ รูปภาพ รอยยิ้ม ฯลฯ ดังนั้น “ฟ้า”ที่แม้ไม่สามารถพูดได้ แต่สามารถส่งสัญญาณบางประการให้มนุษย์ตีความสัญญาณของฟ้า ทำให้เข้าใจเรื่องราวที่ฟ้าสื่อสารไปยังได้ฟ้าได้ ดังนั้น เราจึงสามารถนำ

³⁸ เรื่องราวที่ฟ้าพิโรธและแสดงออกว่าไม่พอใจมนุษย์มีอยู่ในแนวคิดของหลายประเทศทั้งตะวันออกและตะวันตก เช่น ใน “โอดิสซีย์” มหาเทพโปเซดอนก็ใช้ให้คลื่นยักษ์ลงโทษ โอดิสซีย์อูส, และในประเทศไทยก็มี “เพลงยาวพญากรรมกรุงศรีอยุธยา” ที่แสดงออกถึงความเสื่อมของราชวงศ์ เช่น เมฆลูกเป็นไฟ, แม่น้ำจะแดงดุจเลือดคน, ฟ้าป่าเข้าเมือง ฟ้าเมืองออกป่า, ภรรยาฆ่าตัว คนชั่วฆ่าคนดี ศิษย์ตีอาจารย์, คนจะตายหมด และท้ายสุดเมืองจะเสื่อม ราชละอียดโปรดดู ลิจิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย:ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537) , หน้า 54-55

³⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 2-3 .

แนวคิดทฤษฎีสัญญะวิทยาสามารถถอดความหมายของปรากฏการณ์ต่างๆ ปรากฏในข้อความข้างต้นได้ เนื่องจาก สัญญะ(sign) หมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมาย(meaning) แทนของจริง(object) ในตัวบท(text) หรือในบริบท(context) หนึ่งๆ การตีความตามแนวสัญญะวิทยาจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของสัญญะ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความหมายแบบ Metonymy ซึ่งเป็นวิธีการสื่อความหมายโดยหยิบเอาส่วนเล็กๆ ของสัญญะ(part) มาทดแทนความหมายของส่วนรวมทั้งหมด(whole) เช่น การใช้หอไอเฟิลแทนกรุงปารีส ดังนั้นการที่จะตีความหมายสัญญะส่วนย่อยที่ทดแทนสัญญะส่วนรวมได้นั้นจะต้องเข้าใจกระบวนการที่เรียกว่า Association หรือ การเชื่อมโยงสัมพันธ์เสียก่อน กล่าวคือเราต้องเข้าใจคู่ของความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยกับส่วนรวมไว้ก่อนแล้ว เช่น ต้องรู้ก่อนแล้วว่าท่าพระจันทร์มีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ อสรพิษเชื่อมโยงกับสิ่งชั่วร้าย จึงจะเชื่อมส่วนย่อยไปยังส่วนรวมได้

จากข้อความที่ยกมาก่อนหน้านี้ไม่ว่าจะเป็น แผ่นดินไหวที่กรุงลกลเอียง, น้ำทะเลท่วมราษฎรถูกพัดลงทะเล, ไก่ตัวเมียกลับเพศเป็นตัวผู้, ควันคำพุ่งขึ้นฟ้าสูงกว่าสิบจั้งและลอยเข้าไปกลางพระตำหนักอุณตักเคี้ย และ ภูเขารันซัว พังทลายลงมา ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นถึงสัญญะของฟ้าที่บ่งบอกให้มนุษย์ได้รู้ถึงอวมงคลในรัชกาลพระเจ้าเลนเต้ สัญญะดังกล่าวเมื่อถอดรหัสจะพบความสัมพันธ์ของความหมายว่า “ฟ้าไม่โปรดราชวงศ์หั่นแล้ว”

และเมื่อวิเคราะห์สัญญะของ “งูที่ตกลงมาพันที่ขาพระเก้าอี้” ด้วยแนวคิดวิเคราะห์ความหมายแบบ Metonymy ทำให้ตั้งข้อสงสัย หรือ ตีความได้จากตัวบทสามก๊กว่า สัญญะของ “งู” นั้นเป็นสัญญะที่ทดแทนสิ่งที่ชั่วร้ายอะไรสักอย่างดังที่สามก๊กฉบับแปลใหม่ได้ระบุว่า ก่อนที่พระเจ้าหั่นโกโจจะรวบรวมราชวงศ์หั่นไว้ได้นั้น พระองค์ทรงต้องฆ่างูขาวเสียก่อน⁴⁰ แม้ว่าสามก๊กจะไม่ได้ระบุชัดเจนว่าการเป็นกษัตริย์เกี่ยวข้องกับอย่างไรกับการฆ่างูขาว แต่อย่างน้อยเราก็อนุมานได้ว่าอสรพิษคงไม่ใช่สิ่งที่ดีนักตามแนวคิดจีน เมื่อสามก๊กระบุให้ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หั่นฆ่างูขาวการฆ่างูแล้วจึงจะได้ขึ้นครองราชย์คงมีความหมายบางประการซ่อนไว้ อย่างไรก็ตามสามก๊กไม่ได้ระบุว่า “งู” ทำร้ายฮ่องเต้โดยการกัดหรือฉกหากแต่ทำร้ายด้วยการพันที่พระเก้าอี้ให้เกิดความกลัวและน่าขยะแขยง สัญญะของพระเก้าอี้ น่าจะหมายถึง “ตำแหน่ง” หรือ “อำนาจทางการเมืองอันเป็นที่สงวนไว้กับฮ่องเต้” งูจึงมิได้พันที่ขุนนางคนใดหากแต่เข้าใกล้ฮ่องเต้เข้าไปทุกที ถึงขนาดพันอยู่ใกล้ชิด สัญญะของ “งู” นี้ยังแสดงออกให้เห็นถึงความเหลวไหลของขุนนางในสำนักพระราชวังได้ถึงสองประการคือ ประการแรกปล่อยให้งูอยู่ในนั้น

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 1.

ได้อย่างไร โดยไม่มีการตรวจตราให้ติ๊กกล่าวคือระบบรักษาความปลอดภัยในเขตพระราชฐานนั้นคงจะไม่ได้เรื่องเอาหลายๆ ประการที่สอง ขุนนางจำนวนมากกังวล “งู” ที่กำลังสร้างความตกใจให้ฮ่องเต้แทนที่จะเอาใจใส่หรือเข้าไปดูแลฮ่องเต้ สัญญะนี้ได้ขยายความถึงความไร้ระเบียบวินัยของขุนนาง และ “ความไม่เป็นที่รัก” ของพระเจ้าเลนเต้ด้วย

อันที่จริง “งู” ก็เป็นสัญญะของสิ่งที่ชั่วร้าย(งูในคัมภีร์ทางคริสตศาสนาก็เป็นสัญญะแห่งความชั่วร้ายเช่นกันที่ยั่วเย้าให้อาдамส์ และ อีฟ กินผลไม้ต้องห้าม) เมื่อผู้เขียนลงตีความสัญญะของ “งู” ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตีความความหมายแบบ Metonymy ซึ่งพบว่าสัญญะของ “งู” ในบริบทสามก๊กน่าจะหมายถึงสิ่งที่เรียกว่า “ขันที” งูซึ่งกำลังพันอยู่ที่ขาพระเก้าอี้แสดงออกถึงความไม่มั่นคงทางการเมืองในสมัยนั้นที่มีขันทีเรื่องอำนาจโดยที่ฮ่องเต้ก็สนับสนุน(สมัยนั้นมีขันทีสิบคนที่เรื่องอำนาจ โดยเฉพาะเหยียงเป็นขันทีคนสนิทของพระเจ้าเลนเต้ถึงขนาดที่พระองค์ทรงเรียกว่า “พ่อ”⁴¹ การที่ฮ่องเต้เรียกขันทีซึ่งไม่มีลักษณะของบุรุษเพศว่า “พ่อ” นั้นย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเสื่อมอย่างถึงที่สุดของฮ่องเต้ขณะนั้นที่ไม่รู้แล้วว่าใครเป็นพ่อหรือเป็นการลดฐานะของบรรพบุรุษให้เท่ากับคนที่วิปริตครึ่งชายครึ่งหญิง ซึ่งถือว่าผิดต่อฟ้าและเทวดารวมทั้งบรรพบุรุษอีกด้วย) นอกจากนี้การที่ขุนนางดึกก็หนีกระจัดกระจายและไม่สามารถทำอะไร “งู” ได้ทั้งๆ ที่มีพวกขุนนางมีจำนวนมากกว่างู แสดงให้เห็นถึง “การสิ้นความจงรักภักดีต่อราชวงศ์” และวินัยอันเสื่อมทรามของขุนนางในวัง และยังตีความได้ว่าขุนนางเหล่านี้ไม่สามารถทำอะไรพวกขันทีเหล่านั้นได้

การตีความสัญญะของ “งู” ที่แสดงออกถึง “ขันที” จะจะมีเหตุผลสนับสนุนมากขึ้นเมื่อตัวบทสามก๊กได้เพิ่มพยานอันตรายและความหายนะให้กับราชวงศ์หันไว้่อีกหลายประการ เช่น น้ำทะเลท่วมราษฎรถูกคลื่นพัดลงทะเล, ควันดำพุ่งขึ้นฟ้าสูงกว่าสิบจั้ง, รุ่งจับที่ปราสาทหยก, ภูเขาธันชั่วพังทลาย โดยเฉพาะเหตุการณ์ประหลาดที่น่าจะเกี่ยวข้องกับ “ขันที” บ้างไม่มากนักน้อยคือการที่ “ไก่อ้วเมียกลับเพศเป็นตัวผู้” แม้ว่าเราจะระบุไม่ได้ว่า “ไก่อ้ว” เป็นสัญญะที่ชั่วร้ายเหมือน “งู” แต่การที่ไก่อ้ววิปริตผิดเพศคงไม่ใช่เรื่องดีแน่ๆ ความหมายที่ชุกซ่อนอยู่คือ ไก่อ้ว, เป็ด, สัตว์อื่นๆ, รวมทั้งมนุษย์ด้วยถ้ากลับเพศแล้วย่อมวุ่นวายแน่ๆ

สัญญะของปรากฏการณ์ประหลาดต่างๆ ในสามก๊กที่กล่าวมานี้มีความหมายบางประการที่ชุกซ่อนไว้ ฟ้าได้ส่งสัญญะคืออาเพศต่างๆ เพื่อบ่งบอกให้กับมนุษย์ได้รู้ว่า ราชวงศ์หันกำลังวิฤต ฟ้าไม่

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

พอใจการปกครองที่เป็นอยู่ของฮ่องเต้ เนื่องจากฮ่องเต้เชื่อฟังและให้อำนาจขันทีซึ่งมีสถานะเหมือนนุรารีและไก่อกลับเพศมากเกินไป ขุนนางก็เอาใจออกห่าง และฮ่องเต้เองก็ไม่เมตตาปราณีในการปกครองประชาชน รวมทั้งยังไม่เคารพกฎของฟ้าและผิดต่อบรรพบุรุษ(เรียกขันทีหรือนุรารีว่า “พ่อ” อันเป็นการให้ร้ายปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หั่นทุกพระองค์โดยการลดระดับบรรพบุรุษที่สูงส่งให้มีสถานะต่ำลงเทียบเท่ากับขันที)อันเป็นเรื่องที่ฟ้าย่อมต้องลิจิตให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองขึ้นอย่างแน่นอน

หายนะของราชวงศ์หั่นยังไม่จบสิ้น การปกครองแผ่นดินเสื่อมทรามขึ้นทุกวัน ราษฎรในใต้ฟ้าเคียดแค้นวุ่นวาย โจรผู้ร้ายชุกชุม ในเวลานั้นเอง ณ เมืองกิลกุกัน มีพี่น้องสามคนชื่อ เตียวก๊ก เตียวโป้ และเตียวเหลียง เตียวก๊กได้พบผู้เฒ่าคนหนึ่งซึ่งบอกเตียวก๊กว่า ตัวเองเป็นเซียน(เทพเจ้า)อยู่ทางใต้ ผู้เฒ่าได้มอบคัมภีร์ “ไทผางยาวสุด” แปลว่า “หลักวิถีแห่งสันติสุข” ให้กับเตียวก๊กแล้วสั่งว่าให้เอาคัมภีร์ไปใช้ในทางที่ถูกที่ควรมิฉะนั้นจะมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานาจากนั้นก็หายตัวไปกับลม เตียวก๊กจึงได้เพียรฝึกคัมภีร์จนเรียกลมฝนได้ ชาวบ้านขนานนามว่า “เด้าหยิน(นักบวช)บุชาสันติสุข” ต่อมาเดือนอ้าย คักราชจงผิง(ค.ศ.184 พ.ศ.727)ได้เกิดโรคระบาด เตียวก๊กจึงใช้เวทมนตร์คาถาปิดเป่ารักษาให้ จากนั้นตั้งตนเป็น “องค์ปรีชามหาบุญ” สอนมนต์ให้ลูกศิษย์กว่า 500 คน จนสามารถเขียนยันต์และเสกเป่าคาถาเองได้แล้วส่งออกไปทุกๆสารทิศ ต่อมาลูกศิษย์เตียวก๊กก็ยิ่งมากขึ้นจึงได้รวบรวมจัดองค์กรใหญ่โต มีทั้งหมดสามสิบหกคณะ คณะละหมื่นคนเศษ แต่ละคณะมีหัวหน้าเรียกว่า “นายทัพ” จากนั้นก็มีคำขวัญโจษขานทั่วไปว่า “ฟ้าครามสิ้นไปแล้ว ฟ้าเหลืองขึ้นมาแทน ปีชวดเป็นปีสิริมงคลใหญ่ในใต้ฟ้า” แล้วก็สั่งให้ชาวบ้านใช้ดินขาวเขียนตัวอักษรว่า “ปีชวด” ติดไว้หน้าบ้านแล้วให้กราบไหว้เตียวก๊กองค์ปรีชามหาบุญนี้ทั่วไป จากนั้นก็ใช้ให้ ม้าอ้วนยี่ นำทองคำไปให้ ฮองสีขันทีให้เฝ้าใส่สีักในวัง หลังจากนั้นเตียวก๊กจึงเรียกน้องชายมาปรึกษาโดยเตียวก๊กกล่าวว่า “สิ่งที่จะได้มาด้วยความยากยิ่งนั้นคือจิตใจของราษฎร บัดนี้จิตใจของราษฎรนั้นอยู่กับเราแล้ว หากเรายังไม่ถือโอกาสนี้ยึดเอาใต้ฟ้ามาปกครองแล้วไซ้ร้ ย่อมเป็นที่น่าเสียดายที่สุด” เตียวก๊กกับน้องจึงคิด โคนราชบัลลังก์ ใช้ธงเหลืองเป็นธงกองทัพ จากนั้นไปบอกฮองสีขันทีให้รู้ตัว แต่มีคนนำความไปทูลฮ่องเต้เลินเต้เสียก่อน พระเจ้าเลินเต้จึงใช้โฮจิ้น สมุหกลาโหมยกกองทัพไปจับม้าอ้วนยี่ฆ่าเสีย แต่กลับสั่งให้แค้จับฮองสีขันทีกับพวกขังคุกไว้ ฝ่ายเตียวก๊กรู้ตัวว่าความแตกจึงได้ตั้งตนเป็น “ขุนพลธรรมสวรรค์” ตั้งเตียวโป้เป็น “ขุนพลธรรมธรณี” และตั้งเตียวเหลียงเป็น “ขุนพลธรรมนรา” แล้วป่าวประกาศว่า “บัดนี้ราชวงศ์หั่นกำลังชะตาขาด ผู้มีบุญมาจุติแล้ว พวกเจ้าจงเชื่อและทำตามฟ้าประกาศิตเถิด จะได้อยู่เย็นเป็นสุขถ้วนหน้ากัน” ประชาชนจึงมาเข้าร่วมกับเตียวก๊กเป็นอันมาก โดยต่างโพกผ้าเหลืองกันทุกคน เบ็ดเสร็จมีจำนวนพลถึงสี่สิบล้านคน ทหารหลวงถูกตี

กระเจิดกระเจิง⁴² จะเห็นได้ว่า เดียวก็เองก็ถือตนว่าเป็นผู้แข็งแกร่งกว่าโดยใช้แนวคิดเรื่องอาณัติของฟ้า สร้างความชอบธรรมให้แก่คนในทางการเมือง

ถือได้ว่าเดียวก็เป็นผู้นิยมใช้แนวคิดของสัญญาอยู่เสมอ เช่น ฟ้าคราม(ราชวงศ์หั่น)สิ้นไปแล้ว ฟ้าเหลือง(พรรคพวกโจรโงกผ้าเหลืองของตน)ขึ้นมาแทน รวมทั้งใช้ธงเหลืองกับผ้าโงกหัวสีเหลือง เดียวก็ใช้สัญญาต่างๆเพื่อให้ได้มาซึ่ง “จิตใจของราษฎร” โดยเดียวก็หาว่าแม้จะได้จิตใจของราษฎรมาแต่ก็ไม่เพียงพอให้ปกครองสรรพสิ่งในใต้ฟ้าได้เลย ถ้าขาดบัญชาของสวรรค์ ดังนั้นสวรรค์จึงบันดาลให้แผ่นดินกษัตริย์ของเดียวก็ต้องล้มเหลว ดังนั้นสามก๊กได้สอดใส่ค่านิยมที่ว่า การจะปกครองใต้ฟ้านั้นมิใช่เพียงแค่อำนาจจิตใจราษฎรได้เท่านั้นหากแต่ผู้ครองใต้ฟ้าได้นั้นต้องมีความชอบธรรมทางการปกครองอันได้มาจากฟ้าลิขิตด้วย ผู้ใดมีความชอบธรรมที่เรียกว่า “ฟ้าลิขิต” นั้นย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่า และในทุกที่การที่ผู้แข็งแกร่งกว่าเป็นผู้ปกครองย่อมเป็นสิ่งที่ยุติธรรม

กลับมาที่ประเด็นความล้มเหลวของกษัตริย์เลนเต้ จากคัวตงสามก๊กพบว่าพระเจ้าเลนเต้ลงโทษพวกโจรโงกผ้าเหลืองด้วยการฆ่าทิ้ง แต่กลับลงโทษขันทีสองสี่กับพวกแค่เพียงขังคุก ลองคิดว่าโทษของใครจะหนักหนากว่ากันระหว่าง โส้กกับ ผู้ออกร้าย การที่พระเจ้าเลนเต้ลงโทษขันทีแค่เพียงขังคุกเท่านั้นแสดงให้เห็นว่าแม้ฟ้าจะไม่โปรดให้พระเจ้าเลนเต้ต้องสิ้นชีพไปด้วยโจรโงกผ้าเหลืองแต่ฟ้าก็มิได้ปล่อยให้พระเจ้าเลนเต้มีความสุขต่อไปแน่ๆ เนื่องจากขันทียังไม่ได้ถูกกำจัดลงไป ไม่ว่าฟ้าจะลิขิตให้พระเจ้าเลนเต้ไม่ฆ่าขันที หรือตัวพระเจ้าเลนเต้เองที่ทรงบาปบุญไม่ทรงฆ่าขันที แต่สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า “ฟ้าไม่โปรดราชวงศ์หั่นแล้ว” ซึ่งในที่สุดราชวงศ์หั่นก็แตกออกเป็นสามก๊ก

เรื่องราวของเดียวก็ทำให้ทางการได้ปิดประกาศไปทั่วทุกแห่งเพื่อรวบรวมผู้กล้าและผู้มีบุญ ไปปราบโจรโงกผ้าเหลือง จากเหตุการณ์นี้เองที่ฟ้าได้ชักนำให้วีรบุรุษสามคนมาพบกันและสาบานเป็นพี่น้องร่วมสาบานกันที่สวนท้อ คำสาบานมีอย่างซาบซึ้งใจดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าเล่าปี กวนอู เดียวหุย มาตราว่าจะต่างแซ่ แต่เราขอเป็นพี่น้องกัน เราจะร่วมชีวิตจิตใจช่วยเหลือกันในยามมีภัย เราจะช่วยกันดับยุคเฉิงของบ้านเมืองให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข เราไม่อธิษฐานขอให้เราต้องเกิดวันเดือนปีเดียวกัน แต่อธิษฐานขอให้เราตายร่วมวันเดือนปีเดียวกันเถิด น้ำใจอันซื่อ

⁴²เรื่องเดียวกัน , หน้า 3-5 .

ตัศยฺสูจริตฺตังนึ ขอทวยเทพยดาฟ้าดินจงเป็นพยาน ถ้าเราละคำสาบานไซ้ร้ ขอเทพยดาฟ้าดินและมนุษย์ จงสังหารผลาญชีวิตเราเถิด”⁴³

โดยทั่วไปแล้วการที่แต่ละคนจะมาสาบานเป็นพี่น้องกันได้นั้นย่อมเกิดจากความผูกพันรักรักใคร่กันมานานพอสมควร แต่ในกรณีของ เล่าปี่ กวนอู และเตียวหุยนี้การสาบานคนเป็นไปด้วยฟ้าลิขิตโดยแท้ โดยเฉพาะถ้าจะสังเกตุข้อความก่อนหน้านี้นี้ให้คิดจะพบว่าผู้ที่ชักชวนให้สาบานเป็นพี่น้องกันไม่ใช่เล่าปี่และกวนอู ซึ่งฉลาดและใจเย็นกว่าเตียวหุยน้องคนเล็ก หากแต่คำชักชวนให้สาบานคนนั้นออกมาจากปากของเตียวหุยซึ่งไม่น่าจะคิดการใหญ่อย่างนี้ได้นอกจากฟ้าดลใจ อีกทั้งการสาบานอย่างนี้ก็ไม่เคยเกิดขึ้นอีกเลย และการสาบานที่เกิดขึ้นทั้งๆที่เพิ่งรู้จักกันเพียงไม่กี่นาทีก่อนหน้านี้นี้ไม่ใช่เรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นเองได้เลยนอกจากเป็นไปตามคำสั่งของฟ้า โดยเฉพาะเมื่อดูจากข้อความในคำสาบานคำรุนแรงและสาหัสมากที่จะรับปากโดยง่ายกับคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนจะยินยอมสาบานคนเป็นพี่น้องร่วมตายในวันเดียวกัน

และยิ่งไปกว่านั้นหลังจากสาบานกันเพียงหนึ่งวัน สามพี่น้องก็สรรหาอาวุธครบมือ แต่ยังคงค้ำค้ำ อยู่ดีๆก็มีชายแปลกหน้าสองคนเดินเข้ามาพร้อมกับมอมม้าให้ ห้าสิบตัว เงินห้าร้อยตำลึง และเหล็กเนื้อดีพันซั่งเพื่อทำอาวุธ ทำให้เล่าปี่ต้องกล่าวคำว่า “ฟ้าโปรดเราแล้ว”⁴⁴ เหล็กนั้นได้นำมาตีกระบี่สองเล่มสำหรับเล่าปี่ ทำง้าวมังกรดาบเดือนเสี้ยวหนักแปดสิบสองซั่งสำหรับกวนอู และทวนยาว 1.8 จั่งให้เตียวหุย ตัดชุดเกราะสามชุดสำหรับสามพี่น้อง รวบรวมผู้คนได้กว่าห้าร้อย กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นภายในหนึ่งวันซึ่งเป็นเรื่องพิเศษมากที่จะทำได้ และเมื่อสามพี่น้องไปพบผู้ว่าราชการแคว้นอิ้วชื่อเล่าเอี้ยน เล่าเอี้ยนก็เมตตาเห็นว่าแชน้เดียวกันจึงรับเล่าปี่เป็นหลานชายอีก เรื่องต่างๆเหล่านี้แสดงว่าเล่าปี่เป็นผู้แข็งแกร่งกว่าที่ฟ้าโปรดและการที่เล่าปี่จะเป็นฮ่องเต้ในภายหลังก็เป็นเรื่องที่ยุติธรรม

หลังจากกล่าวถึงพวกของเล่าปี่ได้ไม่นานตัวบทสามก๊กก็รีบกล่าวถึงคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญอีกคนหนึ่งทันทีคือ โจโฉซึ่งในขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นนายกองม้าได้คุมม้ากับทหารอีกห้าพันเข้าไล่ปราบปรามโจร โทกผ้าเหลืองได้เป็นจำนวนมาก เมื่อมีผู้ร่วมปราบปรามโจร โทกผ้าเหลืองมากมายในที่สุดโจร โทกผ้าเหลืองถูกปราบปรามหมดสิ้น แต่ราชวงศ์หั่นก็ยังไม่พ้นภัยเนื่องจาก บ้านเมืองอยู่ในมือของขันทีทั้งสิบ พระเจ้าเลนเต้ก็ไม่สนใจราชการบ้านเมืองเลย ในตัวบทสามก๊กว่าไว้ดังนี้

⁴³เรื่องเดียวกัน , หน้า 8 .

⁴⁴เรื่องเดียวกัน , หน้า 9

“เล่าไต่ทูลว่า “บัดนี้ใต้ฟ้ามีภัย ประชากรราษฎรเดือดร้อนกันใหญ่แล้ว ไฉนพระองค์ยังมัวเสวยน้ำจันทน์กับขันที่อยู่อีกเล่า” แต่พระเจ้าแผ่นดินเด็กลับคร่ำครวญว่า “เวลานี้บ้านเมืองสงบร่มเย็นเป็นสุขดี ไฉนท่านจึงว่ามีภัยอันใดอีกหรือ”⁴⁵

ความในตอนนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ใส่ใจประชาชนของพระเจ้าแผ่นดิน บริบทก่อนหน้านี้นี้คือ เดียวเหยียงขันที่ร้ายที่พระเจ้าแผ่นดินเรียกว่าพ่อไต่เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ราชการบ้านเมืองผันแปร โจรผู้ร้ายชุกชุม โจรอุเสงกำเรียบที่เมืองเตยงสา เดียวก๊กคั้งคนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เดียวซุ่นคั้งคนเป็นแม่ทัพใหญ่ ไปร้องทุกข์เข้ามายังเมืองหลวงราวกับปูยหิมะแต่ขันที่เก็บซ่อนเสียไม่ทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าเหียนเต้ซึ่งเป็นถึงพระเจ้าแผ่นดินแต่กลับไม่ทรงทราบเรื่องราวในแผ่นดินเลย ไม่ใส่ใจหน้าที่กษัตริย์ที่ต้องเอาใจใส่ดูแลรักษาความดีความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและต้องเคารพฟ้า เพราะถ้าฮ่องเต้เห็นแก่ตัว หยาบซ้ำไว้ปัญญา ขาดคุณธรรม ฟ้าจะเลิกช่วยเหลือ เลิกคุ้มครอง และไม่ให้อุปการะบ้านเมืองอีกต่อไป ผู้ปกครองนั้นก็พบกับความหายนะ ผู้ใดที่เอาใจใส่ประชาราษฎร์ประชาชนก็จะหลงไหลไปพึ่งโพธิสมภารของผู้นั้นและฟ้าก็จะสนับสนุนให้เป็นผู้ปกครองแทน⁴⁶ จากแนวคิดนี้ทำให้เราเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดินใกล้ถึงจุดหายนะเสียแล้ว

คำว่า “ความยุติธรรม” ถูกใช้ในสามก๊กเป็นครั้งแรกเมื่อกล่าวถึงความวิปริตของบ้านเมืองอันเนื่องมาจากขันที่ว่า “เหตุวิบัติทั้งปวงนี้เกิดจากขันที่ทั้งสิบไม่ได้ตั้งอยู่ในความยุติธรรม”⁴⁷ ขันที่ทั้งสิบจึงแสวงคุกเข้าดัดจริตบีบบังคับเอาของลาออกกลับไปทำไร่นา แต่พระเจ้าแผ่นดินเด็กลับกล่าวว่า “บ้านของท่านยังมีคนสนิทไว้ใช้ สอย เหตุไฉนเราจะมิบ้างไม่ได้หรือ”⁴⁸ จากนั้นก็ให้เอาตัว เล่าไต่ผู้ซื่อสัตย์ไปประหารเสีย เล่าไต่จึงกล่าวว่า “ซึ่งข้าพเจ้าจะตายนั้นไม่เสียตายชีวิตเลย เสียตายแต่ว่าใต้ฟ้านี้ ราชวงศ์หั่นซึ่งตั้งสมดำรงมาสิร้อยกว่าปีแล้วนั้น จักต้องพินาศล่มจม ณ วาระนี้แล้วเป็นมั่นคง”⁴⁹ เมื่อเล่าไต่กำลังจะถูกประหารนั้น ต้นคำได้ห้ามไว้แล้วทูลว่า “อันราษฎรทั้งสิ้นในใต้ฟ้า ต่างเคียดแค้นชิงชังอยากจะกินเนื้อขันที่ทั้งสิบเสีย แต่พระองค์กลับมีน้ำพระทัยรักใคร่คุณบิดรมารดา ซึ่งจะมีความชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็หา

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 25

⁴⁶ ดู Wm. Theodore de Barry, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จันทน์ ทองประเสริฐ , หน้า 17-18 .

⁴⁷ วรรณไว พัธโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 25

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 26.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน

ไม่ ยังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ไปตามๆกัน อนึ่ง สองสีขันทีก็เป็นไส้ศึกเข้าด้วยพวกโจรโปกผ่า เหลืองหวังจะให้เกิดจลาจล วุ่นวายขึ้นภายใน แต่พระองค์ยังมีทรงตำหนิ เห็นที่บ้านเมืองจกต้องพินาศ ล่มจมเป็นแน่แท้”⁵⁰ พระเจ้าเลนเด็กลีบกล่าวว่า กรณีของสีนั้นไม่มีพยานหลักฐาน อีกทั้งขันทีทั้งสิบจะ ไม่มีคนคิดักคนเขี้ยวหรือ ต้นค้ำน้อยใจนักเอาหัวโปกกับพระแท่นประทับเพื่อทัศน พระเจ้าเลนเด็กลงสั่งให้นำตัวต้นค้ำกับเต่าโตไปจำคุกไว้ทั้งสองคน แต่พอคดีขันทีทั้งสิบก็สั่งให้ฆ่าขุนนางทั้งสองทิ้ง

เมื่อตีความจากคำพูดของขุนนางที่กล่าวว่า “ขันทีทั้งสิบไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม บ้านเมืองจึงได้วิบัติ” ซึ่งการไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรมของขันทีทั้งสิบ เช่น การเป็นไส้ศึก, ปิดหูปิดตาไม่ให้พระเจ้าเลนเด็กรู้เรื่องกิจการบ้านเมือง และตามหน้าที่แล้วตัวขันทีเองก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะบริหารบ้านเมือง หรือ ไม่มีหน้าที่ทางการเมือง เพราะมีสถานะเป็นคนใช้ของพระเจ้าแผ่นดิน ดังที่พระเจ้าเลนเด็ได้ตรัสตอบกลับ ไปว่า “พวกท่านมีคนใช้ได้ แต่ทำไมพระองค์มีขันทีไว้ใช้งานบ้างไม่ได้” แต่ในทางปฏิบัติพระเจ้าเลนเด็ให้อำนาจกับคนใช้มากเกินไปโดยทอดทิ้งการเอาใจใส่ประชาชนกลับเมตตาแต่ขันทีซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม ในที่สุดเมื่อถึงฤดูร้อน เดือนสี่ ปีที่หก สักราชวงศ์ (ค.ศ.189 พ.ศ.732) พระเจ้าเลนเด็ก็ล้มป่วย และสิ้นพระชนม์ ซึ่งขณะนั้นก็ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นเป็นอันมากเนื่องจาก พระเจ้าเลนเด็มีโอรสต่าง มารดาสองพระองค์ โดยภรรยาคนแรกมีสถานะเป็นสองเฮา ชื่อพระนางโฮเฮา มีบุตรชื่อ หองจูเปียน และมีพี่ชโยชื่อ โฮจิ้นเป็นแม่ทัพใหญ่มีอำนาจมาก ภรรยาอีกคนชื่อ พระนางองบีหยินแค่ลูกพระนางโฮเฮาออกวางยาพิษจนตาย พระนางมีบุตรชื่อ หองจูเหียบ ต่อมาถูกพระนางคังไทฮอผู้เป็นพระสนมของพระเจ้าเลนเด็นำไปเลี้ยงดู พระนางคังไทฮอมีตำแหน่งเป็นไทเฮาได้ทูลให้พระเจ้าเลนเด็ให้ตั้งหองจูเหียบเป็นรัชทายาท จึงวางแผนฆ่าโฮจิ้นเสียก่อนแต่โฮจิ้นรู้ตัวก่อนจึงรีบตั้งหองจูเปียนเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ในทันที แล้วจึงให้อ้วนเสี้ยวปราบปรามจันที่กับพวกเสียวให้สิ้น ขันทีทั้งสิบจึงไปหาพระนางโฮเฮาน้องสาวของโฮจิ้นให้ช่วยเหลือคน โฮจิ้นจึงไม่มาขันทีทั้งสิบทั้งๆที่อ้วนเสี้ยวก็ได้กล่าวตักเตือนแล้วว่า “อันคัคหนัวไม่ซุกรากทิ้งแล้วไซริ้ รากนั้นจะเป็นพิษแก่คนในภายหลัง”⁵¹ เดียวเหยียงกับขันทีทั้งสิบก็ไปยุแหยงพระนางคังไทฮอให้ตั้งหองจูเหียบเป็นกษัตริย์ แต่โฮจิ้นได้ขับไล่พระนางไปจากวังแล้วสั่งให้วางยาให้ตายเสีย ขันทีทั้งสิบเปรียบเสมือนงูพิษฆ่าไม่ตายเสียทีก็ได้นำสินบนเป็นทองคำกับไข่มุกไปให้โฮเบี่ยวผู้เป็นน้องสาว กับนางบูยงกุนผู้เป็นมารดาของโฮจิ้น จึงเข้าเฝ้าพระนางโฮเฮาได้อีกครั้ง แต่ขันทีทั้งสิบก็ยังมิวาย ปลอ่ยข่าวว่าโฮจิ้นวางยาพระนางคังไทฮอจนโฮจิ้นจะเข้าไปมาขันทีทั้งสิบ แต่พระนาง

⁵⁰เรื่องเดียวกัน

⁵¹เรื่องเดียวกัน , หน้า 30 .

โฮเฮาห้ามไว้ อ้วนเสี่ยวจึงออกอุบายให้นำทหารยาคราจากสี่ทิศเข้ามาฆ่าขันทีเสีย โฮจิ้นชอบใจแต่มีขุนนางสองคน คือ คันทลิ้ม และ โจโล ทักทาทะห้ามไว้ดังนี้

คันทลิ้มค้านขึ้นว่า “ถ้าหากท่านคิดจะสังหารขันทีแล้วไซ้ร้ ก็อุปมาดังโหมไฟเผาขนหนูนั้นแล ท่านต้องกระทำการ โดยฉับพลันเด็ดขาด ทำตามฟ้าประกาศิตย๋อมราบรินสะดวกคิ การเรียกทหารยาคราทัพเข้านครนั้นชั่วคราวนั้น เป็นการเอาทหารหาญมารวมหมุ่กันอยู่ ต่างคนต่างใจ เหมือนหนึ่งอยู่ให้รบกันเอง เท่ากับปิดทางยื่นอำนาจให้ผู้อื่น การที่คิดไว้จะไม่สำเร็จ ช้าจะเกิดจางลุ่นวายด้วย”⁵²

ส่วน โจโลทักทาทว่า “หากท่านประสงค์จะจับพวกเหล่าร้ายเหล่านี้ เพียงพัศดีเรือนจำก็จับมันเข้าคุกได้หมด โฉนท่านต้องเรียกทหารหัวเมืองเข้ามาด้วยเมื่อความแพรงพรายออกไปทั่วอุบายของท่านก็จะเสียเปล่า” เมื่อ โฮจิ้นไม่ฟัง โจโลจึงถอยออกมาแล้วว่า “ได้ฟ้าจะวุ่นวายก็ด้วยโฮจิ้นผู้นี้แล”⁵³

จะเห็นได้ว่าคันทลิ้มเป็นผู้เข้าใจในหลักการปกครองเป็นอย่างดีและคาดเดาได้แม่นยำ อีกทั้งยังรู้จักธรรมชาติของทหารเป็นอย่างดีว่าธรรมชาติของนักรบแล้วเมื่อไม่มีข้าศึกภายนอก ก็จะหันมารบกันเองเนื่องจากความเป็นนักรบในตัว ในขณะที่โจโลก็เป็นคนมีปัญญาความรู้ความสามารถและเด็ดเดี่ยว รวมถึงคาดการณ์ได้แม่นยำอีก

ในที่สุดคั้งโตะก็ขอเข้าวังมาปราบขันที แม้ว่าขุนนางต่างๆจะห้ามปรามแต่โฮจิ้นก็ไม่ฟัง กลับอนุญาตให้คั้งโตะซึ่งเป็นดั่งหมาป่าเข้ามาในวังซึ่งเป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อไป และในไม่ช้าโฮจิ้นก็ถูกขันทีทั้งสิบสังหาร จากนั้นพวกขันทีก็จุดไฟเผาวังให้เกิดความวุ่นวาย อ้วนเสี่ยวสั่งฆ่าขันทีและพวกทุกคน โจโลดับไฟและคุ้มครองพระนางโฮเฮา ส่วนเดียวเหยียงขันทีโจค อุมตัวทองจูเปียนและทองจูเหียบหนีไป แต่เดียวเหยียงโดนน้ำตายเป็นอันจบชีวิตขันทีโจคของตน

ส่วนทายาททั้งสองของพระเจ้าเลนเต้ก็ต้องอยู่กลางป่าตามลำพัง เมื่อยามเกือบสิ้นหนทางก็เห็นหิ่งห้อยส่องแสงสว่างจ้า จึงเดินตามหิ่งห้อยหลายพันตัวบินมานำทางทองจูเหียบตรัสว่า “ฟ้าโปรดเราสองพี่น้องแล้ว”⁵⁴ ในที่สุดสองพระองค์ก็เดินทางมาถึงโรงนาของซุยก๊กที่ตกคึกฝืนว่ามีดวงอาทิตย์

⁵² เรื่องเดียวกัน , หน้า 33 .

⁵³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 35 .

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 40 .

สองควมมาคที่โรงนาคนจึงตื่นมาคพบว่าเป็นโอรสน้อยจึงได้เชิญกลับวัง ระหว่างทางเจอตั้งโตะเข้าพอดี ตั้งโตะถูกใจหงจูเหียบมากกว่าจึงคิดหยาบซ้างจะเปลี่ยนฮ่องเต้ โดยอ้างว่า “ฮ่องเต้องค์นี้อ่อนแอ ไร้สติปัญญาความสามารถ ขาดศิลปศาสตร์ราชธรรม ผู้หงจูเหียบไม่ได้”⁵⁵ แต่โตะก็คัดค้านว่า ฮ่องเต้ องค์นี้มีสติปัญญา เมตตากรุณา แลยังไม่เคยกระทำการละเมิดศีลธรรมอันดีแม้แต่น้อย ตั้งโตะไม่มีสิทธิ์ล้มล้างกษัตริย์องค์นี้ แต่อย่างไรก็ตามตั้งโตะก็ยังไม่เลิกล้มความเคิด โดยเริ่มจากการได้ลิไปมาเป็นบุตรบุญธรรมก่อน อันลิไปนี้เก่งกาจนัก ตั้งโตะยังไม่เกรงกลัวใคร ข้ออ้างของตั้งโตะก็เหมือนกับคนอื่นๆ ในแผ่นดินคืออ้างอิงความชอบธรรมจากฟ้า ดังนี้ “ได้ฟ้าขึ้นอยู่กับกู”⁵⁶ อยู่มาวันหนึ่งตั้งโตะก็ออกประกาศถอดถอนหงจูเหียบออกจากฮ่องเต้แล้วให้หงจูเหียบขึ้นแราณ โดยความในประกาศมีไว้ดังนี้

“พระเจ้าเลนเต้ทรงจากขุนนางและอาณาประชาราษฎร์ไปนานแล้ว ราษฎรทั้งปวงต่างหวังพึ่งบารมีฮ่องเต้ผู้สืบราชสมบัติ แต่ทว่าฮ่องเต้ผู้เป็นใหญ่ในทุกวันนี้ไร้ความสามารถ เหลาะแหละ ไม่หนักแน่น ไม่มีบุญราศี ทรงเมือหน่ายแม้การไว้ทุกข์ถวายพระชนนีหรือผู้มีคุณอันเป็นข้อเสียหายทางคุณธรรมอย่างร้ายแรง การทั้งนี้ได้ที่ประจักษ์แจ้งแล้ว อันผู้เป็นฮ่องเต้นั้น พึงต้องตั้งอยู่ในราชธรรมอย่างสมบูรณ์ จึงจะสมด้วยพระเกียรติ เมื่อพระราชชนนีมิได้เอาพระทัยในการสั่งสอนอบรมพระราชโอรส การปกครองบ้านเมืองจึงมีแต่ความวุ่นวายยิ่งนัก แม้แต่หยิ่งเลอไทเฮา(พระนางตั้งไทเฮา) ลิ่นพระชนม์มาจนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่รู้ใครรู้คั้นสายปลายเหตุ บัดนี้เร่กสามประการ(ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับราษฎร บิดากับบุตร สามีกับภรรยา)และความสัมพันธ์อันดีระหว่างฟ้ากับดินก็สูญสิ้นไปแล้ว เลีย(หงจูเหียบ) พระราชโอรส เป็นพระมหาธีรราชทรงไว้ซึ่งคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงตั้งอยู่ในโบราณประเพณีเอาพระธุระในการไว้ทุกข์ถวายพระชนกชนนีและผู้มีพระคุณผู้ล่วงลับไปแล้ว กล้วยใจจริงไม่พุดจาสับปลับกลับกลอก พระเกียรติคุณเป็นที่แซ่ซ้องทั่วกันทั้งใต้ฟ้า เหมาะที่จะเป็นผู้สืบราชสมบัติปกครองอาณาจักรประชาราษฎร์โดยแท้ เราจึงขอประกาศถอดหงจูเหียบออกจากราชสมบัติ และตั้งให้เป็นหงหนงอ่อง ให้พระนางโฮเฮาพันตำแหน่งราชการทั้งปวง และอัญเชิญคั้นลิ้วอ่องหงจูเหียบขึ้นเป็นฮ่องเต้ ณ บัดนี้ ขอพระองค์ทรงรับไว้ซึ่งราชสมบัติโดยฟ้าประกาศิตและความปรารถนาอันแรงกล้าของอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงด้วยเทอญ”⁵⁷

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 41 .

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 49 .

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 52-53 .

จากข้อความในประกาศของคัง โตะผู้หยาบชานี้แสดงให้เห็นว่าแม้กระทั่งผู้ที่ได้ชื่อว่ากระด้างป่าเถื่อนยังรู้จักนำแนวคิดเรื่อง“ฟาลิจิต” มาเป็นฐานอำนาจทางการเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเปลี่ยนตัวฮ่องเต้ คัง โตะเชื่อว่า “สิ่งที่คนทำเป็นสิ่งที่ยุติธรรมดีแล้ว เพราะคิดว่าได้ฟานี้เขาแข็งแรงที่สุด” คัง โตะจึงเป็นคนแรกในศตวรรษที่ทำการหยาบซ้ำโดยการกล้ำถอดถอนและแต่งตั้งกษัตริย์ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากมากในกรณีที่บ้านเมืองยังสงบสุขและขุนนางยังคงอยู่ในความจงรักภักดี

ข้ออ้างของคัง โตะในการถอดถอนและแต่งตั้งกษัตริย์มีดังนี้

1. ช่องแคบความสามารถ เหลาะแหละ ไม่หนักแน่น และไม่มีบุญราศี ซึ่งอันที่จริงแล้วพระองค์ยังไม่ทันได้บริหารบ้านเมืองเลย อีกทั้งสถานการณ์บ้านเมืองก็ไม่สงบสุขและพระองค์ก็ยังทรงพระเยาว์จึงเป็นธรรมดาที่ย่อมตื่นกลัวเมื่อเจอคัง โตะ อีกทั้งพระองค์เพิ่งเดินทางกลับจากโรงนาจะมีสง่าราศีได้อย่างไร ข้อกล่าวหาของคัง โตะจึงรุนแรงจนเกินไป

2. ช่องแคบทรนงเหนือหน้าไม่ยอมไว้ทุกข์ถวายพระนางตั้งไทเฮาผู้มีพระคุณ อันเป็นข้อเสียหายทางคุณธรรมอย่างร้ายแรง คุณธรรมที่ว่านี้คือความกตัญญู ซึ่งพัฒนามาจากการมองความยุติธรรมว่าเป็น “บุญคุณต้องแทนความแค้นด้วยชำระ” หรือตรงกับความยุติธรรมแบบที่สองของโพลีมาร์คัสในหนังสือเรื่องอุดมรัฐที่กล่าวไว้ว่า “Justice is helping friends and injuring enemies”⁵⁸(ความยุติธรรมคือการช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู) แนวคิดนี้ยังคงอยู่ในแนวคิดของคนจีนทั่วไปส่วนใหญ่โดยเฉพาะพวกที่ไม่ได้อยู่ในระดับชนชั้นปกครอง

ผู้เขียนเชื่อว่าแนวคิดเรื่องความยุติธรรมแบบ “การกตัญญูแบบบุญคุณ ต้องทดแทนความแค้นด้วยชำระ”นี้พัฒนามาจากแนวคิดจีนโบราณในสมัยราชวงศ์โจว ซึ่งขณะนั้นประชาชนยังไม่มีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน กล่าวคือพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้นที่มีสิทธิในการบริหารราชการ ส่วนขุนนางมีสิทธิบริหารราชการที่ประจำภูเขและแม่น้ำได้บ้าง แต่ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิบริหารราชการใดๆเลย ดังนั้นจึงได้ในแต่บูชาบรรพบุรุษของตนเพราะเชื่อว่าบรรพบุรุษเมื่อตายไปก็จะเป็นเทพประจำตระกูลให้คุณให้โทษลูกหลานได้ การบูชาบรรพบุรุษจึงเป็นการแสดงคุณธรรมความกตัญญูที่ประเสริฐสุดเท่าที่ชาวจีนทั่วไปพึงกระทำได้และการกระทำเช่นนี้ย่อมได้รับผลตอบแทนเป็นการคุ้มครองจากบรรพบุรุษ

⁵⁸Plato, The Republic translated by Allan Bloom U.S.A:basic book inc.,1968 p.11

ของคนรวมทั้งได้รับการยอมรับจากประชาชนโดยทั่วไปด้วย” แนวคิดเรื่องความกตัญญูคือคุณธรรมที่นำมาขยายไปสู่ความถูกต้องต่อมาจึงได้พัฒนาไปเป็นนิยามความหมายของความยุติธรรมที่ว่า “ความยุติธรรม คือบุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ” ในแง่นี้การที่เราช่วยเหลือผู้มีพระคุณ และทำร้ายศัตรูถ้ากระทำไปเพื่อผู้มีพระคุณนั้นเป็นเรื่องที่ค้ำจุนและยุติธรรม เช่น เดียวเช่นใช้มารยาให้ลิโป้ฆ่าตั้งโตะ ลกเจ๊กผู้ลักขโมยส้มไปให้มารดาได้รับการยอมรับว่าเป็นไปด้วยความกตัญญูและยุติธรรม

ดังนั้นแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในสามก๊กจึงเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่อง“ความกตัญญู”ด้วย ประเด็นที่ตั้งโตะยกมาให้ร้ายฮ่องเต้แท้จริงแล้วคือประเด็นเรื่องความยุติธรรม ซึ่งคัวทสามก๊กไม่ได้กล่าวไว้อย่างตรงๆหากแต่เราเข้าใจได้จากการตีความตัวบท โดยข้อยกถาของตั้งโตะที่ว่า“ไม่ทรงไว้ทุกข์ถวายผู้มีพระคุณ ไม่ตั้งอยู่ในราชธรรมอย่างสมบูรณ์” แท้จริงแล้วคือข้อกล่าวหาที่ว่า “ฮ่องเต้ไม่ทรงเป็นผู้ยุติธรรม ไม่ทดแทนบุญคุณบรรพบุรุษ จึงไม่ยุติธรรมที่จะปกครองบ้านเมืองสืบไป” ซึ่งข้อกล่าวหานี้ก็รุนแรงไปสำหรับฮ่องเต้ซึ่งเป็นเพียงแต่เด็กคนหนึ่งที่มีได้สนิทสนมกับพระนางตั้งไทเฮาด้วยซ้ำ และจากบริบทก่อนหน้านี้ที่พระนางตั้งไทเฮาเองให้ฆ่าฮ่องเต้, แม่ และลุงของตนด้วยแต่แผนการล้มล้มเหลวไปเสียก่อน ดังนั้นพระนางตั้งไทเฮาจึงมีสถานะเป็นศัตรูและอาจเป็นการไม่ยุติธรรมถ้าพระองค์จะบุชาคคนที่คิดจะทำร้ายตนก่อน แต่ข้ออ้างของตั้งโตะก็มองว่าฮ่องเต้ไม่ยุติธรรมเพราะพระนางตั้งไทเฮามีศักดิ์เป็นพระมารดาของพระเจ้าเลนเต้ผู้เป็นพระราชบิดา ดังนั้นเป็นยาของฮ่องเต้ เมื่อท่านสิ้นไปฮ่องเต้มีบุชากราบไหว้เท่ากับผิดต่อกฎของฟ้า และผิดต่อกฎของดิน(ความยุติธรรมคือค วามกตัญญู)ด้วย ฝ่ายยอมลงโทษและดิน(ประชาชน)ก็ไม่ยอมรับ แต่ข้อกล่าวหาของตั้งโตะนี้ก็ป่าเถื่อนและรุนแรงไปเนื่องจากฮ่องเต้ยังทรงพระเยาว์เกินกว่าที่จะเข้าใจหลักธรรมและพระราชประเพณีนี้ อีกทั้งยังขาดผู้สอนสั่งราชบัณฑิตและราชธรรมเนียมอีกมาก รวมทั้งสถานการณ์บ้านเมืองก็ยังไม่สงบสุข ความผิดประการนี้จึงไม่หนักหนาสาหัสถึงขนาดต้องปลดลงจากฮ่องเต้

3. ตั้งโตะกล่าวหาพระราชชนนีว่ามีได้เอาพระทัยในการสั่งสอนอบรมพระราชโอรสการปกครองบ้านเมืองจึงมีแต่ความวุ่นวายยิ่งนัก ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงนิสัยป่าเถื่อนของตั้งโตะที่โยนความผิดให้ผู้หญิงและเด็ก อันที่จริงสภาพบ้านเมืองวุ่นวายนั้นมาจากหลายสาเหตุที่ตั้งโตะไม่ได้พูดออกมาไม่ว่าจะเป็นขั้นที่ทั้งสิบวางอำนาจ, พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนไร้พระบิรัชสามารถขาดคุณธรรม, การแก่งแย่งอำนาจระหว่างผู้หญิงสองคนคือพระนางโฮเฮา กับ พระนางตั้งไทเฮอ และ ตั้งโตะหยาบซ้ำต่อ

⁵⁹ Wm. Theodore de Barry, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค1, แปลโดย จำนงค์ ทองประเสริฐ, หน้า 14 .

ประชาชน สิ่งต่างๆเหล่านี้ต่างหากที่ทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย มิได้เกี่ยวกับฮ่องเต้ไม่ว่าทุกข์ให้องค์ไทเฮา หรือ พระนางโฮเฮาไม่สั่งสอนแต่อย่างใด

4. ส่วนข้ออ้างของคัง โต้ะที่ว่า “หลักสามประการ คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง พระเจ้าแผ่นดินกับราษฎร บิดากับบุตร สามีกับภรรยา และความสัมพันธ์อันดีระหว่างฟ้ากับดินก็สูญสิ้นไปแล้ว” นั้นไม่เป็นความจริง อันที่จริงแนวคิดเรื่องนี้ไม่เคยเสื่อมลง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับราษฎรในขณะนั้นยังไม่สูญสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ขณะที่โอรสน้อยสองพระองค์อยู่ในวังมาประชาชนที่เป็นเจ้าของ โรงนา ก็ดูแลพระองค์เป็นอย่างดี อีกทั้งประชาชนก็มีได้ต่อต้าน โอรสน้อยแต่อย่างใด

ในท้ายสุดแล้วแม้คนที่ไร้เหตุผลและหยาบช้าที่สุดอย่างคัง โต้ะยังอ้างความชอบธรรมหรือความยุติธรรมทางการเมืองจากสองสิ่งคือ หนึ่งอ้าง “ฟ้าประกาศิต” และ สองอ้าง “ปรารภนาอันแรงกล้าของประชาราษฎร์” คำพูดนี้เป็นคำพูดที่ฉลาดที่สุดเท่าที่ได้หลุดออกมาจากปากของคัง โต้ะ และเป็นข้ออ้างที่พบได้ตลอดในคัมภีร์สามก๊กที่ทุกครั้งที่มีผู้ปกครององค์ใหม่ก็มักจะอ้างว่า “ทำตามฟ้าประกาศิต และทำตามประสงค์หรือเจตจำนงของประชาชน” เราจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าความยุติธรรมในสามก๊กก็ไปไม่ได้ไกลกว่าสองความหมายนี้ คือ “ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าอันได้รับความชอบธรรมมาฟ้า, คน และดิน” และ “ความยุติธรรมคือการทดแทนบุญคุณ และตอบแทนความแค้น”

ต่อมาคัง โต้ะก็สั่งให้วางยาพระนางโฮเฮาและพระราชโอรสจนสิ้นชีวิต พระราชโอรสก่อนตายได้รู้วาระพระมรณาเป็นคำกลอนดังนี้

“อนิจจาฟ้าดินช่างเปลี่ยนไป
 ข้าเคยใหญ่กลับสิ้นวาสนา
 สิ้นชีวิตสิ้นอำนาจปราศราดา
 ยังเหลือแต่น้ำตาท่วมฟ้าเอ๋ย”⁶⁰

บทกลอนดังกล่าวเป็นการแสดงออกว่า แม้พระราชโอรสจะยังเด็กและมีฐานะการแผ่นดินเท่าใดหนัก แต่สิ่งหนึ่งที่พระองค์รู้คือ “เมื่อฟ้าและดินเปลี่ยนไป คนที่เคยมีอำนาจวาสนาเมื่อหมคอำนาจ

⁶⁰วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 45-46.

แล้ว หรือเมื่ออ่อนแอทางวาสนาแล้วย่อมต้องเปลี่ยนเป็นผู้อ่อนแอ” ทำให้นึกถึงประโยคที่ว่า “ทีใครทีมัน” นอกจากการฆ่าพระราชโอรสและพระราชบารคนแล้ว ตั้งโต๊ะยังแสดงความหยาบช้าต่อราชวงศ์หันอีกหลายประการ มีขุนนางบางกลุ่มรวมตัวกันวางแผนฆ่าตั้งโต๊ะหนึ่งในผู้ร่วมก่อการก็คือ โจโฉแต่ก็ยังไม่สำเร็จ เมื่อไม่มีใครทำอะไรตั้งโต๊ะได้เขาจึงคิดย้ายราชธานีจากกรุงลกเอียงที่เป็นเมืองหลวงของราชวงศ์หันมากกว่า 200 ปีไปเป็นเมืองเคื่องอันที่ทรุดโทรมเก่าแก่กว่ามาก ขุนนางต่างพากันทักทวน เอียวปิวทักทวนว่า “อันลกเอียงเป็นราชธานีมาช้านานแล้ว ซึ่งท่านจะให้ทิ้งเมืองลกเอียง ทิ้งสุสานพระเจ้าแผ่นดินไป น่ากลัวพระราชราษฎรจะแตกตื่นกันใหญ่ การทำให้ได้ฝ่าขุนวายนั่นง่าย แต่การทำให้บ้านเมืองสงบนั้นยากนัก”⁶¹ ตั้งโต๊ะกลับตอบว่า “ข้าคิดอ่านครองได้ฝ่า ไฉนต้องคลณาพวกราษฎรกระฉิบรึด้วยล่ะ”⁶² จากนั้นก็รับทรัพย์คนมีเงินทั่วแผ่นดินแล้วเอารังปักษีระเขียนคำว่า “ทรยศกบฏชาติ” แล้วนำไปตัดศีรษะจนหมดสิ้น แล้วตั้งโต๊ะก็ได้สั่งให้ทหารจุดไฟเผาบ้านเรือนราษฎร, พระราชวัง และทำเนียบสั่งลิโป้ให้จุดสุสานกษัตริย์ทุกพระองค์ ส่วนทหารเลวก็จุดสุสานขุนนางและราษฎรได้สมบัติเอนกอนันต์ จากนั้นก็บังคับให้พระเจ้าเหียนเต๋ ขุนนาง และ ประชาชนให้ยกเดินทางย้ายเมืองหลวง ใครเดินช้าก็มีทหารคอยจุกกระชากลากถู แลมีกรมข่มขืนประชาชนและเขียนดี เสียงร่ำไห้ระงมไปถึงฟ้า⁶³

การกระทำของตั้งโต๊ะเกิดขึ้นจากมุมมองความยุติธรรมที่ว่า “เขาเป็นผู้แข็งแรงกว่า และมีอำนาจที่สุดในได้ฟ้า จึงเป็นการยุติธรรมที่ทุกคนต้องเชื่อฟังเขา” ตั้งโต๊ะสร้างความชอบธรรมโดยการกำหนดว่าตัวเองแข็งแรงกว่าจึงเหมาะสมที่จะทำอะไรก็ได้แม้กระทั่งการย้ายเมืองหลวงซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มากโดยเฉพาะเมืองที่อยู่กันมากกว่า 200 ปี, การลบหลู่เทพารักษ์ที่คุ้มครองเมือง, การดูหมิ่นพระศพ, เผาบ้าน ทรัพย์ และประหารผู้คนเป็นทวีปปลา การที่ตั้งโต๊ะเชื่อว่า “หัวแข็งยิ่งใหญ่ก็ครองได้ฟ้า ไม่ต้องกลัวประชาชนที่ไม่มีอำนาจ” ทำให้ในที่สุดเขาก็ได้กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ศัตรูร่วมของแผ่นดิน” ที่ใครๆ ก็คิดล้างแค้น และเกิดความเชื่อที่ว่า “ตั้งโต๊ะเป็นกบฏสร้างความแค้นที่ต้องชำระ” สำหรับคนที่เชื่อว่าความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าก็ย่อมเชื่อว่าการฆ่าตั้งโต๊ะเป็นสิ่งที่ยุติธรรมเพราะเขาหยาบช้า ไม่ปราณี และ ไม่เคารพต่อฟ้า และสำหรับผู้ที่เชื่อว่าความยุติธรรมคือการ “ช่วยมิตรทำร้ายศัตรู” การทำร้ายตั้งโต๊ะก็เป็นไปเพื่อรักษาความยุติธรรมเพราะเป็นการทำร้ายศัตรูของแผ่นดินผู้นี้ ตั้ง

⁶¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 85 .

⁶² เรื่องเดียวกัน , หน้า 86 .

⁶³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 85-87 .

โตะจึงเป็นคนที่ฟาลงโทษ ดิน(ประชาชน)ลงทัณฑ์ สัญลักษณ์ของการจุดพระศพ กับ ย้ายราชธานีแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมอย่างถึงที่สุดของแผ่นดินนั้น

หลังจากตั้งโตะออกเดินทางไปแล้ว ชุนเทียนได้เข้าไปปิดกวาดป้ายพระศพและจัดพิธีสักการะบูชาเทพและองค์กษัตริย์ พอดึกก็จึงได้พบ คราแผ่นดินทำจากหยกและสลักเป็นคำว่า “ฟ้าประกาศิตมาให้ว่าพัฒนาชิ่งยี่น”⁶⁴ ชุนเทียนจึงเก็บคราหยกนี้ไว้คิดการใหญ่ต่อไป แต่ฮ้วนเสี่ยวรู้เข้าจึงสั่งให้เล่าเปียวตามฆ่าชุนเทียนแล้วแย่งคราแผ่นดินมาให้ได้

อันชุนเทียนผู้นี้ มีบุตรชายเกิดด้วยนางอสูหยินภรรยาหลวง 4 คน คือ ชุนเซ็ก, ชุนกวน, ชุนปี้ และชุนซ่งตามลำดับ และมีบุตรชายที่เกิดจากน้องสาวของนางอสูหยิน คือชุนหลงและบุตรสาวชื่อชุนหยิน(ซึ่งต่อมาเป็นภรรยาของเล่าปี่จากอุบายของขงเบ้ง) ต่อมาเล่าเปียวได้ฆ่าชุนเทียนทิ้งเมื่ออายุได้สามสิบเจ็ดปี ชุนเซ็กขณะนั้นอายุเพียง 17 ก็ได้ขึ้นเป็นใหญ่แทนพ่อจากนั้นประกาศหาคนคิมี่ฝีมืออยู่ร่วมด้วยเป็นอันมาก⁶⁵

ขณะนั้นตั้งโตะก็วางอำนาจอย่างถึงที่สุด มีขุนนางชื่ออ้อฮ้วนกับลูกสาวบุญธรรมชื่อเคียวเสียน ที่ได้แสดงความกตัญญูเสียสละที่ยิ่งใหญ่โดยใช้ความสวยของตนหลอกล่อให้ลิไปฆ่าตั้งโตะ เพราะเห็นจะริแต่ลิไปเท่านั้นที่ฆ่าตั้งโตะได้ อ้อฮ้วนวางแผนให้ลิไปฆ่าตั้งโตะทิ้งโดยบอกกับตั้งโตะว่าจะจัดพิธีให้ตั้งโตะเป็นกษัตริย์ บทเรียนในตอนนี้ได้บอกกับผู้อ่านให้รู้ว่า “เมื่อฟาลิจิตให้ตายแล้วผู้ใดก็หนีไม่พ้นแม้กระทั่งผู้ที่กำลังมาจทวมด้วยอย่างตั้งโตะ”

ในสามก๊กได้เขียนถึงสัญลักษณ์บางประการที่บอกให้รู้ว่าตั้งโตะกำลังจะตาย แต่เขาก็มิได้เฉลียวใจ เช่น เมื่อตั้งโตะมาหามารดาที่อายุ 90 เพื่อบอกว่า “ลูกจะไปรับราชสมบัติแผ่นดินนั้น” แต่แม่ก็เตือนว่า “หมูนีแม่เขม่นทั้งตัว เกรงว่าจะเป็นนิมิตร้าย”⁶⁶ จากนั้นก็มีสัญลักษณ์ต่างๆบอกไปให้กับตั้งโตะมากมาย แต่เป็นเพราะความโง่หรือความโลภก็มีทราบได้ทำให้หน้ามีดตามัวไป สัญลักษณ์ต่างๆมีดังนี้ 1. ล้อรถที่ตั้ง-

⁶⁴ เรื่องเคียวกัน , หน้า 90 .

⁶⁵ เรื่องเคียวกัน , หน้า 90-112 .

⁶⁶ การเล่าเรื่องแบบนี้ยังเห็นได้ชัดในปัจจุบัน โดยเฉพาะในละครทีวีไทย เช่นเมื่อสามมีจะมีภรรยา, ลูกสาวหรือคนใกล้ชิดต่างๆ มักมีอันต้องใจลอยทำแก้วน้ำหรือจานชามแตก ของอย่างนี้เชื่อไว้บ้างก็ไม่เสียหายหลาย อย่างคือสิ่งเหมือนตั้งโตะ ไปเลย 134

โตะนั่งโดยสารอยู่ตึกก็หักตั้งโตะจึงโดยสารม้า 2.แต่ม้าก็คำรามพศทำบังเหียนขาด 3.ต่อมาเกิดพายุพัด
กระหน่ำ 4. เด็กๆร้องเพลงอย่างโหยหวนว่า “โอ้อ่าอนิจจาหญ้าเขียวๆ สักประเดี๋ยวสิบวันก็พลันตาย”^{๑7}
5.พบเต้าหยิน(ฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า taoist)ถือไม้สูงปลายไม้ผูกผ้าเขียนคำว่า “ปาก”

จากสัญญาทั้งห้านี้ เป็นสิ่งที่ฟ้าบงบอกต่อประชาชนและตั้งโตะให้รู้ว่า ถึงวาระที่ต้องตายแล้ว
ฟ้าได้ให้โอกาสสุดท้ายนี้ในการทำความดีก่อนตายเสียบ้าง แต่ตั้งโตะก็ยังไม่สำนึก แม่เดือนก็ไม่เชื่อ ทั้ง
ลอร์ด และม้าซึ่งเคยเฝ้าอยู่ประจำ กลับปล่อยให้หักและพศได้ ส่วนเต้าหยินที่มาบอกใบ้ให้ทำความดี
ก่อนตายโดยถั่งโตะเข้าไปบรจิกหรือไต่ถามอย่างน้อยก็คงจะลดเวลาในการตายได้บ้าง แต่คนหยาย
ซำอย่างนั้นมีหรือจะทำบุญทำทาน หรือแม้กระทั่งเพลงของเด็กที่เปรียบเทียบคนเป็นหญ้ารกๆอยู่ได้ไม่กี่
วัน สัญญาต่างๆเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจได้ว่าเป็นกลางร้าย แต่ตั้งโตะก็ไม่รู้ยู่ดี อาจเพราะความเลว
และโง่ในตัวเองอยู่มากจนเกินไป และความตายนี้เป็นสิ่งที่ฟ้ากำหนดยังไงก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในที่สุดตั้ง
โตะก็ถูกไล้ไปทางคอกหอยตั้งโตะเป็นอันจบชีวิตของตั้งโตะ หลังจากที่ตั้งโตะตายไปแล้ว บ้านเมืองก็ยัง
ไม่สงบเรียบร้อย ผู้มีอำนาจต่างผลัดกันขึ้นมาปกครองพระเจ้าเหียนเต๋และราชวงศ์หั้น โดยทุกครั้งที่มีผู้
แข็งแกร่งกว่าขึ้นมาปกครองต่างอ้างอิงความชอบธรรมจากแนวคิดเดียวกันเรื่อง “ฟ้าลิขิต” ในการสร้าง
อำนาจทางการเมืองให้แก่ตน คนสุดท้ายที่ควบคุมดูแลพระเจ้าเหียนเต๋คือ โจโจซึ่งโจโจผู้นี้ได้กระทำ
การหยายซำต่อพระเจ้าเหียนเต๋ไว้มากมาย ในที่สุดฟ้าก็ลิขิตให้มนุษย์สามกลุ่มแบ่งแยก “สรรพสิ่งในใต้
ฟ้า” ออกจากกันเป็นสามส่วน จนเกิดเป็น “สามก๊ก”

สรุปความยุติธรรมในสามก๊กช่วงก่อนสามก๊ก

จากการศึกษาปรัชญาการเมืองในสามก๊กว่าด้วยเรื่องความยุติธรรมในช่วงก่อนที่แผ่นดินจีนจะ
ถูกแบ่งแยกเป็นสามก๊กพบว่า

1. แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อมุมมองความยุติธรรมในสามก๊กช่วงก่อนที่ราชวงศ์หั้นจะแยก
ออกเป็นสามก๊กคือ แนวคิดเรื่อง “ฟ้า” (T'ien) หรือ “Heaven” ซึ่งเป็นแนวคิดโบราณที่มีอิทธิพลอย่าง
สูงที่สุดของคนจีนในสมัยนั้นและก่อนหน้านั้น จะตั้งเกตุได้จากข้ออ้างทั้งหมดในการขึ้นสู่อำนาจของผู้
ปกครองแต่ละคนก็คือ “ฟ้าลิขิต” ไม่ว่าจะเป็น เดียวก๊กหัวหน้าโจร โทกผ้าเหลือง, ตั้งโตะ ฯลฯ ต่างก็อ้าง

^{๑7}สามก๊กฉบับภาษาอังกฤษอธิบายว่า “หญ้าเขียวๆ” กับ “สิบวัน” นี้เกี่ยวข้องกับชื่อรองของตั้งโตะ โปรคดู
Lo Kuan-Chung. *Romance of the Three Kingdoms* volume 1. Translated by C.H. Brewitt-Taylor, p. 86 .

อิงความชอบธรรมนี้ สามก๊กขึ้นคั้นและลงท้ายด้วยข้อความเดียวกันที่อธิบายถึงธรรมชาติของสรรพสิ่งในได้ฟ้าที่เมื่อรวมกันนานๆก็จะแยกออกจากกัน และเมื่อแยกจากกันนานๆก็จะกลับเข้ามารวมกันอีก สิ่งเหล่านี้เกิดภายใต้การบัญชาการของ “ฟ้า” สรุปว่าแนวคิดเรื่อง “สวรรค์” เป็นแนวคิดที่สำคัญมากที่สุดสำหรับการศึกษาประเด็นเรื่องความยุติธรรมในสามก๊ก นอกจากแนวคิดเรื่อง “ฟ้าลิขิต” แล้วแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อมุมมองความยุติธรรมรองลงมาก็คือแนวคิดเรื่อง “ความกตัญญู” แต่ถ้าจะวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งแนวคิดเรื่องความกตัญญูก็มีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่อง “ฟ้าลิขิต” นั่นเอง กล่าวคือ ฟ้าทรงเมตตากรุณามนุษย์ มนุษย์ควรตอบแทนฟ้าโดยการเคารพบูชาเบงวงสรวงฟ้า เมื่อ “ฟ้าลิขิต” ให้มีช่องเตี้ยที่ตีมาปกครอง ช่องแค่นั้นก็มาจากคำสั่งของฟ้าถ้าช่องเตี้ยปกครองบ้านเมืองได้ดีและเที่ยงธรรมมนุษย์ก็จึงควรกตัญญูตอบแทนช่องเตี้ยด้วย แต่ถ้าช่องเตี้ยไม่ดี ฟ้าก็จะลงโทษเอง เมื่อถึงเวลานั้นมนุษย์ก็ไม่ควรช่วยเหลือคนๆนั้น เนื่องจากจะเป็นการผิดต่อฟ้า ดังนั้นเมื่อมีคนจะทำอันตรายต่อช่องเตี้ยราชวงศ์นั้น ขุนนางจงรักภักดีจึงต้องต่อสู้เพื่อแสดงความกตัญญูต่อฟ้าและบูรพกษัตริย์ และในสมัยโบราณชาวบ้านไม่มีสิทธิไหว้เจ้าจึงไหว้บรรพบุรุษของคนแทน ในที่สุดความกตัญญูก็ได้พัฒนาเป็นแนวคิดที่ว่าบุคคลที่อันตรายผู้มีพระคุณจึงเป็นเรื่องที่ยอมความกันไม่ได้ ดังที่กวนอูได้รับความยกย่องจากคนจีนให้เป็นเทพเจ้าแห่งความซื่อสัตย์เพราะกตัญญูต่อเล่าปี่และแผ่นดินนั้น

2. ถ้าความยุติธรรมในอุดมรัฐแยกออกได้เป็นสามประการคือ 1.ความยุติธรรมคือการพูดความจริงและคืนสิ่งที่เขาควรจะได้ 2.ความยุติธรรมคือการช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู และ 3.ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ความยุติธรรมในสามก๊กก็แยกออกได้เป็นสองประการคือ 1.ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า(ทางปัญญาความสามารถ และหรือ แข็งแรงกว่าทางสายเลือด, ชาติตระกูล)ผ่านทางความชอบธรรมที่ได้รับอำนาจมาจากลิขิตหรือบัญชาของฟ้า และ 2.ความยุติธรรมคือบุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ ซึ่งเหมือนกับ ความยุติธรรมแบบช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู

นิยามความยุติธรรมในสามก๊กที่ว่าความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าสามารถใช้อธิบายคนในสามก๊กได้ทุกชนชั้นในขณะที่นิยามความยุติธรรมแบบต่างตอบแทนบุญคุณและความแค้นหรือช่วยมิตรทำร้ายศัตรูนั้นในสามก๊กพบว่าอธิบายได้เฉพาะชนชั้นล่างเพราะเราจะไม่พบมิตรแท้และศัตรูถาวรในชนชั้นการเมือง ผู้ใดที่ทรยศฟ้านั้นเป็นคนที่ต้องถูกทำร้ายแม้ว่าจะกระทำบุญคุณต่อคนไว้เพียงไรก็ตาม เช่น โจโฉเคยช่วยกวนอูแต่การที่กวนอูรบกับโจโฉนั้นก็สามารถมองว่ายุติธรรมได้ ถ้ากวนอูเป็นผู้แข็งแรงกว่าตามที่ฟ้าลิขิตเอาไว้ ดังนั้นนิยามความยุติธรรมแบบช่วยมิตรและทำร้ายศัตรูในสามก๊กนั้นเกิดขึ้นได้ครบเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับนิยามที่ว่าความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า

ซึ่งตรงกับนิยามความยุติธรรมของทราซิมาคุสในอุคมรัฐของเพลโตและตรงกับสมมติฐานของงานศึกษานี้ด้วย โดยผู้แข็งแรงกว่าของทราซิมาคุสอาจจะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า, ผู้แข็งแรงกว่าในสายตาของเพลโตน่าจะเป็นผู้แข็งแรงกว่าทางปัญญา ส่วนผู้แข็งแรงกว่าในสามก๊กนี้สามารถแยกได้เป็นสองพวก คือ หนึ่งพวกที่แข็งแรงกว่าทางสายเลือด เช่น เชื้อพระวงศ์ก็มีความยุติธรรมที่จะปกครองเพราะแข็งแรงกว่าทางสายเลือด และพวกที่สอง คือผู้ที่ไม่ได้เกิดมาในตระกูลกษัตริย์หากแต่มีความแข็งแรงกว่าทางความรู้ความสามารถและเป็นผู้ที่ฟ้าเลือกมาให้เป็นผู้ปกครอง หรือเป็นผู้แข็งแรงกว่าที่มีฐานอำนาจมาจากข้ออ้างที่ว่าฟ้าลิขิตให้คนเป็นผู้ปกครองเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมือง

ความยุติธรรมในสามก๊กช่วงเหตุการณ์สมัยสามก๊ก

ความยุติธรรมในจ๊กก๊ก: ความยุติธรรมในก๊กของเล่าปี่

ตัวบทสามก๊กได้พูดถึงเล่าปี่ตั้งแต่หน้าแรกของบทแรก โดยใช้คำเรียกเล่าปี่ว่า “วีรบุรุษ” ดังที่สามก๊กได้เขียนเกี่ยวกับเล่าปี่ไว้ดังนี้

“ก็ปรากฏวีรบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นคนไม่ชอบศึกษาคำรับคำรา หรือใครในการเล่าเรียน แต่ใจคอกว้างขวาง นิม่นวลหูคนน้อย เวลาโกรธหรือดีใจไม่แสดงให้ปรากฏยกนอกหน้า มีใจมักใหญ่ใฝ่สูง หอบคอบหาสมาคมกับคนใจใหญ่โตในได้ฟ้า ร่างสูง 7 ฉลิต กับ 5 ชุ่น(1 ฉลิตเท่ากับ 0.358 เมตร 10ชุ่นเท่ากับ 1 ฉือ) หูยาวถึงบ่า มีมือยาวเกินเข่า คำรำเลืองดูใบหูตัวเองได้ใบห้านวลเกลี้ยงตั้งสี่มงกุฎหยก รินสีปากแดงดังชาดแค้น สืบเชื้อสายมาจากเล่าเหง หรือจงชินจึงอ่องผู้เป็นพระนัดดาพระเจ้าหันเงงเค้”⁶⁸

ตัวบทสามก๊กได้สร้างภาพพจน์วีรบุรุษให้กับเล่าปี่ไว้แต่แรกก่อนที่เราจะทำความรู้จักกับเล่าปี่เสียอีก เล่าปี่เป็นวีรบุรุษที่ไม่ชอบเล่าเรียนหนังสือ หูสั้นๆ ใจดี มีเพื่อนฝูงมากมาย มีใจมักใหญ่ใฝ่สูง และ ตัวสูงใหญ่ หูยาวมาก ตาเรียวยาว หน้านวลเกลี้ยงและมีปากที่สีแดง ถ้าเราลองนึกภาพเล่าปี่ดูก็จะเห็นภาพของคนทีโคดเด่นและสะกดสายตาพอสมควร เพราะตัวสูงใหญ่, มีใบหูที่ยาวเป็นพิเศษ เมื่อนำแนวคิดทางสัตววิทยา มาตีความเพื่อหาความหมายที่แท้จริงของสัตวบุคลิกภาพที่โคดเด่นของเล่าปี่ จะพบว่า สัตวบุคลิกของ “หูยาวถึงบ่า” น่าจะมีความหมายถึงผู้มีบุญ หรือ ถ้ามองว่าหูเป็นอวัยวะที่ใช้ฟัง สัตวบุคลิกของหูก็ทดแทนความหมายของนักฟังที่ดีได้หรือหมายถึง “การฟังเสียงประชาชน” ในขณะที่ “มือ

⁶⁸ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 6 .

ยาวเกินเข้า” ก็เป็นสัญญาณของการ “การต่อสู้ทำงานอย่างหนัก” และ “คาซ่าเลียงถึงโบหุตตัวเองได้” ก็เป็นสัญญาณของวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ส่วนใบหน้าที่นวลเกลี้ยงและปากที่สีแดงเปล่งปลั่งน่าจะหมายถึงการที่มีเสน่ห์ใครๆเห็นก็รักก็ชอบ(คิงนี่สุภาพสตรีจึงมักพาหน้าให้นวลและทาปากสีแดง) แม้ว่าจะพิสูจน์ไม่ได้ว่าสัญญาณของ “หู” “ปาก” ฯลฯ ของเล่าปี่แท้จริงมีความหมายว่าอย่างไรแต่การที่เล่าปี่มีบุคลิกภาพดังที่กล่าวมาน้อยก็ถือได้ว่าเป็นคนที่แปลกและโดดเด่นกว่าคนอื่นเขาตั้งแต่แรก และการตีความสัญญาณข้างต้นก็ดูจะสอดคล้องกับสิ่งที่เล่าปี่เป็นอยู่ก็ถือเป็นคนที่ฟังมากและพูดน้อย เมื่อโกรธหรือดีใจก็จะไม่แสดงออกทางสีหน้าให้คนอื่นเขาขุนข้องหมองใจและรักษาความสงบไว้บนใบหน้าได้เสมอ

แม้ว่าบุคลิกภาพของเล่าปี่มีส่วนทำให้เขาเป็นคู่แข่งแรงและโดดเด่นมากที่สุดคนหนึ่งในสมัยสามก๊ก แต่เหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้เล่าปี่เป็น “วีรบุรุษผู้แข็งแกร่งกว่า” คือ “การที่เล่าปี่สืบเชื้อสายราชวงศ์นั้น” ตั้งแต่แรก หมายความว่าเล่าปี่แข็งแกร่งกว่าทางสายเลือดโดยมีบุคลิกภาพต่างๆเป็นส่วนประกอบช่วยให้เกิดความแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

จากนั้นด้วยทศสามก๊กก็อธิบายเกี่ยวกับเล่าปี่เพิ่มเติมว่า เล่าปี่ มีชื่อรองว่า เสียนเต๋อ แปลว่า มีคุณธรรมอันประเสริฐ กำพร้าบิดาตั้งแต่ยังเด็กต้องอาศัยอยู่กับแม่มาตลอด ด้วยทศสามก๊กเห็นว่า “อยู่กับแม่ตลอดมาด้วยความกตัญญู”⁶⁹ เล่าปี่มีอาชีพทอเสื่อขายและดำรงชีวิตอย่างยากจน บ้านของเล่าปี่อยู่ที่ หมู่บ้านเล่าของซุน ในอำเภอตุนก้วน ในบ้านมีดินหม่อนใหญ่สูงรังจังกวๆ หมอคูทำนายว่า “บ้านนี้จักต้องมีคนมีบุญมาเกิด” ตอนเด็กๆเล่าปี่ชอบเล่นไต่ต้นหม่อนนี้กับเพื่อนๆแล้วพูดว่า “ข้าเป็นเจ้าแผ่นดิน กำลั้งจับราชรถทรง”⁷⁰

และเมื่อนำชีวิตวัยเด็กของเล่าปี่มาเปรียบเทียบกับโจโฉซึ่งเดิมมีชื่อว่า อาหมัน และอีกชื่อคือ จี้ลี่ เมื่อยังเด็กเป็นคนชอบเที่ยวเล่นป่ายิ่งสัตว์ ร้องรำทำเพลง มีเล่ห์เหลี่ยมมาก ปัญญาไว โจโฉเป็นบุตรโจโก๋ เดิมแซ่แฮฮัว เนื่องจากโจโก๋ บิดาไปเป็นบุตรบุญธรรมของเฉาเกิง ชันที จึงได้เปลี่ยนเป็นแซ่โจ ดังนั้นชาติตระกูลโจโฉก็ไม่ได้สูงส่งอะไรเลย และเมื่อโจโฉยังเด็กมีหมอคูที่ชื่อเขาเฉียวได้ดูดวงชะดาโจ

⁶⁹คุณธรรมเรื่องความกตัญญูนี้สำคัญมาก เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับโจโฉจะพบว่าโจโฉจะไม่มีคุณสมบัตินี้เลย โจโฉพร้อมที่จะทรยศคนทั้งโลก และแม้กระทั่งแซ่โจก็มีโชคของคนด้วยซ้ำ เนื่องจากจริงๆแล้วโจโฉแซ่แฮฮัว เน้นโดยผู้เขียน โปรคคู เรื่องเคียวกัน , หน้า 6 .

⁷⁰เรื่องเคียวกัน

โจแล้วกล่าวว่า “ตัวเจ้านั้นดีพอที่จะครองโลกได้ แต่ที่ร้ายพอที่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่โลกได้เหมือนกัน” เมื่อได้เปรียบเทียบบุคลิกภาพของโจโจ กับ เล่าปี่ แล้วพบว่า

1. ประเด็นเรื่องหน้าตารูปร่างนั้น สามก๊กบรรยายให้เล่าปี่มีลักษณะพิเศษบางประการ ในขณะที่สามก๊กได้อธิบายรูปร่างโจโจไว้แค่ ตาเล็ก หนวดเครายาว ซึ่งเป็นธรรมดาที่ภรรยาจะตาเล็ก และหนวดเครายาว ในแง่โจโจจึงมิได้โดดเด่นแต่ประการใด หมายถึงว่าฟ้ามิได้ให้ความพิเศษทางกายภาพมากับโจโจเลย ในขณะที่ฟ้าได้ให้ลักษณะเด่นบางประการมากับเล่าปี่ เช่น หูยาว ปากแดง เป็นต้น ถ้าตีความกันด้วยแนวคิด “ฟาลิจิต” ก็จะพบว่าฟ้าได้ให้บุคลิกภาพบางประการที่โดดเด่นมากับเล่าปี่ตั้งแต่แรกแล้ว อย่างน้อยก็ได้ให้หน้าตาที่แสนจะซื่อ นวลปลั่งปลั่ง และน่าไว้วางใจมากับเล่าปี่ตั้งแต่แรก เมื่อบวกกับบุคลิกภาพที่อ่อนน้อมถ่อมตน นุ่มนวล ทำให้ใครๆ ก็คบค้าสมาคมช่วยเหลือ เช่น กวนอู เตียวหุย สาบานตนเป็นพี่น้องตั้งแต่แรกเห็น, ขงเบ้งที่ในที่สุดก็ยอมช่วยเหลือเล่าปี่, น้องสาวของขุนกวนที่ตกหลุมรักเล่าปี่เมื่ออายุจะห่างกันมาก รวมถึง โจ โจรเมื่อแรกเห็นเล่าปี่ยังชื่นชมในใจ ฯลฯ

2. สามก๊กได้ระบุว่า “เล่าปี่เป็นคนกตัญญู” ในขณะที่สามก๊กไม่ได้กล่าวถึงความกตัญญูของโจโจเอาไว้ และความกตัญญูจะเป็นคุณธรรมข้อที่โจโจไม่ได้ให้ความสำคัญเลย เนื่องจากเขาเชื่อในความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า จนทำให้เขาทรยศคนทั้งโลกได้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ว่าถ้าเชื่อในความกตัญญูก็มักจะเชื่อในความหมายความยุติธรรมคือการช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู แต่ถ้าพบว่าโจโจไม่เชื่อในความกตัญญูโดยพร้อมที่จะทรยศคนทั้งโลกเสียตั้งแต่แรกแล้ว ก็หมายความว่า โจโจไม่มีมิตรให้ช่วย และไม่จำเป็นต้องช่วยมิตร ความหมายของความยุติธรรมคือการช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู ในสายตาของโจโจจึงเป็นไปไม่ได้แน่ๆ เพราะขาดองค์ประกอบที่สำคัญคือ “มิตร” ไปแต่แรกแล้ว ในขณะที่สามก๊กระบุว่า “เล่าปี่เป็นคนกตัญญู”

3. สามก๊กได้อธิบายว่าทั้งโจโจและเล่าปี่ต่างก็มักใหญ่ใฝ่สูงเหมือนกัน เล่าปี่นั้นเมื่อวัยเด็กชอบเล่นเป็นกษัตริย์ ส่วนโจโจนั้นชอบใจมากเมื่อหมอบอกว่าตนจะยิ่งใหญ่ในอนาคต ตัวบทสามก๊กได้อธิบายถึงความผู้แข็งแกร่งกว่าของโจโจและเล่าปี่ ผ่านทางการทำนายโชคชะตาราศี หมอที่ดูดวงโจโจนั้นกล่าวว่า “โจโจดีพอที่จะปกครองใต้ฟ้าได้ และร้ายพอที่จะทำให้โลกเดือดร้อน” ในขณะที่หมอบอกของเล่าปี่บอกไว้แค่ “ในบ้านนี้ต้องมีคนมีบุญมาเกิด” โดยที่ไม่ได้บอกไว้ว่าเล่าปี่จะได้ครองฟ้าหรือไม่ด้วยซ้ำ ที่จริงแล้วดวงของเล่าปี่นั้นดีกว่าดวงของโจโจตั้งแต่แรกเนื่องจากการที่เล่าปี่เป็นผู้มีบุญมาเกิดก็แปลว่าเป็นคนที่ฟาลิจิตไว้ ใครก็ขัดไม่ได้ ในขณะที่โจโจเป็นคนดีหรือร้ายก็ยังไม่รู้ ถ้าเป็นคน

ร้ายครองโลกได้ก็ครองได้ไม่นานเพราะฟ้าและดินไม่เอาด้วย ถ้าเป็นคนคิดดีได้แค่ “ดีพอที่จะครองโลกได้” ไม่ใช่ “คนดีมากมายอะไร” สรุปได้ว่า เล่าปี่มีวาสนามากกว่าโจโฉ

แนวคิดเรื่องความแข็งแกร่งกว่าของเล่าปี่ที่สำคัญที่สุดคือแนวคิดเรื่องราชวงศ์ดั้งที่พบได้ในตัวบทสามก๊กว่าสามก๊กให้ความสำคัญกับชาติตระกูลของเล่าปี่เป็นอย่างมาก จนสามารถสืบสาวบรรพบุรุษของเล่าปี่ย้อนกลับไปหาพระเจ้าเสียวจึงได้ถึง 19 ชั่วโคตร⁷¹อย่างที่ไม่มีการได้รับสิทธิพิเศษในการยกย่องชาติกำเนิดถึงเพียงนี้มาก่อนเลยในสามก๊ก ไม่ว่าจะเป็น โจโฉ, ชุนกวน, ตังโต๊ะ, กวนอู, ขงเบ้ง ฯลฯ ไม่มีใครซักคนเลยในตัวบทสามก๊กที่จะให้เกียรติเอ่ยถึงชื่อบรรพบุรุษอย่างละเอียดอย่างเล่าปี่ สามก๊กเอ่ยถึงประวัติเล่าปี่ 19 ชั่วโคตรเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมทางการปกครองให้เล่าปี่เนื่องจากเล่าปี่เป็นถึงเชื้อพระวงศ์จึงยุติธรรมที่จะเป็นผู้ปกครอง สมบัติ จันทรวงศ์ ได้กล่าวว่า “นอกจากแนวคิดเรื่อง “ราชวงศ์” ของจีนจะเน้นความต่อเนื่องแล้ว ก็ยังมีการเน้นความสำคัญของปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนาราชวงศ์ ซึ่งในอีกแง่หนึ่งนั่นก็คือการเน้นความศักดิ์สิทธิ์หรือความสำคัญของสมาชิกแห่งราชวงศ์นั้นๆ ด้วย”⁷² โฉนนี้สามก๊กเอ่ยถึงชาติตระกูลของเล่าปี่ 19 รุ่นเพื่อเน้นให้เห็นถึงความแข็งแกร่งกว่าของเล่าปี่อย่างที่ทำให้ใครเปรียบเทียบกับไม่ได้เลย และสามก๊กก็ไม่ได้อธิบายประวัติตระกูลอื่นอีกนอกจากตระกูลของเล่าปี่ จะเห็นว่าตัวบทสามก๊กตั้งใจมอบความยุติธรรมให้เล่าปี่ตั้งแต่แรก อีกทั้งการเอ่ยถึงชาติตระกูลของเล่าปี่นั้นไม่ได้ออกมาจากปากของเล่าปี่ เพราะสามก๊กต้องการรักษาระดับให้เล่าปี่เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตนและคงความดีงามไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย กล่าวคือเมื่อพระเจ้าเหี้ยนเต้ถามเล่าปี่สั้นๆว่า “บรรพบุรุษของท่านเป็นใคร” เล่าปี่ก็ตอบพระองค์เพียงสั้นๆว่า “ข้าพระองค์สืบสกุลมาจากงจงชานจึงต้องผู้เป็นราชนัดคนของราชนัดคาพระเจ้าเสียวจึง ข้าพระองค์เป็นบุตรของเล่าเหง แลเป็นหลานของหลิวสวung” แต่ผู้ที่อยากรู้ชาติตระกูลของเล่าปี่จนสั่งให้ยาฉันทไปเจาะจดหมายเหตุเชื้อพระองค์มาตรวจสอบคือพระเจ้าเหี้ยนเต้ “ยาฉันทกราบทูลตามจดหมายเหตุดังนี้ พระเจ้าเสียวจึงมีราชโอรสสืบสิพระองค์ องค์ที่เจ็ดคือหลิวเซิงได้เป็นที่งจงชานจึงต้อง หลิวเซิงมีบุตรคือหลิวจินได้เป็นที่พระยาถู่เจิงโจว...หลิวสวungมีบุตรชื่อหลิวหง(เล่าเหง) หลิวหงไม่ได้รับราชการ เล่าปี่เป็นบุตรของหลิวหง(เล่าเหง)”⁷³ จากนั้นพระเจ้าเหี้ยนเต้ทรงทำการวะเล่าปี่ในฐานะพระปิตุลา จากนั้นพระเจ้าเหี้ยนเต้ก็บอกเล่าปี่ว่า “ทุกวันนี้โจโฉคุมอำนาจทั้งปวงไว้สิ้น บ้านเมืองมิใช่ข้าพเจ้าเป็นใหญ่อย่างแท้จริง บัดนี้ข้าพเจ้าได้พบพระปิตุลาผู้กล้าหาญแล้ว

⁷¹ดู สมบัติ จันทรวงศ์, ความหมายทางการเมืองของ สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538), หน้า38

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

⁷³วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 316.

หวังว่าพระปิตุลาคงช่วยเหลือข้าพเจ้าได้แน่”⁷⁴ ขณะที่บอกเรื่องนี้กับเล่าปี่นั้นพระเจ้าเหียนเต๋ก็เพิ่งจะรู้จักเล่าปี่และเพิ่งทราบว่าเล่าปี่เป็นพระปิตุลา แต่ในสามก๊กก็ได้ระบุไว้ว่า พระเจ้าเหียนเต๋ได้ทำความเคารวเป็นอย่างดี อีกทั้งทรงขอความช่วยเหลือจากญาติที่เพิ่งจะรู้จักกันนี้ ไหมเส้นเดียวที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีของพระเจ้าเหียนเต๋กับเล่าปี่ไว้คือ “ความเป็นเชื้อสายราชวงศ์นั้นเหมือนกัน” และทั้งหมดที่กล่าวมาคือข้อสนับสนุนของการที่เล่าปี่เป็นผู้แข็งแกร่งกว่า และความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า ซึ่งหมายถึงเล่าปี่มีความยุติธรรมเหมาะสมที่จะได้กำหนดความยุติธรรม

นอกจากเล่าปี่ที่ได้รับความแข็งแกร่งกว่ามาจากฟ้าแล้ว คนใกล้ชิดของเขาก็มักมีปาฏิหาริย์อยู่เสมอ เช่น ลูกชายของเล่าปี่ที่ชื่อยาเต๋า(ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นพระเจ้าเล่าเสี้ยน)ก็เป็นคนที่ฟ้าคุ้มครอง เช่นตอนยาเต๋เสียชีวิตที่กำลังจะถูกทหาร โจโฉฆ่าตายซึ่งขลุ่ยในขณะนั้นสะพายอาเต๋าวัวที่อกอยู่ตุ๊กก็เกิดรัศมีสีแดงออกมาจากตัวอาเต๋๋าทำให้ทั้งคู่รอดตาย หรือ กวนอูก็มีปาฏิหาริย์เหนือมนุษย์ เช่น เมื่อเตียวเปา(ลูกของเตียวหุย) และ กวนทิน(ลูกของกวนอู)ต่างตกอยู่ในอันตราย ก็ได้เห็นเทพเจ้ากวนอูเหาะลงมาจจากฟ้า เพื่อมาช่วยทั้งสองให้พ้นภัย⁷⁵ และนอกจากนี้ก็กของเล่าปี่ยังได้รับความแข็งแกร่งกว่าจากฟ้าโดยการได้ขงเบ้งมาเป็นแม่ทัพ ขงเบ้งคือผู้ที่แข็งแกร่งทางปัญญามากที่สุดในตัวขงเบ้งสามก๊ก การที่เล่าปี่ผู้ซึ่งในวัยเด็กไม่รักในความรู้และไม่รักในการศึกษาเล่าเรียนแต่กลับได้คนอย่างเล่าปี่มาช่วยเป็นหัวสมองก็เปรียบเสมือนมังกรคิดปีก ที่เป็นดังนี้เพราะเล่าปี่รู้ว่าตัวเอง “ไม่รู้” จึงเสาะแสวงหาผู้รู้มาช่วยคิดและฟ้าก็เป็นใจให้เล่าปี่ได้ขงเบ้งมาช่วยราชการ การที่จะได้ขงเบ้งมาช่วยราชการนั้นเป็นเรื่องยากเย็นมากเนื่องจากขงเบ้งเป็นสัญลักษณ์ของนักปราชญ์ในสมัยนั้นที่ไม่อยากยุ่งกับกิจการบ้านเมือง อย่างไรก็ตามเล่าปี่ก็ได้ใช้ความพยายามอย่างสูงยิ่งในการเชิญตัวขงเบ้งมาจนได้โดยเล่าปี่ไปหาขงเบ้งถึงสามครั้ง ครั้งที่สามต้องถือศีลกินเจและชำระร่างกายให้สะอาดถึงสามวัน ราวกับว่าขงเบ้งเป็นเซียน แต่ในที่สุดเล่าปี่ก็ได้ทำให้ขงเบ้งซึ่งใจจนยอมช่วยเหลือเล่าปี่โดยกล่าว “หากท่านมิทอดทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ายินดีรับใช้ เป็นม้าและหมา(เข้ารับใช้)ของท่านด้วยความเต็มใจ”⁷⁶ ในที่สุดความอ่อนน้อมถ่อมตน, ความเคารพใน

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 317 .

⁷⁵ วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2 , หน้า 1381-1382 .

⁷⁶ ฟังคู่มือส่วนคล้ายแนวคิดความยุติธรรมที่ว่า “ช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู” คือถ้าเล่าปี่ไม่ทอดทิ้งมิตรอย่างขงเบ้งแล้ว ขงเบ้งก็ยินดีช่วยเหลือมิตรอย่างเล่าปี่ด้วยความเต็มใจ แต่ไม่ได้บอกว่าจะถ้าเล่าปี่ทอดทิ้งขงเบ้งแล้ว ขงเบ้งจะทำร้ายเล่าปี่หรือไม่ และเล่าปี่จะกลายเป็นศัตรูหรือไม่

สติปัญญาผู้อื่น รวมทั้ง “ฟ้า” ก็ได้ลิจิตให้เล่าปีได้บุคคลที่ฉลาดที่สุดไปอยู่ด้วย” และหลังจากขงเบ้งยอมเป็นแม่ทัพจัดวางกลยุทธ์การศึกษาให้แก่ก๊กของเล่าปีแล้ว เล่าปีก็ได้กลายเป็นผู้แข็งแกร่งกว่ายาที่หาใครเปรียบเทียบไม่ได้ เพราะปัญญาความสามารถของขงเบ้ง รวมทั้งหัวใจนักรบของทหารกล้าและปวงประชาราษฎร์ที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ที่เล่าปีการที่เล่าปีมีแม่ทัพอย่างขงเบ้งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีมากและฟ้าก็ตั้งใจให้คนที่ฉลาดที่สุดในสามก๊ก ไปอยู่กับเล่าปีตั้งแต่แรกแล้วซึ่งขงเบ้งเองก็รู้ดีดังคำกล่าวที่ว่า

“มีใครหรือรู้โชคชะตาคน

ข้านี้แหละฝึกฝนรู้คนอยู่

วันเวลามาใกล้ใครครวญดู

ต้องไปสู่ความยากลำบากเอ๋ย”⁷⁶

ขงเบ้งเป็นคนแรกที่ชี้แจงแบ่งแยกได้ฟ้าออกเป็นสามส่วน(ทั้งๆที่ในขณะนั้น ได้ฟ้ายังไม่ได้ถูกแยกออกเป็นสามก๊ก) ชื่อเรื่องสามก๊กนี้ก็มาจากเหตุการณ์ตอนที่ขงเบ้งตีความได้ฟ้าออกมาแบ่งแยกออกเป็นสามก๊กนั่นเอง ขงเบ้งได้แบ่งแยกได้ฟ้าออกเป็นสามก๊กพร้อมทั้งประเมินสถานการณ์ของทั้งสามก๊กไว้ดังนี้ โจโฉมีกำลังอยู่นับล้านและสามารถอ้างพระราชโองการขององค์เทพบุตรปัญญาขุนนางทั้งหมดถ้วนชุนกวนอยู่ในกัณฑ์มา 3 ชั่วโมงจึงมีประชาชนเป็นกำลังหนุนที่เหนียวแน่น ส่วนเล่าปีนั้นให้หาทางครองเมืองเกงจิ๋วกับเอ๊กจิ๋วไว้ให้ได้ แล้วเข้าร่วมกับชุนกวน รอเวลาได้ฟ้าระส่ำระสายให้นำทัพเข้าตีเมืองอื่นๆ ประชาชนจำนวนมากรักเล่าปีก็จะเข้าร่วมด้วยกับเล่าปีก็จะรวบรวมราชวงศ์หันได้ เพราะฟ้าและดินรวมทั้งคนก็เปื้อนใจ”⁷⁷

นอกจากสามก๊กจะอธิบายความเก่งกาจทางปัญญาของขงเบ้งไว้อย่างละเอียดแล้ว สามก๊กก็ได้อ้างเอ่ยถึงอิทธิฤทธิ์ที่แสดงออกถึงการที่ฟ้าเข้าข้างฝ่ายของเล่าปีไว้ด้วย เช่น เมื่อคราวที่กองทัพของ

⁷⁶ คำกล่าวของผู้เขียนที่ว่า ขงเบ้ง เป็นผู้ฉลาดที่สุดนั้นไม่ใช่คำกล่าวที่เกินความจริงเลย ซึ่งได้บอกกับเล่าปีว่า “หากท่านได้คนผู้นี้มาเป็นกำลัง ก็ไม่มีศัตรูไรกับราชวงศ์จิวได้ก็จงจูหยูเอช(คนผู้นี้ใช้สติปัญญาวางรากฐานให้ราชวงศ์จิวอยู่ได้ถึง 800 ปี) และราชวงศ์หันได้เดิวยเหียง(คนผู้นี้ใช้สติปัญญาวางรากฐานให้ราชวงศ์หันอยู่ได้ถึง 400 ปี)” “บุคคลผู้นี้ยังรู้ฟ้าดิน เป็นขอมมนุษย์ในได้ฟ้าจริงๆ” วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 567-575 .

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 589 .

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 590 .

เล่าปี่คืบหน้าที่มีพิษเข้าไปจนพูดไม่ได้ ขงเบ้งมีรูทางออกจึงต้องสวมนนค้ขอให้เทพารักษ์ช่วย เทพารักษ์จึงปรากฏตัวออกมาบอกทางให้ขงเบ้งแล้วก็หายตัวไป กองทหารเล่าปี่จึงรอดตายไป เป็นต้น

สรุปว่าเล่าปี่เป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่าในหลายประการ เช่น บุคลิกภาพ, ความอ่อนน้อมถ่อมตน, ความซื่อสัตย์กตัญญู, ความมีคุณธรรม, ความเป็นเชื้อพระวงศ์ และเป็นคนที่ฟ้าลิขิตไว้แต่แรกว่าให้เป็นผู้แข็งแกร่งกว่า นอกจากตัวเล่าปี่จะมีความแข็งแกร่งอยู่แล้ว ฟ้าก็ได้มอบความแข็งแกร่งให้กับบุคคลร่วมก๊กที่ใกล้ชิดกับเล่าปี่ด้วย เช่น ขงเบ้ง, กวนอู, อาเต๊า ฯลฯ และถ้าความยุติธรรมเป็นดังที่สุมาสูทกล่าวไว้ว่าความยุติธรรม คือ “การทำตามฟ้ากำหนดและทำตามความสอดคล้องต้องตามความปรารถนาของประชาราษฎร์” เล่าปี่ก็เป็นคนที่ประชาราษฎร์รักใคร่เป็นอย่างดี เช่น เล่าอันฆ่าภรรยาตน เอาเนื้อมาทำอาหารให้เล่าปี่กิน⁸⁰, เมื่อเล่าปี่รบแพ้โจโฉจึงได้บอกให้ทหารของตนไปหานายใหม่ แต่ทหารไม่ยอมเปลี่ยนนายกลับร้องไห้ร้องไห้เพราะรักเล่าปี่⁸¹, แม่ของซิชิจำตัวตายเมื่อรู้ว่าซิชิจึงเล่าปี่มาอยู่ด้วยกับโจโฉเพราะโจโฉจับตนไว้เป็นตัวประกัน แม่ซิชิจำว่าโจโฉเป็นโจรข่มเหงเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน แต่เล่าปี่เป็นคนดีมีศีลธรรมลือลั่น ไปถึงสี่ทะเล เป็นกะเพาะของราชวงศ์หั้น มาอยู่กับโจโฉเหมือนทิ้งที่สว่างมาหาที่มืด⁸², และเมื่อตอนที่เล่าปี่ใกล้จะเสียชีวิต โจโฉ ทหารบอกว่าให้เล่าปี่ทิ้งราษฎรที่ตามมาแต่เล่าปี่ไม่ยอม ทหารและราษฎรก็รักเล่าปี่ยิ่งนัก⁸³ ฯลฯ และการที่อาณาประชาราษฎร์รักใคร่เล่าปี่ก็เพราะคุณธรรมความดีงามในตัวเล่าปี่เอง สามก๊กได้ยกตัวอย่างคุณธรรมความดีงามของเล่าปี่ไว้หลายตอน เช่น ดันฮก (ที่จริงชื่อว่าซิชิจแต่เปลี่ยนชื่อเป็นตันฮกเพื่อหนีโทษอาญา) แสร้งลงใจเล่าปี่ว่าเป็นคนซื่อสัตย์หรือไม่ได้ โดยบอกกับเล่าปี่ว่าม้าของเล่าปี่นั้นให้โทษค่อนนาย ดังนั้นจึงต้องให้แก้เกล็ดโดยบอกว่า “ท่านไม่ชอบใคร จึงให้มันนี้เขาไปชี้ พอเกิดอันตรายแล้วท่านจึงกลับเอามาชี้เอง ก็จะไม่มิโทษอันใดอีก”⁸⁴ แต่เล่าปี่กลับหน้าเปลี่ยนสี(ทั้งๆที่เล่าปี่เป็นคนที่ไม่เก็บอารมณ์ไม่แสดงออกทางใบหน้า แสดงว่าโกรธจัด)พลางพูดว่า “ท่านเพิ่งมาอยู่กับเรา แทนที่จะสอนให้เรารักษารธรรม กลับสอนให้เราเห็นแก่ประ โยชน์ส่วนตัว เอาดีเข้าตัว เอาชั่วให้คนอื่น ทำอย่างนี้เราไม่เห็นด้วย”⁸⁵ หรือในตอนที่แม่ของซิชิจูกโจโฉจับเป็นตัวประกัน เล่าปี่ก็ยอมให้ซิชิจไปช่วยแม่โดยเล่าปี่กล่าวว่า “ธรรมดาแม่กับลูกย่อมใกล้ชิดสนิทสนมกันโดย

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 296-297 .

⁸¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 492 .

⁸² เรื่องเดียวกัน , หน้า 572-573 .

⁸³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 632-633 .

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 552 .

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน

ธรรมชาติ ท่านมิต้องคำนึงถึงข้าพเจ้าดอก ขอท่านจงไปพบกับแม่ผู้เฒ่า ช่วยท่านให้พ้นภัยก่อน...ขอท่านจงยับยั้งอยู่สักคืนหนึ่งก่อนให้ข้าพเจ้าได้แต่งโต๊ะเลี้ยงท่านเสียก่อน”⁸⁶ และเมื่อขุนเขียนแอบกระซิบเล่าปี่ว่า “ซีซีเป็นคนมีสติปัญญาเยี่ยมยอดในไต้ฟ้า และอยู่ใกล้ชิดกับรามานาน รู้ต้นลึกหนาบางของเราทุกอย่าง หากเราเซ็นปล่อยให้เขาไปอยู่กับโจโฉ โจโฉก็จะได้ประโยชน์เอนกอนันต์ อันตรายก็จะตกแก่เราในภายหน้าเป็นแน่แท้ ขอท่านจงประวิงการเดินทางไว้ อย่าปล่อยตัวไปเป็นอันขาด เมื่อโจโฉเห็นซีซีไม่ไป ก็จะต้องฆ่าแม่ของซีซีเสีย เมื่อซีซีรู้ว่าแม่ถูกฆ่าก็จะต้องคิดแก้แค้นแทนแม่ พยายามทำลายทัพโจโฉเสียแน่นอน”⁸⁷ แต่เล่าปี่ตอบว่า “เราทำเช่นนั้นไม่ได้ ซึ่งจะใช้คนอื่นฆ่าแม่เขาเอาลูกเขาไว้ใช้อย่างนี้ไม่มีศีลธรรมเลย แม้จะเห็นยวร้ายเขาไว้ไม่ยอมให้ไป ก็ผิดศีลธรรมอันดีระหว่างลูกกับแม่แล้ว ถึงเราจะตายก็ไม่ยอมทำในเรื่องที่ไร้ศีลธรรมเช่นนี้”⁸⁸ จะเห็นได้ว่าเล่าปี่ยึดมั่นศีลธรรมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และเป็นคนความกตัญญูยิ่งนักโดยสังเกตจากคำว่า “ธรรมคาแม่กับลูกย่อมสนิทสนมกัน โดยธรรมชาติ จงไปช่วยแม่ แต่กระนั้นก็ไม่ลืมขอให้คนได้แต่งโต๊ะเลี้ยงเพื่อแสดงความรัก ความกตัญญู และแสดงการขอบคุณเสียก่อน” แต่กระนั้นเล่าปี่ก็ยังอาลัยซีซีเป็นอย่างยิ่งนัก การที่ฟ้าให้เล่าปี่สูญเสียซีซีไป ฟ้าก็ให้จงเบี่ยงแก้เล่าปี่แทน และอีกตัวอย่างที่ระบุว่าเล่าปี่เป็นคนที่แข็งแกร่งกว่าทางคุณธรรม คือ ตอนที่เล่าปี่ไม่ยอมรับเมืองเกงจิวจากเล่าเปียวเพราะเล่าเปียวเป็นผู้พระคุณ เล่าปี่จึงรับเมืองเกงจิวไว้ไม่ได้” จงเบี่ยงจึงบอกว่า “ท่าน(เล่าปี่)เป็นคนใจดีมีศีลธรรมแท้”⁸⁹ การที่ด้วยทศมาถ์ก็ได้ระบุว่าเล่าปี่เป็นคนใจดีมีศีลธรรมนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญและมีความหมายมาก เพราะความดีงามในตัวเล่าปี่นี้คือความชอบทำทางการเมืองที่เล่าปี่ควรได้เป็นผู้ปกครองเพราะจะเป็นผู้ปกครองที่อยู่ในศีลธรรม และสามารถกำหนดให้เกิดระบอบการปกครองที่ยุติธรรมได้ เนื่องจากฟ้าย่อมลิขิตให้คนดีมีเมตตาตามปกครองบ้านเมือง ดังนั้นก็เท่ากับสรุปว่าเป็นเรื่องยุติธรรมที่เล่าปี่เป็นฮ่องเต้ได้ครองไต้ฟ้า โดยเฉพาะข้อสรุปดังกล่าวออกมาจากปากของขงเบ้งผู้ซึ่งหยั่งรู้ดินฟ้า และมีปัญญาเฉลียวฉลาดกว่าใครในไต้ฟ้า ก็ยังทำให้น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นการที่คนที่แข็งแกร่งกว่าในหลายๆด้าน ทั้งทางด้าน บุคลิกภาพ, ความเป็นเชื้อพระวงศ์, คุณธรรมอันดีงาม, เจตจำนงของฟ้า ฯลฯ อย่างเล่าปี่จะขึ้นครองไต้ฟ้าก็ย่อมเป็นเรื่องที่ยุติธรรม และเล่าปี่ก็มองว่าสิ่งนี้ยุติธรรม ดังนั้นความยุติธรรมในสายตาของเล่าปี่ก็คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าที่

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 564 .

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 605 .

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน

เป็นไปตามเจตจำนงของฟ้าและไม้ขัดต่อมติประชาชน และแม้ว่าเล่าปี่จะเชื่อในความกตัญญูและศีลธรรมอันดีงามเป็นที่ตั้งแต่ก็มีได้หมายความว่าเล่าปี่และพรรคพวกในก๊กของตนจะมองความยุติธรรมว่าเป็นการช่วยมิตรทำร้ายศัตรู(บุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ)เสมอไป เล่าปี่นั้นเอาความกตัญญูเป็นที่ตั้งก็จริงอยู่ แต่เล่าปี่ก็จะช่วยมิตร ตราบเท่าที่การช่วยมิตรนั้นไม่ได้ขัดต่อหลักการของฟ้า เช่น เล่าปี่ไม่ยอมรับเมืองเกงจิวเพราะเล่าเปียวเจ้าเมืองเป็นผู้มีพระคุณแก่ตน จึงไม่ปรารถนาจะชิงสมบัติจากตระกูลเดียวกันแต่ต่อมาก็ได้ครองเมืองเกงจิว และ บางครั้งเล่าปี่ก็ช่วยศัตรูก็มี เช่น เมื่อลิโป้มาขออยู่ด้วยกับเล่าปี่ แต่เดียวหุย บิ๊ตัก และคนอื่นๆทักทวนว่า ลิโป้เป็นเหมือนหมาป่าไว้ใจไม่ได้ แต่เล่าปี่กลับช่วยเหลือศัตรูผู้นี้เพราะเคยรบกับโจโฉมาด้วยกัน จะเห็นได้ว่าเล่าปี่มักจะช่วยมิตรจริง แต่บางทีก็ช่วยศัตรูด้วย และเล่าปี่ก็ไม่คิดที่จะทำร้ายใครมากนัก บางครั้งเล่าปี่ก็ไม่ยอมทำร้ายศัตรูของตน แต่ถ้าเป็นศัตรูของชาติเล่าปี่คงยินยอมมิได้ และอีกประการหนึ่งคือ “ไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวร” โดยเฉพาะในสามก๊กที่เป็นตัวบทที่ผู้ชนะก็เป็นผู้แพ้ได้ตลอดเวลา ศัตรูก็เป็นมิตรได้ ทำให้ไม่รู้แล้วว่าใครเป็นมิตรหรือศัตรู การทำร้ายและให้คู่แข่งเป็นไปได้อย่าง ดังนี้จึงขาดความน่าเชื่อถือและข้อสนับสนุนอีกหลายประการหากจะกล่าวว่าเล่าปี่และพรรคพวกเชื่อในความยุติธรรมแบบ ช่วยมิตร ทำร้ายศัตรู ดังที่บทสนทนาระหว่างโจโฉกับเล่าปี่ที่มีดังนี้

“โจโฉใช้เส้ชี้หน้าแล้วคำ(เล่าปี่)ว่า ข้าช่วยให้เจ้าได้เป็นใหญ่เป็นโต โฉนจึงลืมนบุญคุณเสียได้” เล่าปี่ตอบว่า “ตัวเจ้านั้นได้ชื่อว่าเป็นสมุหนายกแห่งราชวงศ์หั่น แต่แท้ที่จริงแล้วคือโจรปล้นแผ่นดิน เราเป็นเชื้อพระวงศ์หั่น ได้รับพระราชโองการลับจากองค์เทพบุตรให้นำมากำจัดอ้ายโจรเสีย”⁹¹

จากข้อความข้างต้น นำไปสู่ข้อสนับสนุนเรื่องความยุติธรรมในมุมมองของเล่าปี่ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือแม้โจโฉจะเคยช่วยเล่าปี่มา(บุญคุณควรตอบแทนมิตร)ก่อน แต่ทำไมเล่าปี่จึงลืมนบุญคุณเสียได้ เพราะเล่าปี่ไม่ได้ยึดนิยามความยุติธรรมแบบที่สองไว้มากนัก กล่าวคือเล่าปี่จะช่วยมิตรตราบเท่าที่มิตรนั้นยังไม่ได้กระทำการที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี และความยุติธรรมที่เล่าปี่เชื่อ คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าซึ่งหมายถึงตัวเองที่มีทั้งชาติตระกูลและความดีงาม อีกทั้งยังได้รับพระราชโองการลับอีก เล่าปี่อ้างเหตุผลในความแข็งแกร่งกว่าข้อนี้มาตลอดคือ “เราเป็นเชื้อพระวงศ์หั่น” ไม่ว่าจะเป็นการอ้างเพื่อชิงเบี่ยงมาช่วยเหลือตน, อ้างเพื่อให้ประชาชนรู้ในความชอบธรรม, อ้างในการรบกับโจโฉ และก็อ้างเพื่อขึ้นครองราชย์ ดังข้อความตอนที่เล่าปี่ครองราชย์เป็นพระเจ้าเล่าปี่นั้นก็เป็นการไปตามเจตจำนงของฟ้าและศรัทธาของประชาชน โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าถือสัจย์มิได้ครั้งนี้ เพราะขัดพวกท่านทั้งปวงมิได้นั่นเอง”

⁹¹เรื่องเดียวกัน , หน้า 489 .

สัญญะของ“สัตย์”ในที่นี้ คือ การทำนุบำรุงราชวงศ์หันโดยมิได้คิดเป็นกษัตริย์เสียเอง แต่การพูดความจริงและรักษาสัตย์จะมีประโยชน์ใดเล่าถ้าไปขัดสิ่งที่เรียกว่า “ศรัทธาของปวงชน” และ “มดีของฟ้า” (แนวคิดตะวันตกพยายาม ทำให้สองสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่เดียวกันโดยคำกล่าวที่ว่า ประชามดีคือเสียงสวรรค์ แต่แนวคิดในสามก๊กเป็นคนละอย่างกันแต่สามารถสอดคล้องต้องกันได้)

ในที่สุดก็กลับมาสู่การสรุปความยุติธรรมของเล่าปี่ว่า ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าโดยไม่ขัดต่อเจตจำนงของฟ้าและสอดคล้องกับประชาชน ผู้แข็งแรงกว่าในที่นี้ก็คือตัวเล่าปี่เอง เพราะเล่าปี่ก็รู้ว่าตัวเองเป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์เหมือนกับที่คนอื่นๆก็รู้ว่าพระเจ้าเล่าปี่เป็นพระปิตุลาของพระเจ้าแผ่นดินนั้น พระเจ้าเล่าปี่จึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของคนที่มีใจจงใจให้แข็งแรงกว่าตั้งแต่แรกโดยให้เกิดในราชวงศ์สูงส่ง อีกทั้งยังให้คุณสมบัติต่างๆแก่เล่าปี่อีกมากมายไม่ว่าจะเป็นทั้งทางกายภาพ, บุคลิกภาพ, เสียงประชาชนสนับสนุน ฯลฯ ดังนั้นการที่เล่าปี่ได้ครองได้ฟ้าจึงเป็นเรื่องที่ยุติธรรม เพราะความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่า ดังคำของนักปราชญ์บางท่านที่ได้กล่าวไว้ว่า “ได้ฟ้านี้ควรเป็นของคนเช่นเล่า”² และดังความหมายความยุติธรรมที่ปรากฏในบทสนทนาของเพลโตเรื่อง the Republic และยังปรากฏในงานเขียนของทิวซิเดซ (Thucydides) ซึ่งทราซิมาคัสกล่าวว่า “ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่ต่างจากที่ตัวแทนกองทัพกรีกได้กล่าวกับตัวแทนของชาวนครมีลอสที่ว่า ความยุติธรรมนั้นขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอำนาจและการที่เป็นผู้ที่อ่อนแอกว่ายอมจำนนต่อผู้ที่แข็งแรงกว่าหรือการที่ผู้ที่แข็งแรงกว่ายอมอยู่เหนือผู้ที่อ่อนแอกว่านั้นย่อมถือว่าเป็นสิ่งที่ยุติธรรมตามธรรมชาติอยู่แล้ว”³ ความยุติธรรมในสามก๊กก็คือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่าเช่นกัน

และครั้งที่ ไชยขันต์ ไชยพร เคยวิเคราะห์ไว้ว่า ความหมายความยุติธรรมในแบบผู้แข็งแรงกว่านี้ใช้“เกณฑ์แห่งอำนาจที่เหนือกว่า”มาตัดสินความยุติธรรมโดยตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่า เราจะต้องมีคู่กรณีที่แตกต่างกันตรงข้ามกับเรา เช่นในขณะที่เราเป็นผู้แข็งแรงกว่า คู่กรณีของเรานั้นก็ต้องเป็นคนที่อ่อนแอกว่าถึงจะทำให้ नियามนี้สัมฤทธิ์ผล”⁴ และเมื่อนำแนวคิดเรื่องคู่กรณีที่แตกต่างกันมาตีความด้วยทฤษฎีสามก๊กก็

²เมื่อ เตียวอุ้นถามว่า “ฟ้ามีแซ่ไหม” ฉินมีตอบว่า “แซ่เล่า” เตียวอุ้นถามว่า “ท่านรู้ได้ไง” ฉินมีตอบว่า “ก้อโอรสสวรรค์แซ่เล่า ข้าพเจ้าจึงรู้ด้วยเหตุนี้” ดู วรรณไว พิศนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2 , หน้า 1269

³โปรดดู ไชยขันต์ ไชยพร, “ความยุติธรรม ตอนที่ 1,” รัฐศาสตร์สาร 20 : 57-61 .

⁴วรรณไว พิศนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 72-73 .

พบว่า การมองความยุติธรรมว่าเป็นผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่านั้นจำเป็นจะต้องมีคู่ตรงข้ามที่มีลักษณะตรงข้ามคืออ่อนแออย่างปฏิเสธไม่ได้ แนวคิดนี้เองที่มีส่วนทำให้สามก๊กแตกแยกเป็นสามก๊กเนื่องจากมีอีกสองคนที่คิดว่าตัวเองและก๊กของตัวเองเป็นผู้แข็งแรงกว่าที่ควรได้ครองได้ฟ้า อีกทั้งหัวหน้าก๊กทั้งสองก๊กนั้นต่างเป็นคนประเภทเดียวกับเล่าปี่(ไม่ใช่คู่ตรงข้าม)จึงไม่ยอมให้เล่าปี่ครองได้ฟ้า หัวหน้าก๊กทั้งสองคนนั้นคือโจโฉ และ ชุนกวน และการที่โจโฉ และ ชุนกวนไม่เชื่อว่าเล่าปี่ควรได้ครองได้ฟ้าก็ทำให้เราทราบว่ทั้งสองคนก็เป็นคนประเภทเดียวกับเล่าปี่ที่เชื่อในความหมายความยุติธรรมเดียวกับเล่าปี่

การที่คนทั้งสองก๊กไม่ยอมรับ โดยพร้อมเพรียงกันว่าเล่าปี่ควรได้เป็นผู้ปกครองได้ฟ้าเพราะไม่ยอมรับว่าเล่าปี่แข็งแรงกว่าต่างหาก การที่ไม่ยอมรับว่าเล่าปี่เป็นผู้แข็งแรงกว่าก็กลับเป็นการยอมรับไปในตัวว่าความหมายความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแรงกว่า ก็เพราะว่าทั้งสองกลุ่มต่างใส่ใจในประเด็นที่ว่าเล่าปี่ไม่ได้แข็งแรงกว่าอย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับตน และพวกของตนต่างหากที่แข็งแรงกว่า และควรได้ครองได้ฟ้าอย่างแท้จริง ในที่สุดได้ฟ้าจึงแยกออกเป็นสามก๊ก เพราะมีผู้ที่เชื่อว่าตนเองหรือกลุ่มของตนเองแข็งแรงกว่าของผู้อื่นอยู่ถึงสามกลุ่ม และต่างฝ่ายต่างก็ตั้งตนเป็นกษัตริย์ผู้ปกครองได้ฟ้า ทำให้ได้ฟ้ามีกษัตริย์สามพระองค์ คือ พระเจ้าเล่าปี่, พระเจ้าชุนกวน และ พระเจ้าโจผี(ลูกของโจโฉ)อยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง(สมัยสามก๊ก)แต่ในที่สุดฟ้าก็จะกำหนดให้ผู้แข็งแรงกว่ามารวบรวมได้ฟ้าให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้ง

แม้ว่าทั้งสามก๊กจะไม่เชื่อในความแข็งแรงกว่าของกันและกัน แต่ทั้งสามก๊กต่างก็เชื่อในความหมายความยุติธรรมแบบเดียวกันคือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ซึ่งข้อสรุปนี้ก็ตรงกับสมมติฐานของงานศึกษานี้ที่ได้ตั้งไว้ตั้งแต่แรกว่าความยุติธรรมในสามก๊กคือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า และ “ผู้แข็งแรงกว่า” ในที่นี้คือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในได้ฟ้าที่ได้รับความชอบธรรมมาจากข้ออ้างที่ว่า “ฟ้าลิขิต” แม้ว่างานศึกษานี้จะพบคำตอบของคำถามเป็นที่เรียบร้อยแล้วว่าความยุติธรรมในสามก๊กคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า แต่งานเขียนนี้ก็อาจจะไม่สมบูรณ์นักถ้ายังขาดความหมายของ “ผู้แข็งแรงกว่า” ตามแนวคิดของอีกสองก๊ก ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า “ผู้แข็งแรงกว่าในสายตาของวุยก๊ก และ หงอ๊ก

ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า: ความหมายของผู้แข็งแรงกว่าตามแนวคิดของโจโลในฐานะผู้นำยุค

สามก๊กได้อธิบายถึงโจโลไว้เพียงสั้นๆว่า โจโลสูง 7 ฉ้อ ตาเล็ก หนวดเครายาว มีชื่อรองว่า เมิ่งเต้อ เป็นลูกของ โจโก้เดิมแซ่แฮฮัว แต่เปลี่ยนแซ่ตามพ่อซึ่งยอมไปเป็นบุตรบุญธรรมของขันทีเฉาเกิง จะเห็นได้ว่าทั้งโจโลและโจโก้ไม่ได้ยึดมั่นต่อธรรมเนียมหรือค่านิยมแบบโบราณเท่าใดนักเนื่องจากยอมเปลี่ยนแซ่ อาจเป็นเพราะชาติตระกูลของโจโลก็ไม่ได้ยิ่งใหญ่ การยอมเปลี่ยนได้แม้กระทั่งแซ่ก็เป็นไปเพียงเพื่อต้องการเพิ่มความยิ่งใหญ่ให้ตน วัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแซ่ของโจโลในสามก๊กน่าจะเป็นการเปิดประเด็นที่ว่า การกระทำใดๆของโจโลนั้นเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยไม่คำนึงถึงประเพณีและศีลธรรม

ตัวบทสามก๊กมักอธิบายถึงการกระทำของโจโลไว้ 5 ประการ เช่น 1 สร้างภาพ 2 ยุให้เขาตีกัน 3 โทกหลอกหลวง 4 ขีระแวง และ 5. บ้าอำนาจ แต่อย่างไรก็ตามโจโลก็เป็นผู้ที่รู้จักตัวเองดีพอสมควร โจโลรู้ว่าเมื่อไรตนจึงเป็นผู้แข็งแรงกว่า เมื่อใดควรใช้อำนาจ เมื่อไรต้องหลบหนี⁹⁵

ในขณะที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าการกระทำที่เที่ยงตรงและเปี่ยมด้วยคุณธรรมเท่านั้นจึงจะยุติธรรม แต่โจโลไม่เชื่อเช่นนั้น เขาเชื่อในกลวิธีทั้ง 5 ข้างต้น ตัวบทสามก๊กได้ยกตัวอย่างนิยายการสร้างภาพ, ยุให้เขาตีกัน, โทกหลอกหลวง ไว้ในหลายกรณีตั้งแต่เด็กจนโต ดังนี้ เมื่อยามเด็กโจโลก็หลอกหลวงสร้างภาพให้โจโก้พ่อของตนเชื่อว่าอาผู้ชายของโจโลเกลียดและชอบใส่ร้ายตน⁹⁶ เมื่ออยู่ในวัยหนุ่มก็กล้าหาญจะเดินเข้ามาฆ่าตั้งโต๊ะเพียงลำพัง แต่ตั้งโต๊ะไหวตัวทันโจโลจึงโทกหลอกหลวงแสร้งว่าจะนำมีคมมาให้ตั้งโต๊ะเป็นของขวัญส่วนตัวเองก็หนีไป ครั้นพอถูกนายอำเภอที่ซื้อต้นกั๋งจับตัวไว้ได้ ก็แสร้งสร้างภาพ

⁹⁵เมื่อเล่าปี่จนมุมกองทัพโจโล ตัวบทสามก๊กมักอธิบายว่า เล่าปี่อาลัยรักประชาชนและเศร้าใจที่พาลคนมาลำบากจึงขอโค่น้ำตาย แต่ประชาชนอาลัยรักด้วยสงสาร ในที่สุดเล่าปี่ก็รอดมาได้ทุกครั้ง แต่พอสามก๊กอธิบายถึงโจโลเมื่อจนมุมศัตรู ก็มักจะเขินให้โจโลใช้วิธีโกงต่างๆอันเสื่อมเกียรตินักรบ เช่น ครั้งหนึ่งโจโลหนีตายปะปนไปกับกองทหาร ทหารร้องต่อๆกันว่า โจโลใส่เสื้อสีแดง โจโลตกใจรีบถอดเสื้อทิ้ง ต่อมามีคนตะโกนอีกว่า อ้ายหนวดชวานั่นคือโจโล โจโลก็ตัดหนวดทิ้ง (ซึ่งการตัดหนวดตัดผมในสมัยนั้นถือเป็นเรื่องใหญ่และไม่ค่อยมีใครยอมกัน) ในที่สุดก็มีการตะโกนต่อว่า อ้ายหนวดสั้นคือโจโล โจโลก็เลยเอาชายธงมาผูกคอไม่ให้เห็นหนวด ดังนั้นจะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วโจโลเป็นคนที่รักตัวเองมากกว่าเกียรติและศักดิ์ศรีอีกทั้งยอมรับว่าเมื่อสู้ไม่ได้ก็ต้องหนี ดู เรื่องเดียวกัน , หน้า 632, 868 .

⁹⁶เรื่องเดียวกัน , หน้า 12-13 .

ทำตัวเป็นคนดีจนดันกัวยอมปล่อยตัวไป⁹⁷, ต่อมาไม่นานโจโลสร้างภาพโกหกหลอกลวงออกประกาศไปทุกหัวเมืองโดยอ้างว่าตนได้รับราชโองการลับให้ต่อสู้กับตั้งโต๊ะทำให้มีผู้เข้าร่วมเป็นอันมาก⁹⁸, จากนั้นก็จับแม่ของจี้จี้ผู้เป็นแม่ทัพของเล่าปี่มาเป็นตัวประกันเพื่อข่มขู่ให้จี้จี้มาช่วยงานตน⁹⁹, ออกอุบายให้อาหารแก่ทหารน้อยลง เมื่อทหารก็ไม่พอใจโจโลจึงฆ่าคนผู้ได้รับความผิดและตัดหัวเสียบประจานป้ายความคิดว่าโกกินอาหารกองทัพ¹⁰⁰ จะเห็นได้ว่านิสัยต่างๆเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็น โกหก, สร้างภาพ, ขู่ให้เขาศีกัน เป็นนิสัยที่ติดตัวอยู่กับ โจโลในขณะที่เล่าปี่และขุนกวนต๋งก็ไม่ได้มีนิสัยเหล่านี้ โดยเฉพาะเมื่อสามก๊กเขียนถึงเล่าปี่ก็จะอธิบายในทางตรงข้ามกับโจโล ไม่ว่าจะป็นตอนที่เล่าปี่ยอมให้จี้จี้ไปช่วยแม่หรือ ตอนที่ไมยอมรับเมืองเกงจิวจากผู้มีพระคุณดังที่ได้อธิบายไปแล้ว

และในที่สุดนิสัยต่างๆเหล่านี้ก็มีส่วนทำให้โจโลต้องกลายเป็นคนขีระแวง และกัวยอมชีวิตเพราะความขีระแวงและความบ้าอำนาจของตัวเอง เนื่องจากการที่คนมักจะไปหลอกลวงเขาก็เป็นธรรมดาที่จะไม่เชื่อคนอื่นเพราะคิดว่าเขาจะหลอกลวงตน กล่าวคือเชื่อว่าทุกคนเป็นศัตรูที่พึ่งต้องทำร้าย และไม่มีมิตรแท้ที่คนต้องช่วยเหลือ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ วาระสุดท้ายของ โจโลในส่วนของที่เกิดจากความระแวงไม่เข้าเรื่องของคนนั้น ตัวบทสามก๊กอธิบายไว้ดังนี้

“โจโลก็สั่งให้ทหารเร่งรีบไปทั้งกลางวันกลางคืน หาหมอฮัวโต้วมา หมอฮัวโต้วมาถึงแล้วตกลงแขนเสื้อจับชีพจรดูแล้วว่า “ซึ่งท่านปวดศีรษะนั้น เหตุด้วยเกิดลมกล้า คั้นเหตุของโรคอยู่ที่สมอง ลมคั้นไม่มีทางออก ถ้าพังกินยารักขามีหายแน่ ข้าพเจ้ามีวิธีหนึ่งท่านจงดื่มยาให้ประสาทซาเสียก่อน แล้วข้าพเจ้าจะใช้ขวานคมผ่าสมองออกชำระเอาลมออกมากก็จะแก้ให้หายได้”

โจโลฟังดังนั้นโกรธยิ่งนัก ครัสว่า “เจ้าจะฆ่าเราหรือ”

หมอฮัวโต้วว่า “ท่านเคยทราบหรือเปล่า เมื่อครั้งกวนอูถูกเกาทัณฑ์อาบยาพิษ บาดเจ็บที่แขนขวานั้น ข้าพเจ้าได้ชูกระดูกเอายาพิษออก กวนอูหาไม่มีความหวาดกลัวแต่อย่างใดไม่ โรคของท่านน้อยหนึ่ง จะกลัวไปใย”

โจโลครัสว่า “แขนเจ็บก็ชูคได้ แต่นี้กระโหลกสมองจะมาผ่าออกได้อย่างไร เจ้าคงจะมีความสนิทสนมกับกวนอูเป็นพิเศษ จึงคิดจะใช้โอกาสนี้แก้แค้นแทนกวนอูตะกระมัง”

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 58-61 .

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 66-67 .

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 564-565 .

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 277 .

ว่าแล้วก็ให้ทหารซ้ายขวาลากเอาตัวหมอฮั่วโตไปจำคุกไว้”¹⁰¹

จากข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นถึงนิสัยขี้ระแวงและไม่ไว้ใจใครของโจโฉ ซึ่งสามารถนำไปสู่การตีความว่าโจโฉไม่มีทางเชื่อในความยุติธรรมคือการช่วยมิตรทำร้ายศัตรู เพราะโจโฉไม่เคยมีมิตร และถ้าจะมีมิตรบ้าง มิตรเหล่านั้นก็จะถูกโจโฉทำร้ายในไม่ช้า หรือถ้าโจโฉเกิดได้ไปช่วยใครสักคนขึ้นมาจริงๆ การช่วยเหลือนั้นก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์และอำนาจส่วนตน หมอฮั่วโตผู้ที่มีความเก่งกาจยิ่งนัก แต่โจโฉกลับระแวงไปได้ ถ้าหมอฮั่วโตเป็นหมอที่ไร้จรรยาบรรณจริงจะมีชื่อเสียงเพียงนี้ได้อย่างไร

นอกจากความไม่ไว้ใจใครของโจโฉแล้ว ความบ้าอำนาจของเขาก็นำเขาไปสู่ความตาย กล่าวคือ โจโฉคิดจะสร้างวังโดยการตัดไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง สูงสิบกว่าจั้ง แต่ชาวบ้านมาขอไว้ว่าอย่าโค่น เพราะมีอายุนับร้อยๆ ปี โจโฉกล่าวว่า

“เราเป็นใหญ่ทั่วใต้ฟ้ามาสี่สิบกว่าปีแล้ว แม้นโอรสสวรรค์ที่อยู่เบื้องบน หรือบ่าวไพร่ที่อยู่เบื้องล่าง จะหาใครไม่กลัวเราไม่มีเลย แล้วเทพารักษ์หน้าไหนจะบังอาจมาขัดน้ำใจเราได้” ว่างแล้วโจโฉก็ตัดต้นไม้ต้นนั้น ต้นไม้มีโลหิตไหลเต็มต้น โจโฉกลัวรีบหนีกลับวัง พอตีสองก็เห็นเทพารักษ์กล่าวว่า “ข้าเป็นเทพารักษ์สิงอยู่ที่ต้นสาถ์ เจ้าจะปลุกคำหนักเจียนสี่เตียนหวังจะเป็นกบฏ จึงมาโค่นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของข้า ข้ารู้ความคิดเจ้าทุกประการจะมาเอาชีวิตเสีย”¹⁰² พอตื่นขึ้นโจโฉก็ปวดหัวอย่างรุนแรงและก็พบจุดจบในไม่ช้า

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความหลงระเรีงในอำนาจอย่างถึงที่สุดของโจโฉเพื่อจะได้นำไปสู่จุดจบของคนที่ขัดต่อเจตจำนงฟ้า ไม่เคารพสวรรค์ อีกทั้งยังขัดต่อเสียงประชาชน ถ้าเราจะตีความคำพูดของโจโฉที่ว่า “แม้นโอรสสวรรค์ที่อยู่เบื้องบนยังกลัวโจโฉ” เราจะเห็นทัศนคติของโจโฉที่เชื่อว่าตนเองกว่าใครๆ ยาวว่าแต่เชื้อพระวงศ์อย่างเล่าปี่เลย แม้พระเจ้าแผ่นดินโจโฉก็หาเกรงกลัวไม่ ตัวบพสามก็ไม่ได้เสนอแถมุมที่โจโฉทำการหยาบช้าต่อพระเจ้าเหี้ยนเต้ไว้หลายประการ เช่น โจโฉสั่งให้ย้าย

¹⁰¹จริงๆ แล้วโจโฉไม่น่าทำร้ายหมอฮั่วโตเลย หมอคนนี้ได้ชื่อว่าเป็นหมอเทวดา ก่อนตายหมอฮั่วโตได้ให้ตำราลับแก่ผู้คุมหนึ่งเล่ม แต่ถูกเมียของผู้คุมนำไปเผาเพราะกลัวสามีตนจะตายในคุกเหมือนหมอฮั่วโต จึงหลงเหลือแต่ตำราตอนไก่เท่านั้น ดังนั้นโจโฉจึงเป็นผู้ที่ทำร้ายแก่วงการแพทย์อย่างที่ทำให้ใครเทียบไม่ได้อีกแล้วในประวัติศาสตร์จีน โปรดดู วรรณไว พชร โนนชัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1159-1160.

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1157.

เมืองหลวง พระเจ้าเหียนเต๋ไม่กล้าขัดใจโจได้แต่ทำตาม¹⁰³, โจโลเอาธนูของพระเจ้าเหียนเต๋มายิงกวายตาย ทหารไปเก็บลูกธนูก็นึกว่าธนูของพระเจ้าแผ่นดินจึงคุกเข่าถวายพระพร โจโลจี้ม้าตัดหน้าฮ่องเต้มารับพร เป็นการดูหมิ่นฮ่องเต้มาก¹⁰⁴, โจโลคิดถอดฮ่องเต้ลงจากราชสมบัติ เนื่องจากพระเจ้าเหียนเต๋เอาโลहितเขียนเป็นคำสั่งให้ฆ่าโจโลก่อน โจโลถือดาบเข้าไปขู่พระเจ้าเหียนเต๋ พระองค์กลัวตัวสั่น โจโลสั่งให้เอาพระนางตั้งกุยสุยคนสนิทของพระเจ้าเล่าปี่ไปฆ่าทิ้ง พระเจ้าเหียนเต๋วิ่งวอนให้เมตตาแต่โจโลก็ไม่ยอม พระนางสกเฮาเองก็ทรงขอให้ขังพระนางตั้งกุยสุยไว้ก่อนรอให้บุตรคลอดแล้วค่อยฆ่าคนทิ้ง โจโลกลับตอบว่า “จะให้เหลือพิชพันธนูคนทรยศไว้ล้างแค้นแทนแม่ฉันกระนั้นหรือ” ในที่สุดโจโลก็ฆ่านางทิ้ง¹⁰⁵, ต่อมาโจโลจับพระนางสกเฮาไปหวังจะฆ่าทิ้ง พระเจ้าเหียนเต๋เอาหัตถ์ทูปพระอูระของคนเป็นการใหญ่ แล้วพูดว่า “ไฉ่ฟ้ายังมีเรื่องเช่นนี้ด้วยหรือ” กล่าวคือพระเจ้าเหียนเต๋ไม่เชื่อว่าไฉ่ฟ้าจะมีคนหยาบซ้ำต่อกษัตริย์ถึงเพียงนี้ ส่วนโจโลก็ฆ่าพระนางสกเฮาและครอบครัวกว่าสองร้อยชีวิตไปประหารที่กลางเมือง ซึ่งถือเป็นเรื่องอุกอาจหยาบซ้ำมากที่กล้าทำกับภรรยาของโอรสสวรรค์ได้ถึงเพียงนี้ เรื่องราวเหล่านี้ไม่เคยมีใครกล้าทำมาก่อน เช่น โฮจิ้นจะฆ่าพระราชชนนีของพระเจ้าเลนเต้ยังต้องลอบใช้ยาพิษ และตั้งโต๊ะก็ไม่กล้าทำร้ายฮ่องเต้กับพระมารดาต่อหน้าประชาชนมาก่อน แต่โจโลฆ่าพระมเหสีและครอบครัวกลางเมืองซึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องหยาบซ้ำแล้วยังเป็นเรื่องป่าเถื่อนอีกที่ฆ่าคนกลางเมืองกว่าสองร้อยชีวิต¹⁰⁶, นอกจากโจโลแล้วโจผี(บุตรชาย)และขุนนางในวุยก๊กต่างหยาบซ้ำต่อฮ่องเต้ราชวงศ์ฮั่นทั้งสิ้น โดยการบีบบังคับให้พระเจ้าเหียนเต๋ถอนราชสมบัติและ โจผีขึ้นเป็นฮ่องเต้

ด้วยบุคลิกลักษณะนิสัยต่างๆรวมทั้งอำนาจบารมีของโจโล ได้ก่อให้เกิดความเชื่อที่ว่าตนเองเป็นผู้แข็งแกร่งกว่าใครในไฉ่ฟ้าไม่ว่าจะเป็น ฮ่องเต้, ประชาชน หรือแม้แต่เทพารักษ์ก็ตาม และความเชื่อดังกล่าวก็ได้ก่อให้เกิดให้โจโลเชื่อว่า ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า เราจะพบแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของโจโลได้อย่างชัดเจนเมื่อโจโลได้พูดถึงทัศนคติต่อการกระทำของตน เมื่อเปรียบเทียบกับการกระทำของคนอื่น ตนเองทำได้ในขณะที่คนอื่นทำกับตนไม่ได้ว่า “ข้าพเจ้ายอมเนรคุณคนในไฉ่ฟ้า ดีกว่าปล่อยให้คนในไฉ่ฟ้าเนรคุณข้าพเจ้าได้ก่อน”¹⁰⁷ ข้อความนี้มีสัญลักษณ์ของการอธิบายความยุติ

¹⁰³วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 215 .

¹⁰⁴เรื่องเดียวกัน , หน้า 318-321 .

¹⁰⁵เรื่องเดียวกัน , หน้า 380-383 .

¹⁰⁶วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2 , หน้า 996-999 .

¹⁰⁷โปรดจำไว้ว่า ประโยคนี้คือประโยคที่ดีที่สุดที่สนับสนุนแนวคิดเรื่องความยุติธรรมของโจโล โปรดดูวรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 63

ธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าโดยใช้ความหมายของการออกัตัญญาแทนที่ กล่าวคือในขณะที่คำนียามความยุติธรรม คือการช่วยมิตรทำร้ายศัตรูใช้คุณธรรมข้อที่เรียกว่า“ความกตัญญู” แต่ความยุติธรรมตามแนวคิดของโจโลใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ความอกตัญญู” หมายความว่าการที่โจโลออกัตัญญาหรือ เนรคุณ หรือทำร้ายคนทั้งโลกได้เป็นเรื่องยุติธรรม ดีกว่าที่ให้คนทั้งโลกเนรคุณเขาได้ ในแง่นี้ความยุติธรรมในสายตาโจโลคือ การที่เขากระทำต่อคนอื่นได้ ในขณะที่คนอื่นกระทำกับเขาไม่ได้เนื่องจากเขาเป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่าคนอื่น โจโลคิดว่าเขาไม่จำเป็นต้องกตัญญูกับคนอื่น แต่คนอื่นไม่กตัญญูกับเขาไม่ได้ การออกัตัญญาตามแนวคิดโจโลนั้นเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นกลไกป้องกันตัวอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนอื่นออกัตัญญาต่อเขาไม่ได้ การที่เชื่อในความยุติธรรมแบบนี้ทำให้กลายเป็นคนขี้ระแวง และมักจะทำร้ายคนอื่นก่อน เพราะ โจโลคิดว่าตัวเองก็มักจะทรยศคนอื่นเสมอจึงไม่เชื่อว่าคนอื่นจะไม่ทรยศตน การประพฤติปฏิบัติตนของโจโลมีรากฐานมาจากความเชื่อในความยุติธรรมแบบไม่เท่าเทียมกัน ไม่ต้องตอบแทนความดีที่คนอื่นทำ ทำให้คนทั่วไปมองเขาว่าโจโลเลว ทรยศ ในขณะที่เขาเรียกสิ่งที่เขาทำว่า “ความยุติธรรม”

โจโลมองความยุติธรรมว่าเป็นเช่นนี้ได้เพราะเขาเชื่อใน ความแข็งแกร่งกว่าที่มีอยู่ในตัวเขานั้นมากกว่าคนอื่น อย่างน้อยการที่จะยอมเนรคุณคนอื่นได้ก็ต้องมีอำนาจเพียงพอในการเนรคุณอีกทั้งยังต้องมีความกล้าหาญที่จะยอมรับได้ที่จะเลือกเส้นทางที่ไม่มีมิตรที่แท้จริง เพราะทุกคนเป็นศัตรูและอาจเกิดอันตรายแก่ตนได้เมื่อคนอื่นเขาจับได้แล้วเนรคุณตนกลับ รวมทั้งยังจะต้องมีจิตใจที่โหดร้ายใจดำ เนื่องจากต้องกระทำในสิ่งที่เรียกว่าอกตัญญูอยู่เสมอๆ ต้องไม่สน หรือไม่เชื่อในปรัชญาเงินที่เน้นในความกตัญญู ไม่เกรงคำนิทา หรือต้องหน้าด้าน ใจค่านั่นเอง อีกทั้งต้องสร้างภาพให้คนกลัวจนไม่กล้าทรยศ ความเชื่อเรื่องความยุติธรรมของโจโลนี้จะใช้ได้ดีกับคู่ตรงข้ามที่เชื่อใน ความยุติธรรม คือการกตัญญู ซื่อสัตย์จงรักภักดี ความคิดเรื่องความยุติธรรมของโจโลจึงเติบโตได้ดีในความคิดกำนิชแบบจีน คือเชื่อในความกตัญญูรู้คุณ โจโลจึงอยู่ได้ดีกับคนที่เชื่อในความยุติธรรมคือการช่วยมิตร และทำร้ายศัตรู อย่างน้อยก็ได้ทำให้โจโลรอดตายได้ เช่น กวนอูตอบแทนบุญคุณ โจโลโดยไม่ฆ่าโจโล¹⁰⁸

ถ้าความแข็งแกร่งกว่าของเล่าปี่มาจากคุณสมบัติต่างๆมากมายที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้อแล้วความแข็งแกร่งกว่าในสายตาของโจโลคืออะไร? ทั้งๆที่ประชาชนก็ไม่รักโจโล, โจโลก็ไม่ตั้งอยู่ในคุณธรรม, ไม่ได้มีปัญหาหลักแหลมอย่างขงเบ้ง อีกทั้งชาติตระกูลยังต่ำต้อย สิ่งใดที่ทำให้โจโลคิดว่าคนแข็งแกร่งกว่าจนถึงขนาดกล้าทำร้ายโอรสสวรรค์, กล้าฆ่าคนที่ไม่มีความคิดงานวมหาศาล ทั้งยังกล้าล

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 758-759.

หู่กระทั่งเทพารักษ์แท้จริงแล้วก็คือความเชื่อที่ว่า “ฟ้าอยู่ข้างคนเสมอมา” ศัพท์สามก๊กเองก็ได้อธิบายความแข็งแรงกว่าของโจโฉว่าเป็นเพราะฟ้าลิขิตอยู่จนกระทั่งวาระสุดท้ายของเขา ก่อนตายโจโฉก็ยอมรับด้วยตัวเองว่าความแข็งแรงกว่าของตนมาจากการลิขิตของฟ้า ดังคำพูดของโจโฉที่ว่า “กรรมจากฟ้าหาพ้นไม่ ฟ้ากำหนดให้เราสิ้นชะตาแล้ว จะช่วยอย่างไรได้เล่า”¹⁰⁹ โจโฉยอมรับในอำนาจของฟ้าถึงขนาดพูดออกมาในขณะที่ใกล้ตาย คนเราเวลาใกล้ตายมักพูดความจริง โดยเฉพาะกับคนที่เมื่อยามมีชีวิตพูดความจริงน้อยนักก็ขอให้ฟังความจริงตอนเขาใกล้ตาย โจโฉยอมรับว่าที่ตนแข็งแรงกว่าก็เพราะฟ้าเมื่อฟ้าไม่เมตตาตนก็ไม่สามารถมีชีวิตต่อไปได้

โจโฉเชื่อว่าฟ้าได้ลิขิตพรสวรรค์, ลางสังหรณ์ และอำนาจให้กับโจโฉ เพื่อที่โจโฉจะได้เป็นผู้ที่แข็งแรงกว่าคนอื่นและสามารถนำความแข็งแรงกว่านั้นไปเนรคุณคนอื่นได้¹¹⁰ เรื่องราวของฟ้าที่เข้าข้างโจโฉนั้นมีอยู่ในศัพท์สามก๊กหลายตอนด้วยกัน เช่น เมื่อโจโฉจับได้ว่าตั้งสินผู้เป็นหมอบลัดขังยาพิชัยทำร้ายโจโฉ แต่เคราะห์ดีที่เคงต้องคนใช้ในบ้านตั้งสินหนีไปบอกโจโฉ โจโฉจึงกล่าวว่า ตั้งสินคิดทำร้ายโจโฉ “แต่ฟ้าไม่โปรด”¹¹¹ โปรดสังเกตว่าโจโฉไม่ได้พูดถึงบุญคุณของเคงต้องเลย กลับบอกแต่ว่าฟ้าเข้าข้างตนซึ่งเป็นการแสดงถึงการไม่รู้บุญคุณคนอื่น. และเมื่อตอนที่เล่าปีจะมาปล้นทัพโจโฉ อยู่ดีๆก็มีลมตะวันตกเฉียงใต้มาพัดธงประจำทัพสีแดงกับสีเขียวหัก โจโฉจึงบอกว่า “ฟ้าสำแดงแจ้งเหตุแก่เราแล้ว ต้องรีบป้องกันโดยด่วน”¹¹². และมีอยู่ครั้งหนึ่งลมพัดเอาหมวกของบองสู่นตกลงไป ในหมวกปิดมวยผมในมวยผมมีจดหมายลับ ในที่สุดฟ้าก็เข้าข้างโจโฉโดยให้ลมพัดหมวกหล่น โจโฉจึงรอดตายเพราะฟ้าคุ้มครอง และเพราะฟ้าคุ้มครองนี่เองที่ทำให้โจโฉเป็นผู้ที่แข็งแรงกว่า

¹⁰⁹วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2 , หน้า 1162 .

¹¹⁰ความยุติธรรมของ ทราชิมาคูส คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า ซึ่งเพลโตเชื่อในผู้แข็งแรงกว่าทางปัญญา หรือ Philosopher king ควรจะเป็นผู้ปกครองเพราะเขารู้ว่าอะไรดี และไม่ดี เมื่อได้ผู้แข็งแรงกว่าทางปัญญา มาปกครอง เขาก็จะออกกฎหมายที่ควรออก มากำหนดประชาชน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยุติธรรม โจโฉเองถ้าฟ้าให้อะไรบางอย่างเป็นพิเศษแก่เขาก็สามารถจะทำให้เขามีปัญญาที่จะปกครองคนอื่นได้ ถ้าคนอื่นไม่ยอมให้เขาปกครองหรือคิดร้ายต่อเขา อันถือว่าเป็นการทรยศหักหลังที่เขาไม่พึงประสงค์จากฟ้า เขาก็ควรที่จะทรยศคนคนนั้นก่อน เพราะฟ้ามักจะอยู่ข้างเขา ในแง่นี้คล้ายกับที่ เพลโตบอกว่าถ้าให้ คนที่มีธรรมชาติเป็นนักรบมาปกครองแทนที่จะให้นักปราชญ์ปกครอง ธรรมชาติของนักรบก็คือการรบเมื่อไม่มีศัตรูยกานให้เขารบ เขาก็จะหันมารบหรือทำร้ายประชาชนในแง่นี้คล้ายกับการที่โจโฉหันมาทรยศก่อนหรือไม่? โจโฉมีธรรมชาติของนักรบในสายตาของเพลโตหรือเปล่า?

¹¹¹วรรณไว พิศ โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1 , หน้า 375-377.

¹¹²เรื่องเดียวกัน , หน้า 386 .

สรุปว่าจิตใจเชื่อว่าความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า และผู้ที่แข็งแรงกว่าในสายตาของจิตใจก็คือตัวของจิตใจเอง เนื่องมาจากอำนาจ และความแข็งแรงกว่าของตนนั้นได้มาจากฟาลิจิต ความยิ่งใหญ่ของคนในได้ฟานี้ขึ้นเจตจำนงของฟ้าโดยแท้

ความยุติธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า: ความหมายของผู้แข็งแรงกว่าตามแนวคิดของขุนกวนในฐานะผู้นำหงอ็ก

อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์นั้นปรากฏอยู่บ่อยๆในคัมภีร์สามก๊ก ครั้งหนึ่งฟ้าก็ได้มอบตราแผ่นดินไว้กับคนตระกูลหนึ่ง คือได้มอบตราแผ่นดินไว้กับขุนเทียนบิดาของขุนกวนนั่นเอง เทียบภาพทหารคนสนิทของขุนเทียนกล่าวว่า “บัดนี้ตราหยกมาอยู่ในมือของท่าน เป็นนิมิตว่า ราชสมบัติจะต้องได้แก่ท่านเป็นมันคง”¹¹³ สัญญาของตราหยกที่ว่าจะได้ครองไ้ฟ้า นั้น ต่อมาก็เป็นเรื่องจริงแต่มิใช่ขุนเทียนได้ครองแผ่นดิน หากแต่เป็นพระเจ้าขุนกวนซึ่งเป็นบุตรชายคนรองที่ได้ครองส่วนหนึ่งของแผ่นดิน

หลังจากขุนเทียนตายกิจการในก๊กก็สับสนไปยิ่ง ขุนเซก ลูกชายคนแรกซึ่งเป็นคนที่มีความสามารถในการรบพุ่งจนได้ครองดินแดนกว้างใหญ่ทำให้มีกำลังเข้มแข็งและมีเสบียงอาหารที่อุดมสมบูรณ์ยิ่งนัก เมื่อขุนเซกร้องขอรับพระราชทานยศเป็นตำแหน่งมาแต่จิตใจไม่ยอมขุนเซกจึงจะรบพุ่งด้วยในขณะที่กำลังวางแผนการณั้ขณะนั้นมีเต้าหยิน(นักบวช)ชื่อว่า อี้เกียด ได้พบคัมภีร์ให้ผิงซิงหลังด้าว หรือ วิถีแห่งลันตีสู่ จึงได้นำมาฝึกฝนจนสำเร็จสามารถรักษาคนป่วยได้เป็นอันมากประชาชนนับถือยิ่งนัก แต่ขุนเซกเห็นว่าเป็นผู้ก่อความไม่สงบ หลอกหลวงประชาชนจึงสั่งให้ประหารทิ้ง มีทหารทักท้วงว่า “ท่านเต้าหยินอี้เกียด อยู่ที่กังตั้งนับสิบๆปี ไม่เคยทำกรรมทำเวรใดๆเลย จึงหาควรที่จะประหารหรือลงโทษใดๆไม่” แต่ขุนเซกกลับกล่าวว่า “อายนี้ไม่คิดกับปีศาจ ม่ามันเสียก็ไม่คิดอะไรกับฆ่าหมูฆ่าหมาดอก” แม้วนางงอฮูหยินมารดาของตนมาขอร้องให้ปล่อยตัวเต้าหยินไปก็ไม่เชื่อฟัง กลับกล่าวว่า “อายนี้เป็นมนุษย์ปีศาจ ใช้เล่ห์กลหลอกหลวงสั่งสมกำลัง ไม่ประหารเสียบัดนี้ไม่ได้ดอก”

จะเห็นว่าสามก๊กได้ระบุนิสัยของขุนเซกไว้ให้โหดร้ายป่าเถื่อน เต้าหยินอี้เกียดผู้นี้คนทั้งเมืองต่างเคารพยกย่องมีแต่ขุนเซกเท่านั้นที่หาว่าเป็นปีศาจ กล่าวหาว่าท่านเป็นอย่างโจร โทกค้า เหลืองบั้ง ถึงขนาดสั่งให้ลงโทษนักบวชซึ่งไม่เกิดขึ้นได้แน่ๆในหมู่ของคนที่มีศีลธรรม จะเห็นว่าเล่าปี่ยกย่องทุกคน

¹¹³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 90-91.

ขนาดคนธรรมดาเล่าปียังอ่อนนุ่มด้วย ยิ่งเป็นนักพรตแล้วเล่าปีไม่เคยกระทำการหยาบช้าเช่นนี้เลย แต่ตัวบทสามก๊กได้ระบุให้ขุนเชกกระทำการเช่นนี้ แม้กระทั่งคำพูดของขุนเชกก็ดูจะไร้เหตุผลเหมือนคนพาล เช่น อ้ายนี้เป็นปีศาจ แต่กลับให้มาทิ้งเหมือนหมูเหมือนหมา ก็แปลว่า หมูหรือหมาที่เรากินไม่ต่างอะไรกับปีศาจ

อันที่จริงแล้วขุนเชกกลัวเต้าหยินอิกเกียดจะมีประชาชนศรัทธาเข้าร่วมด้วยต่างหาก จึงได้หาทางฆ่าทิ้งเสีย ต่อมาทหารของอิกเกียดได้ขอให้อิกเกียดมีโอกาสนในการพิสูจน์ตัวโดยให้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้ขุนเชกดูว่าเป็นเต้าหยินมีความเก่งกล้าไม่ใช่อปีศาจแต่อย่างใด ขุนเชกก็ยอม แต่อิกเกียดก็รู้ว่า ฟ้าให้ตนสิ้นอายุขัยเสียแล้วแต่ก็ยังได้เรียกฝนให้น้ำท่วมสูงถึงสามฉือ ประชาชนลุดน้ำไปกราบไหว้ ทำให้ขุนเชกโกรธมากสั่งให้ฆ่าอิกเกียดเอาศพไปประจานกลางเมือง ต่อมาศพหายไป ขุนเชกโกรธจะฆ่ากระทั่งคนคุมศพซึ่งเป็นประชาชนของตนเอง จะเห็นว่าขุนเชกก็หลงระเหิงในอำนาจไม่เชื่อศาสนา และไม่ฟังประชาชน ต่อมาขุนเชกเห็นวิญญูณอิกเกียดคิดว่ากระบี่ไล่ฟันอิกเกียดจึงได้ฟันถูกทหารผู้หนึ่งเมื่อคูให้รู้แน่ก็เห็นว่าผู้ตายคือเพชรฆาตที่ลงดาบประหารนักพรตอิกเกียดนี้เอง ขุนเชกคนนี้หยาบช้ามากกระทั่งฆ่านักบุญแล้วยังจะทำร้ายวิญญูณอีก ต่อมาขุนเชกก็สิ้นใจตายเมื่ออายุ 26 ปีเนื่องจากวิญญูณของอิกเกียด กิจการบ้านเมืองจึงตกเป็นของขุนกวนน้องชายคนรอง¹¹⁴ ขุนกวนมีนิสัยที่ยอมรับฟังเสียงทหารและประชาชน เนื่องจากคนยังอายุน้อยอยู่ เช่น เมื่อกำเหลงซี้เนะแผนการรบให้ขุนกวนกล่าวว่า “คำพูดของท่านนี้มีค่าคั่งทองและหยก”¹¹⁵ และยังมีคนดีมีฝีมือช่วยงานราชการเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นก็คือจิวอี้ และจิวอี้ผู้นี้ก็ตรอมใจตาย ก่อนตายได้แสดงให้เห็นความเชื่อในความแข็งแกร่งกว่าอันได้มาจากเจตจำนงของฟ้าโดยกล่าวว่า จิวอี้ตั้งใจทะนุบำรุงบ้านเกิดเมืองนอนอย่างเต็มที่ แต่ฟ้าไม่โปรด จิวอี้สงสัย แหงนหน้าถามฟ้าว่า ทำไมต้องให้ขงเบ้งมาเกิดร่วมได้ฟ้าเดียวกันด้วย ฟ้าได้ให้ขงเบ้งแข็งแกร่งทางปัญญากว่าคนเพื่อสิ่งใด?¹¹⁶ แต่แม้ว่าขุนกวนจะสูญเสียจิวอี้ไป แต่ขุน-กวนก็มักจะ ได้ลูกน้องที่เก่งๆมาแทนที่เสมอๆ จนในที่สุดก็ได้ครองราชย์เป็นพระเจ้าขุนกวน¹¹⁷

¹¹⁴เรื่องเดียวกัน , หน้า 447-457.

¹¹⁵เรื่องเดียวกัน , หน้า 599.

¹¹⁶เรื่องเดียวกัน , หน้า 844 .

¹¹⁷วรรณไว พิช โนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2 , หน้า 1444 .

การขึ้นครองราชย์ของขุนกวนก็เท่ากับไม่ยอมรับในความแข็งแรงของอีกสองก๊ก แม้ว่าฟ้าจะไม่ได้ช่วยเหลือขุนกวนมากมายอย่างที่ช่วยเหลือโจโฉและเล่าปี่ แม้ว่าขุนกวนจะไม่ได้เป็นเชื้อพระวงศ์อย่างเล่าปี่ และไม่ได้มีอำนาจล้นฟ้าอย่างโจโฉ แต่ฟ้าก็ไม่ได้โหดร้ายกับขุนกวนมากนัก ฟ้าได้ให้เขาเกิดมาในตระกูลขุนที่สร้างรากฐานให้เขาเป็นอย่างดีมากกว่าสามชั่วคน ในขณะที่เล่าปี่กับโจโฉต้องเริ่มต้นจากการที่ไม่มีอะไรเลย การที่ขุนกวนเกิดมาในตระกูลขุนและตระกูลขุนได้รับตราแผ่นดินไม่ใช่เรื่องที่ไร้ความหมาย หากแต่มีความหมายว่า ฟ้าก็ได้ให้ความแข็งแรงกว่ามากกับก๊กของขุนกวนด้วย และอันที่จริงแล้วทั้งสามก๊กต่างเชื่อว่าฟ้าได้ให้อำนาจแก่ตน

สรุปปรัชญาการเมืองในสามก๊กว่าด้วยเรื่องความยุติธรรม

หลังจากได้ตีความด้วยทสามก๊กในช่วงก่อนเกิดเหตุการณ์สามก๊กก็พบแล้วว่า ความยุติธรรมในสามก๊ก คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า แต่ก็ยังมีคนจำนวนหนึ่งซึ่งเชื่อว่าความยุติธรรม คือ บุญคุณต้องทดแทน ความแค้นต้องชำระ ซึ่งตรงกับแนวคิดทฤษฎีตะวันตกที่ว่า ความยุติธรรม คือ การช่วยมิตรและทำร้ายศัตรู แต่คนที่เชื่อมั่นในความหมายความยุติธรรมแบบช่วยมิตรทำร้ายศัตรุนั้นจะเชื่อในความหมายนี้ครบเท่าที่การช่วยและการทำร้ายนั้นไม่ขัดผลประโยชน์ของผู้แข็งแรงกว่า หรือไม่ขัดต่อเจตจำนงของฟ้า เนื่องจากความยุติธรรมแบบต่างตอบแทนกันนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดของสิ่งที่เรียกว่า “ความกตัญญู” ซึ่งแนวคิดนี้ไม่ได้ยิ่งใหญ่ไปกว่าแนวคิดที่เชื่อใน “ฟ้า” หรือ “สวรรค์”

เมื่อได้ตีความด้วยทสามก๊กในบริบทที่ได้ฟ้าได้แยกออกเป็นสามก๊กแล้ว โดยเริ่มจากตีความความยุติธรรมในก๊กของเล่าปี่ ในขณะที่ตีความความยุติธรรมของเล่าปี่ซึ่งด้วยทสามก๊กได้ให้ความสำคัญกับเล่าปี่เป็นอย่างมาก เล่าปี่ในงานเขียนนี้จึงมีสถานะเป็นตัวดำเนินเรื่องของสามกักราวกับความสำคัญของโสเกรตีสที่มีต่อ The Republic โดยโสเกรตีสได้ท่องเที่ยวในโลกของการสืบค้นความรู้เรื่องความยุติธรรมผ่านทางคำนิยามต่างๆของความยุติธรรม ในขณะที่เล่าปี่เองก็ท่องเที่ยวในโลกของสามก๊กผ่านเรื่องราวต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็นการเมือง, การรบ, ความรักที่มีต่อประชาชน และ ขุนนาง, การขึ้นครองราชย์ ฯลฯ การติดตามความหมายความยุติธรรมในก๊กของเล่าปี่ก็เท่ากับว่าได้ท่องเที่ยวในโลกของความยุติธรรมในสามก๊ก ดังนั้นเมื่อพบคำตอบของความยุติธรรมในก๊กเล่าปี่ก็เท่ากับได้พบคำตอบของความยุติธรรมทั้งสามก๊กด้วย และคำตอบความหมายความยุติธรรมของเล่าปี่ตรงกับคำตอบความยุติธรรมสามก๊กช่วงที่ยังไม่ได้แตกแยกเป็นก๊กๆและก็ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่ต้นว่า ความยุติธรรม คือ

ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า ซึ่งในขณะที่ตีความความยุติธรรมของก๊กเล่าปี่ก็ทำให้พบความยุติธรรมของอีกสองก๊กด้วยเนื่องจากทั้งสามต่างอยู่ในบริบทเดียวกัน

และจากแนวคิดที่ว่า ความยุติธรรมแบบผู้แข็งแกร่งกว่านี้ต้องการคู่อริที่อ่อนแอ ก็ได้ทำให้ได้ข้อสรุปว่าอีกสองก๊กก็เชื่อในนิยามความยุติธรรมเดียวกับก๊กเล่าปี่ เนื่องจากผู้นำสามก๊กทั้งสามคนต่างเป็นคนชนิดเดียวกัน คือเชื่อในความแข็งแกร่งกว่าของตนและไม่เชื่อในความแข็งแกร่งกว่าของผู้อื่น การปฏิเสธว่าผู้อื่นไม่ได้แข็งแกร่งกว่าตนแล้วไม่ยุติธรรมที่จะได้เป็นเจ้าของปกครอง ก็เท่ากับยอมรับว่าความยุติธรรมคือการที่ผู้แข็งแกร่งกว่าที่แท้จริง(ตนเอง)เท่านั้นที่ได้เป็นคู่ปกครองได้ฟ้า ดังนั้นจึงตั้งตนเป็นฮ่องเต้ทั้งสามก๊ก การมีอยู่ของสามก๊กในประวัติศาสตร์จีนจึงเป็นการยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าความยุติธรรมในสามก๊กคือการที่ผู้แข็งแกร่งกว่าได้ครองได้ฟ้าและกำหนดความยุติธรรม

งานศึกษาเรื่องนี้(ปรัชญาการเมืองในสามก๊กว่าด้วยเรื่องความยุติธรรม)จึงได้รับคำตอบเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วตั้งแต่เข้าใจความหมายความยุติธรรมของเล่าปี่ เพราะเล่าปี่เป็นตัวละครที่ดำเนินเรื่องราวในสามก๊กและเรื่องราวของเล่าปี่ก็มิได้ถูกแยกออกเป็นเอกเทศหากแต่ผูกพันกับแนวคิดความยุติธรรมในสามก๊กของผู้อื่นและก๊กอื่นตลอดมา เจกเช่น บทสนทนาของโสเกรดิสที่จะเป็นบทสนทนาไม่ได้เลยถ้าไม่มีผู้ร่วมสนทนา ในขณะที่ค้นหาความยุติธรรมของสามก๊กโดยดูจากก๊กของเล่าปี่ก็ทำให้ค้นพบความยุติธรรมของอีกสองก๊กไปพร้อมๆกันด้วย

ดังนั้นหลังจากตีความความยุติธรรมจากก๊กของเล่าปี่จึงสรุปได้ว่าความยุติธรรมในสามก๊กคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า ทำให้ต้องมาตีความกันต่อไปว่าความแข็งแกร่งกว่าในความคิดของทั้งสามก๊กคืออะไร ความแข็งแกร่งกว่าสำหรับเล่าปี่นั้นก็คือสิ่งที่เรียกว่า “ฟ้าลิขิต”, “ความต้องการประชาชน” และ “การที่คนเป็นเชื้อพระวงศ์นั้น”¹¹⁸ ทำให้อธิบายค่านิยมความยุติธรรมของเล่าปี่ได้สมบูรณ์ขึ้นว่า “ความยุติธรรม คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า อันไม่ขัดต่อเจตจำนงของฟ้า และสอดคล้องต้องกันกับความต้องการของประชาชน” ส่วนความแข็งแกร่งกว่าในแนวคิดของโจโฉก็คือ ความสามารถและ อำนาจวาสนาของตนเองอันได้มาจากฟ้า และความแข็งแกร่งกว่าในสายตาของก๊กซุนกวนคือ การที่เชื่อในผู้มีความสามารถและฟ้าลิขิตอีกเช่นกัน

¹¹⁸เล่าปี่เชื่อว่าตนควรปกครองได้ฟ้า เพราะตนเป็นกะเพาะราชวงศ์หั่น และ ก็เป็นเพราะฟ้าลิขิตด้วย ในขณะที่คนอื่นมองว่าเล่าปี่แข็งแกร่งกว่าในอีกหลายด้าน เช่น คุณธรรม, นิสัยส่วนตัว, ความรักประชาชน

จากแนวคิดทั้งหมดนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าคนในสามก๊กต่างก็ยอมรับตรงกันว่า “เมื่อฟ้าประกาศิตแล้ว ละเมิดไม่ได้” ไม่ว่าจะเป็น นักพรต นักปราชญ์ เล่าปี่ กวนอู โจโฉ พระเจ้าเหียนเต๋ ฯลฯ ข้ออ้างในการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ก็มาจากแนวคิดเรื่องฟ้าลิขิตนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นเมื่อตอนที่เล่าปี่ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเล่าปี่ก็ทรงอ้างความชอบธรรมข้อนี้¹¹⁹ หรือตอนที่พระเจ้าโจผีอ้างว่าดาวประจำตัวของพระเจ้าเหียนเต๋เสerahมอ ฟ้าไม่คุ้มครองราชวงศ์หั้นแล้ว¹²⁰ และ พระเจ้าซุนกวนอ้างว่า มีฝูงหงส์ลงมาร้องอยู่ที่เขาทางตะวันออกของเมืองบูเฉิง เป็นสัญญาณที่ฟ้าบอกว่าให้พระเจ้าซุนกวนครองราชย์¹²¹ นอกจากเรื่องของการอ้างความแข็งแกร่งกว่าจากประกาศิตของฟ้าในการครองราชย์แล้วยังมีตัวอย่างของการอ้างอิงฟ้าลิขิตอยู่หลายกรณี เช่นเมื่อโจโรดตายด้วยความเมตตาของคนอื่นก็บอกว่า ฟ้าช่วยตน และบางครั้งตัวบทสามก๊กก็ได้บอกเล่าเรื่องราวที่ฟ้าทรงเมตตาโจโฉอยู่ในหลายครา เช่น มิได้ศึกของศัตรูมาบอกก่อน, ลมพัดตรงห้รู้ตัวว่ามีกองทัพซุ่มโจมตี ฯลฯ ดังนั้นความแข็งแกร่งกว่าของคนในสามก๊กก็คือความแข็งแกร่งกว่าตาม “ประกาศิตของฟ้านี้เอง” แต่นอกจากนี้แล้วแต่ละคนก็อาจมีความแข็งแกร่งกว่าแตกต่างกันไปได้ เช่น ขงเบ้งมีความแข็งแกร่งทางปัญญา, กวนอูมีความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้งอย่างแข็งแรงยิ่งนัก, โจโฉมีอำนาจตามกฎหมาย สามารถใช้พระราชโองการได้ซึ่งถือได้ว่าเป็นความแข็งแกร่งที่แตกต่างกันในแต่ละคน

ดังนั้นจึงขอสรุปว่าความยุติธรรมในตัวบทสามก๊ก คือ ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า และผู้แข็งแกร่งกว่าในสามก๊กคือ ผู้ที่ฟ้าประกาศิตให้เป็นผู้แข็งแกร่งกว่า หรือ ผู้แข็งแกร่งกว่าโดยใช้แนวคิดเรื่องฟ้า(สวรรค์)เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมในการขึ้นสู่และครอบครองอำนาจทางการเมือง

¹¹⁹ เล่าปี่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเคารพต่อฟ้าประกาศิต” โปรดดู วรรณไว พิศโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1188-1190 .

¹²⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 1183 .

¹²¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 1444 .